

Onsdagen den
18 april 1979

Onsdagen den 18 april

Kl. 10.00

*Meddelande om
interpellationssvar***§ 1 Meddelande om interpellationssvar***1978/79:166 om löntagarfonder m. m.*

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Staffan Burenstam Linder har i en interpellation, överlämnad den 21 mars 1979, till mig ställt frågor om löntagarfonder m. m. På grund av tidsbrist har jag inte haft möjlighet att inom föreskriven tid besvara interpellationen. Jag har kommit överens med Staffan Burenstam Linder om att interpellationen skall besvaras den 21 maj.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:185 till skatteutskottet

1978/79:203 till kulturutskottet

1978/79:206 till utrikesutskottet

1978/79:210 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2456 till utbildningsutskottet

1978/79:2457 till näringsutskottet

1978/79:2458 till konstitutionsutskottet

1978/79:2459 till skatteutskottet

1978/79:2460 till socialutskottet

1978/79:2461 till jordbruksutskottet

1978/79:2462 till civilutskottet

1978/79:2463 till utbildningsutskottet

1978/79:2464 till finansutskottet

1978/79:2465 yrkandena 1–5 till konstitutionsutskottet

yrkandet 6 till civilutskottet

yrkandet 7 till socialutskottet

yrkandet 8 till näringsutskottet

1978/79:2466 till trafikutskottet

1978/79:2467 yrkandet 1 till civilutskottet

yrkandena 2 och 16 till arbetsmarknadsutskottet

yrkandena 4 och 5 till finansutskottet

yrkandena 6 och 17 till näringsutskottet

yrkandet 8 till skatteutskottet

Onsdagen den
18 april 1979

yrkandena 9 a och b till utbildningsutskottet
yrkandet 13 till försvarsutskottet
yrkandet 15 till justitieutskottet
i övrigt till konstitutionsutskottet

*Meddelande om
interpellationssvar*

1978/79:2468 till konstitutionsutskottet
1978/79:2469 till skatteutskottet
1978/79:2470 och 2471 till arbetsmarknadsutskottet
1978/79:2472 till skatteutskottet
1978/79:2473 yrkandena 5 och 6 till skatteutskottet
i övrigt till jordbruksutskottet
1978/79:2474 till jordbruksutskottet
1978/79:2475 till skatteutskottet
1978/79:2476 och 2477 till jordbruksutskottet
1978/79:2478 yrkandet 1 till jordbruksutskottet
i övrigt till skatteutskottet
1978/79:2479–2481 till skatteutskottet
1978/79:2482 yrkandena 1 och 2 till socialutskottet
i övrigt till socialförsäkringsutskottet
1978/79:2483 till socialförsäkringsutskottet
1978/79:2484 yrkandet 1 till socialutskottet
i övrigt till socialförsäkringsutskottet
1978/79:2485 beträffande avslag på propositionen 1978/79:168 i fråga om
föräldrautbildningen till socialutskottet
i övrigt till socialförsäkringsutskottet
1978/79:2486 yrkandena 1–3 till socialförsäkringsutskottet
i övrigt till socialutskottet
1978/79:2487 till näringsutskottet
1978/79:2488 till konstitutionsutskottet
1978/79:2489–2491 till socialförsäkringsutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Justitieutskottets betänkanden 1978/79:30 och 31
Socialutskottets betänkande 1978/79:33
Utbildningsutskottets betänkanden 1978/79:30–33
Trafikutskottets betänkanden 1978/79:16, 17 och 20
Näringsutskottets betänkanden 1978/79:34 och 35
Civilutskottets betänkande 1978/79:29

§ 5 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1978/79:172 och 173

Onsdagen den
18 april 1979

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:28 med anledning av i propositionen 1978/79:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller barnomsorg m. m. jämte motioner.

Barnomsorg m. m.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkten D 1 (s. 63–65) föreslagit riksdagen att till Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:716 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna att kommunerna genom statsbidrag borde få full kostnadstäckning för personalkostnaderna i samband med barnvårdarverksamhet och hos regeringen anhålla om förslag härom, och

1978/79:2134 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag som syftade till att i statsbidragsvillkoren för färdtjänsten införa regler som förhindrade färdtjänsthuvudmännen att tillämpa diskriminerande bestämmelser,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till minimistandard för färdtjänsten anknuten till statsbidraget, varvid även en förstärkning av statsbidraget till färdtjänst borde övervägas,

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att snarast förverkliga en riksfärdtjänst.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning av statsbidraget för den kommunala barnvårdarverksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:716,

2. beträffande vissa färdtjänstfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2134,

3. att riksdagen till Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Punkten 2 (Bidrag till driften av förskolor och fritidshem)

Regeringen hade under punkten D 2 (s. 65–67) föreslagit riksdagen att anta ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg samt att till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 000 kr.

Lagförslaget innebar att socialavgiften skulle höjas från 1,6 % till 1,9 % av löneunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1980.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:364 av Svea Wiklund (c) och Sonja Fredgardh (c),

1978/79:430 av Margot Håkansson (fp) och Elver Jonsson (fp),

1978/79:516 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga hemställdt att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. till Särskilda insatser för förskolan (socialdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

1978/79:566 av Ingrid Diesen m. fl. (m),

1978/79:797 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdt

1. att riksdagen uttalade att målet för samhällets barnomsorg borde vara att tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnstugeplats,

2. att riksdagen uttalade att målsättningen för samhällets utbyggnad av barnomsorgen under de närmaste tre åren borde fastställas till ett genomsnitt av minst 75 000 platser för varje år, fördelat på 40 000 platser i daghem och 35 000 platser i fritidshem,

3. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om att omedelbart uppta förhandlingar med Svenska kommunförbundet om villkoren för att förverkliga denna målsättning,

4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en plan för den totala utbyggnaden av barnomsorgen, med målsättning att utbyggnaden skulle vara fullt genomförd 1987,

5. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag beträffande anordningsbidrag till barnstugor, innebärande att anordningsbidrag skulle utgå med det belopp om 12 000 kr. som fastställdes år 1974, uppräknat i förhållande till kostnadsutvecklingen för barnstugebyggandet, samt att detta anordningsbidrag skulle utgå fr. o. m. budgetåret 1979/80, tills barnomsorgen var fullt utbyggd,

6. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till driftbidrag vid barnstugorna, innebärande att driftbidragen vid daghem skulle beräknas efter

en norm av 1 personal per 4 barn – tättare på spädbarn- och koltavdelning – föreståndaren oräknad, och vid fritidshem 2 personal jämte medhjälpare per avdelning, föreståndaren oräknad, och att bidrag till extra personella insatser vid barnstugorna skulle utgå efter särskild redovisning,

7. att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om barnomsorg (SFS 1976:381), innebärande bl. a. att fritidsverksamheten skulle omfatta barn t. o. m. 14 år i stället för som nu var fallet t. o. m. 12 år,

1978/79:891 av Gudrun Sundström m. fl. (s),

1978/79:1255 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen såg över förskolans arbetsplan i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:1256 av Gösta Bohman m. fl. (m),

1978/79:1257 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 2) hemställts att riksdagen uttalade att den statliga detaljstyrningen av barnomsorgslokalernas utformning och utrustning borde begränsas,

1978/79:1259 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 4) hemställts att riksdagen begärde att regeringen snarast möjligt presenterade förslag för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med motionens riktlinjer,

1978/79:1262 av Åke Gillström m. fl. (s),

1978/79:1268 av Ella Johnsson (c) och Svea Wiklund (c),

1978/79:1639 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen anhålla om åtgärder för att 75 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skulle byggas under budgetåret 1979/80 och att erforderliga statsbidrag härför skulle utgå,

2. att hos regeringen anhålla om åtgärder för att personaltäteten i daghemmen ökades med målsättningen 1 personal på 4 barn,

1978/79:1818 av Karl Boo (c) och Sven-Erik Nordin (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag till innevarande riksmöte om ökat kommunalt ansvar för barnomsorgen i huvudsak enligt statskontrollkommitténs förslag,

1978/79:2117 av Yvonne Hedvall (m) och Birgitta Rydle (m), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om organisationen av barnomsorgen m. m., samt

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

1978/79:2143 av Karin Andersson m. fl. (c), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 5) hemställts att riksdagen vid behandlingen av anslaget Bidrag till driften av förskolor och fritidshem uttalade att inom ramen för det belopp om 2 milj. kr. som var avsett för fortbildning av personal inom förskolan borde behovet av utbildning rörande invandrarbarns behov starkt prioriteras.

Utskottet hemställde

1. beträffande målsättning och utbyggnadsprogram m. m. för barnomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:797 yrkandena 1, 2, 3 och 7 delvis samt motionen 1978/79:1639 yrkandet 1,

2. beträffande återinförande av anordningsbidraget på barnomsorgsområdet och en omkonstruktion av driftbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:797 yrkandena 5 och 6,

3. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:516 yrkandet 1, motionen 1978/79:797 yrkandet 4 och motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis,

4. beträffande anslag till särskilda insatser för förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:516 yrkandet 2,

5. beträffande vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:797 yrkandet 7 delvis, motionen 1978/79:1257 yrkandet 2, motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis, motionen 1978/79:1262, motionen 1978/79:1639 yrkandet 2, motionen 1978/79:1818 och motionen 1978/79:2117 delvis,

6. beträffande ökad flexibilitet då det gällde olika former av barnomsorg att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis och motionen 1978/79:2117 delvis,

7. beträffande viss fråga om statsbidrag för kommunal dagbarnvårdare att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:364 i motsvarande del,

8. beträffande inräknande av icke-kommunala förskolor i kommunernas förskoleplaner att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1256,

9. beträffande statsbidraget till familjedaghem att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79: 364 delvis, motionen 1978/79:1268 och motionen 1978/79:2117 delvis,

10. beträffande socialavgiftens storlek att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,

11. beträffande förskolans arbetsplan m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:430, motionen 1978/79:566 och motionen 1978/79:1255,

12. beträffande bättre kontakt mellan gamla och unga att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:891,

13. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till propositionen och med anledning av motionen 1978/79:2143 yrkandet 5 till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 800 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

1. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnadens andra etapp m. m. av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:516 yrkandet 1 och med anledning av motionerna 1978/79:797 yrkandet 4 och 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

2. beträffande anslag till särskilda insatser för förskolan av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:516 yrkandet 2 till Särskilda insatser för förskolan för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

3. beträffande vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor, såvitt avsåg barnomsorgslokalernas utformning och utrustning, av Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

beträffande vissa kvalitets- och statsbidragsfrågor

a. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1257 yrkandet 2, motionen 1978/79:1259 yrkandet 4 delvis, motionen 1978/79:1818 och motionen 1978/79:2117 delvis som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

b. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:797 yrkandet 7 delvis, motionen 1978/79:1262 och motionen 1978/79:1639 yrkandet 2,

4. beträffande förskolans arbetsplan m. m., såvitt avsåg motionen 1978/79:1255, av Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

beträffande förskolans arbetsplan m. m.

a. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1255 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

b. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:430 och motionen 1978/79:566.

Punkten 3 (Bidrag till hemspråksträning i förskolan)

Regeringen hade under punkten D 3 (s. 67 och 68) föreslagit riksdagen att godkänna den i propositionen förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan samt att till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:804 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändrade bestämmelser för modersmålsträning för invandrarbarn med syfte att, även då modersmålsträningsgrupp omfattande fyra elever ej kunde ordnas, varje elev skulle garanteras minst 5 veckotimmar modersmålsträning och att statsbidrag skulle utgå i enlighet med detta,

2. att riksdagen uttalade att statsbidrag borde utgå för modersmålsträning för alla åldersgrupper inom förskolan,

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för att så tidigt som möjligt nå de invandrarbarn som ej fanns i samhällets barnomsorg med en regelbunden modersmålsträning,

4. att riksdagen uttalade att invandrarbarnen så långt möjligt borde få gå i enspråkiga grupper i förskolan och upp i grundskolans mellanstadium och att därvid undervisningen skulle bedrivas på elevernas modersmål till och med lågstadiet,

5. att riksdagen uttalade att modersmålläraren i förskolan borde ingå i den ordinarie personalgruppen, och för att täcka behovet av modersmållärare i förskolan borde kommunerna bedriva internutbildning, för vilken statsbidrag borde utgå,

6. att riksdagen uttalade att kommunerna borde bedriva internutbildning av svensk förskolepersonal, socialbyråpersonal och andra kommunala tjänstemän som hade återkommande kontakt med invandrare och att statsbidrag borde utgå för denna verksamhet,

1978/79:881 av Margot Håkansson (fp),

1978/79:1074 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) samt

1978/79:2143 av Karin Andersson m. fl. (c), vari såvitt här var i fråga hemställt

2. att riksdagen godkände den i motionen förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan,

3. att riksdagen till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 22 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande hemspråksträning för mindre grupper att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:804 yrkandet 1,

2. beträffande organisationen m. m. av hemspråksträningen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:804 yrkandena 3 och 4 samt motionen 1978/79:1074.

3. beträffande åtgärder för att säkra tillgången på hemspråklärare att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:881,

4. beträffande internutbildning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:804 yrkandena 5 och 6,

5. att riksdagen med bifall till propositionen samt med avslag på motionen 1978/79:2143 yrkandena 2 och 3 och motionen 1978/79:804 yrkandet 2 skulle

a) godkänna den i propositionen förordade ändringen i grunderna för bidrag

till hemspråksträning i förskolan,

b) till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Reservation hade avgivits

5. beträffande grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan av Karin Andersson (c), Bengt Bengtsson (c), Ulla Tillander (c), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m) och Ingegerd Troedsson (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen, motionen 1978/79:2143 yrkandena 2 och 3 och motionen 1978/79:804 yrkandet 2 skulle

a) godkänna den av utskottet förordade ändringen i grunderna för bidrag till hemspråksträning i förskolan,

b) till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 22 000 000 kr.

Punkten 4 (Bidrag till kommunala familjedaghem)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 69 och 70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 815 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:890 av Birgitta Rydle m. fl. (m) och

1978/79:1827 av Inga Lantz (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag angående statsbidrag för öppen förskoleverksamhet.

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om statsbidrag till öppna förskolor att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:890 och motionen 1978/79:1827,

2. att riksdagen till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 815 000 000 kr.

Punkten 5 (Bidrag till ferievistelse för barn)

Regeringen hade under punkten D 5 (s. 70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till ferievistelse för barn för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:516 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 4) hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sommarverksamheter för barn i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:717 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag om särskilt statsbidrag till kommunerna för att anordna kollektiv semesterverksamhet, och

1978/79:882 av Thure Jadestig (s) och Ove Karlsson (s).

Barnomsorg m. m.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Utskottet hemställde

1. beträffande förslag om sommarverksamheter för barn att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:516 yrkandet 4,
2. beträffande statsbidrag till kollektiv semesterverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:717,
3. beträffande en samlad plan för upprustning av sommar- och lägergårdar att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:882,
4. att riksdagen till Bidrag till ferievistelse för barn för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Följande två reservationer hade avgivits av Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin (samtliga s):

6. beträffande förslag om sommarverksamheter för barn, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:516 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

7. beträffande en samlad plan för upprustning av sommar- och lägergårdar, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! De planer som kommunerna hittills har redovisat för utbyggnaden av barnomsorgen inger farhågor för att de mål som riksdagen fastställde våren 1976 inte kommer att förverkligas. Genomförandet av det första etappmålet om 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem visar redan en eftersläpning. I första hand gäller det fritidshemmen, som släpar efter med inte mindre än 6 000 platser de tre första åren. Kommunernas planer för de två återstående åren av femårsperioden visar att det finns risk för en eftersläpning med 11 000 platser när det gäller utbyggnaden av daghemmen och fritidshemmen.

Om man samtidigt tar i beaktande att det långsiktiga mål som riksdagen lagt fast syftar till full behovstäckning i mitten på 1980-talet, är det helt klart att en konkret politisk vilja måste visas både från statens och från kommunernas sida, om detta mål skall kunna uppnås. Vi socialdemokrater anser därför att riksdagen i princip bör uttala sig för två åtgärder.

För det första bör riksdagen ge ett klart besked om att staten är beredd att ta ett ökat ekonomiskt ansvar för barnomsorgen. Vi har från socialdemokraternas sida i en motion i anslutning till den kommunalekonomiska propositionen föreslagit att skatteutjämningsystemet bör utformas så, att det bidrar till att stimulera kommunerna till en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen. Tyvärr innehåller inte folkpartiregeringens förslag en sådan utformning. Därtill menar vi att det speciella statsbidraget till kommunerna för barnomsorgen bör räknas upp. Vi anser att detta stöd bör höjas stegvis och uppgå till 75 % av kommunernas kostnader. Som ett första steg i den riktningen föreslår vi att riksdagen uttalar att statsbidraget för daghem,

fritidshem och familjedaghem höjs med 10 % fr. o. m. den 1 juli 1980.

Om riksdagen vid den kommande behandlingen av dessa frågor ansluter sig till dessa socialdemokratiska förslag, så kommer detta att medföra att kommunerna får en icke oväsentlig stimulans. En sådan stimulans är nödvändig för att kommunerna skall orka med att fullfölja sina åtaganden. Vetskapen om att ett stegvis ökat statligt stöd kan förväntas utgör också en viktig trygghetsfaktor för kommunerna i deras fortsatta planering fram till full behovstäckning.

För det andra bör regeringen omedelbart uppta överläggningar med Kommunförbundet om vilka riktlinjer i övrigt som bör gälla för den andra utbyggnadsetappen. I samband med dessa överläggningar bör en rad åtgärder beaktas. Det gäller bl. a.

att redovisa ett utbyggnadsprogram för varje kommun som visar full behovstäckning,

att överväga hur statsbidraget skall utformas så att det bidrar till att förverkliga den för varje kommun avsedda utbyggnaden,

att uppmärksamma glesbygdskommunernas speciella problem och att undersöka behovet av särskilda åtgärder,

att diskutera kommunernas möjligheter att bedriva öppna förskolor och

att göra en bedömning av personalbehovet och därmed också av erforderliga utbildningsinsatser.

Dessa synpunkter anser vi socialdemokrater vara så viktiga att det är befogat att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna.

Herr talman! I vår motion om en förbättrad barnomsorg upprepar vi också vårt krav från tidigare och betonar vikten av att samhället också gör insatser för att inte bara upprätthålla utan också om möjligt förbättra kvaliteten på barnomsorgen. Vi föreslår att ytterligare 50 milj. kr. skall ställas till kommunernas förfogande, pengar som bl. a. skulle kunna användas för att sätta in särskilda personalförstärkningar på daghem där behoven är störst.

Slutligen vill vi att statsmakterna i större utsträckning än hittills skall uppmärksamma barns och ungdomars behov av aktiviteter under sommartid, då skolorna är stängda. Vi efterlyser i vår motion förslag från regeringen i anledning av barnstugeutredningens betänkande Barns sommar och på grundval av den försöksverksamhet som har bedrivits. Vi menar att föreningslivets möjligheter till medverkan i sommaraktiviteter för barn och ungdom då särskilt bör beaktas, liksom behovet av en planmässig upprustning av de lägergårdar och sommargårdar som finns runt om i landet. En alltför blygsam satsning har skett på detta område under senare tid.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 2, 6 och 7 och i övrigt bifall till utskottets förslag.

KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Enigheten i utskottet om barnomsorgen och utbyggnaden av den är betydligt större än vad man kan tro då man ser alla reservationer i betänkandet. Socialutskottet har med stor majoritet i år som så många gånger tidigare understrukit att det program för utbyggnaden av samhällets

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

barnomsorg under en tioårsperiod som riksdagen fattade beslut om 1976 måste fullföljas. Ivar Nordberg försökte nyss att förklara de stora skillnaderna mellan planerna och den faktiska utbyggnaden, men jag kan inte inse att det föreligger några sådana stora skillnader. Tvärtom finns det skäl att tro att kommunerna nu skall klara av den första utbyggnadsetappen, 100 000 daghemsplatser fram till 1981. Den kommunenkät som gjordes i september 1978 visade att det år 1981 skulle fattas 11 000 daghemsplatser av de 100 000, och det var mot den bakgrunden som regeringen då tog kontakt med Kommunförbundet för att man gemensamt skulle komma fram till riktlinjer för vad som kunde göras för att målsättningen skulle kunna uppfyllas. Kommunförbundet har därefter starkt agerat genom att via sina länsavdelningar ta upp en diskussion med kommunerna om hur man skall kunna öka utbyggnadsakten under slutet av den nu aktuella femårsperioden. Men det är självklart viktigt att vi noga följer vad som händer och ännu mer vad som inte händer. Det finns alltför många barn som far illa i otrygga omsorgsförhållanden för att vi skall kunna tillåta att utbyggnadstakten sackar efter.

Det är nu nödvändigt att snabbt ta upp frågan om hur utbyggnaden under den senare delen av tioårsperioden skall fullföljas – den som skall innebära full behovstäckning år 1986. Detta har understrukits i flera motioner, bl. a. i motionen 1259 av Thorbjörn Fälldin m. fl. Sanningen är ju den att behovet av barnomsorg ständigt ökar genom att allt fler föräldrar väljer att förvärvsarbeta också när de har små barn. Vi har därför inte byggt fatt något behov under denna femårsperiod.

Överläggningar om hur utbyggnaden av barnomsorgen under nästa femårsperiod skall ske måste därför snabbt komma till stånd mellan regeringen och Kommunförbundet. Utskottet är enigt om "vikten av att dessa överläggningar drivs med sådan intensitet att riksdagen snarast möjligt och i vart fall under nästa riksmöte får möjlighet att ta ställning till ett utbyggnadsprogram som täcker den senare delen av tioårsperioden". Jag sade med flit utskottet. Det föreligger visserligen här en socialdemokratisk reservation; den skiljer sig framför allt språkligt från vad utskottsmajoriteten säger men knappast när det gäller innehållet. Det finns därför som jag ser det ingen anledning att uppehålla sig vid den.

Nu talade Ivar Nordberg här om en helt annan sak. Han talade inte med utgångspunkt i den reservation som är fogad till detta betänkande utan med utgångspunkt i en socialdemokratisk motion som har väckts långt senare i ett helt annat sammanhang. Jag antar att vi får tillfälle att diskutera motionen när den frågan kommer upp till behandling, och jag tar alltså inte upp den här.

Jag anser att jag inte heller har särskilt stor anledning att uppehålla mig vid den moderata reservation om kvalitets- och statsbidragsfrågor som också är fogad till utskottsbetänkandet. Det pågår i socialdepartementet en utredning om normer, statsbidragsregler osv. Initiativet till den utredningen togs av dåvarande socialministern Rune Gustavsson. Det är viktigt – det säger även utskottet – att detta arbete slutförs, men det finns ingen anledning att under tiden som arbetet pågår vidta några åtgärder. Jag tror att vi verkligen behöver

en ordentlig diskussion om vad i barnomsorgen som egentligen är kvalitet – för barnen. Vi skulle då kanske komma fram till andra regler än de bestämmelser som hittills har styrt byggandet och som i många fall har hindrat det.

Herr talman! Jag vill ägna mig litet mer åt reservation nr 5. Både utskottets talesman Kersti Swartz och socialministern kommer att tala om betänkandet i övrigt. Reservation nr 5 står jag tillsammans med centerns övriga representanter i utskottet bakom. Moderatrepresentanterna har också anslutit sig till den. Reservationen gäller hemspråksträningen i förskolan, och den ansluter sig till en motion som jag, tillsammans med ett antal partikamrater, har väckt, motion nr 2142.

Det råder stor enighet om betydelsen av att invandrabarnen får utveckla sitt eget modersmål. Det är först genom ett väl utvecklat modersmål som inläring av ett andra språk – det svenska språket – kan ske framgångsrikt. För barnens identitet och självkänsla har ett väl utvecklat modersmål oerhört stor betydelse. Många av de problem som möter invandrarungdomarna och som vi nu tyvärr kan iakttä skulle kunna undvikas, om man satsade mer på barnens utveckling och trygghet från tidig ålder.

Fr. o. m. den 1 juli 1977 har kommunerna skyldighet att ordna hemspråksundervisning för invandrabarn i grundskolan och hemspråksträning för invandrabarn i förskolan. Den sistnämnda har varit begränsad till sexåringarna i allmänna förskolan. Riksdagen beslöt i fjol att uppdra åt regeringen att komma med förslag om hemspråksträning också för mindre barn. I årets budgetproposition föreslås att statsbidraget för hemspråksträningen skall utvidgas och omfatta också femåringar i förskolan. Detta ser jag som någonting mycket positivt.

Erfarenheterna visar emellertid att om modersmålet skall kunna utvecklas, måste hemspråksträningen sättas in redan från barnens allra tidigaste år och vara kontinuerlig. Särskilt svårt är det för invandrabarn som på daghem placeras i en svenskspråkig grupp, där det föreligger stark risk för att de blir vad man brukar kalla språkdränkta och inte har möjlighet att bevara sitt eget modersmål. Detta försvårar för dem en senare utveckling av såväl hemspråket som svenskan. De blir vad man kallar halvspråkiga. När de är fem år har de förlorat sitt modersmål, om de inte under hela tiden fått utveckla det.

Vi har alltså börjat i fel ända när vi har börjat med sexåringarna och gått nedåt. Vi skulle ha börjat med ettåringarna och gått uppåt. Då hade vi kanske fått ett bättre resultat. Jag har själv inte tidigare insett hur viktigt detta är men så småningom kommit till insikt om det. Invandrarverket har också i olika sammanhang mycket starkt betonat att hemspråksträningen bör byggas upp underifrån.

Socialministern har nyligen – efter det att min motion väcktes – tagit initiativ till en översyn av språksituationen för invandrabarn i förskolan. Han har alltså agerat snabbt, och det är mycket bra. Man får rimligen förutsätta att översynen och de förslag som kommittén lägger fram kommer att leda till att också de små barnen i förskolan får hjälp att vidmakthålla och vidareutveckla sitt modersmål. Jag borde alltså vara nöjd, men jag är det inte

riktigt. Även om en utredning arbetar snabbt, så dröjer det innan riksdagen får ta ställning till de förslag som den lägger fram. Vi skall först få ett betänkande. Betänkandet skall sedan gå ut på remiss, och proposition skall skrivas med utgångspunkt i betänkandet och remissvaren. Kvarnen mal långsamt – det vet vi av erfarenhet.

I reservation 5 föreslår vi att man i avvaktan på en långsiktig lösning skall redan för nästa budgetår genomföra en enkel förändring av statsbidragsbestämmelserna, som gör det möjligt att stimulera kommunerna att tillgoda också de små barnens behov. Vi föreslår ingen ökning av anslagsramen utan bara att grunderna för statsbidraget ändras, så att det beräknas för alla barn i kommunens barnomsorg som får del av hemspråksträning, inte bara för 5–6-åringar. Det blir sedan regeringens sak att fastställa beloppets storlek per barn.

Jag beklagar – för invandrarbarnens skull – att vi inte har kunnat uppnå enighet i utskottet om den här förändringen. Det leder tyvärr till att ännu fler årskullar av invandrarbarn berövas sin språkliga identitet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5 samt på alla andra punkter bifall till utskottets hemställan.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Även jag vill understryka enigheten i utskottet och uttala min glädje över den. Jag skall här inskränka mig till att tala om två reservationer som vi avgivit från moderat håll, nämligen reservationerna 3 och 4.

Reservationen 3 gäller frågan om barnomsorgslokalernas utformning och utrustning och statsbidragsbestämmelserna i samband med detta. Dessa spörsmål har tagits upp i fyra motioner, nämligen i två från moderat håll – dels en partimotion, dels en motion av Yvonne Hedvall och Birgitta Rydle – och två från centerhåll.

I de moderata motionerna konstaterar vi att utbyggnaden av barnomsorgen är en av de största ekonomiska satsningar som görs inom den offentliga sektorn och att det därför är av vikt att resurserna används på ett sådant sätt att de kommer så många som möjligt till godo.

Vi tycker att de daghem som byggs skall utformas så att de kan användas även till andra ändamål när befolkningsstrukturen inom ett område har förändrats. Vi säger också att de statliga normerna för barnstugornas utformning har hindrat många kommuner att efter upprustning använda redan befintliga lokaler som daghem. Kommunerna bör själva i mycket större utsträckning få avgöra vilka lokaler som skall användas för daghemsändamål och hur de skall utrustas och utformas.

Utskottsmajoriteten anser, som Karin Andersson mycket riktigt påpekade, att dessa önskemål är tillgodosedda genom det översynsarbete som pågår inom departementet och som baseras på statskontrollkommitténs betänkande Ökat kommunalt ansvar för barnomsorgen. Vi som tillhör de moderata reservanterna anser inte att detta är tillräckligt. Vi vill att kommunerna själva mycket friare skall kunna avgöra vilka lokaler som kan användas och hur de skall utrustas. Vi anser att det är viktigt att det ges regeringen till känna att

den statliga detaljstyrningen av barnomsorgslokalernas utformning och utrustning skall begränsas. Jag yrkar därför bifall till reservationen 3.

I reservationen 4 behandlas förskolans pedagogiska inriktning. Moderaterna har i sin partimotion framhållit att det är föräldrarna som har huvudansvaret för sina barns fostran och utbildning och att de redan i förskolan måste få stöd för fullgörande av sitt ansvar. Uppgifterna inom förskolan innebär att lära barnen förstå grundläggande begrepp, utveckla dem intellektuellt och socialt och därmed också främja deras språkliga utveckling. Barnens sociala, känslomässiga och intellektuella utveckling bestäms ju i mycket hög grad just i förskoleåldern.

Men i den arbetsplan som nu gäller förbigås helt de konflikter som kan uppstå när föräldrarnas värderingar och ambitioner i fråga om barnens uppfostran skiljer sig från personalens. Det problemet är särskilt uppenbart när det gäller invandrarfamiljerna. Själva det faktum att man är tvungen att lämna ifrån sig sina barn för hela dagen till helt främmande människor i en främmande miljö kan för en invandrarfamilj vara svårt nog. Men än värre är kulturkollisionen: känslan av fara för att man blir fräntagen sitt fostraransvar, att de egna värderingarna om närhet, föräldraauktoritet och religiositet inte uppskattas eller ens förstås.

Samma krav på objektivitet och allsidighet som i dag ställs på grundskolan måste alltså ställas på verksamheten i förskolan. Detta är naturligtvis viktigast för barnen. De kommer i fortsättningen att leva i två världar. Deras ursprungliga värld – värderingar i deras hem – måste skattas lika högt som den nya världens för att göra dem trygga. Inte bara därför för resten; det kan hända att den andra kulturens sätt att se på familjesammanhållning liksom förankringen i traditioner i längden ger lyckligare människor än vår mera teknokratiska kyla. Detta måste alltså mötas i förskolan med öppenhet och vidsyn. Därför begär vi i vår reservation en översyn av förskolans arbetsplan.

Jag yrkar alltså i detta sammanhang bifall till reservationen 4.

Jag stöder även reservationen 5, som Karin Andersson tog upp.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk)

Herr talman! För några år sedan deklarerade den dåvarande socialdemokratiska regeringen att barnomsorgen skulle vara utbyggd 1985. Det ställningstagandet gjordes under ett växande tryck från en opinionsrörelse som krävde att alla barn skulle ha rätt till en plats i samhällets barnomsorg. Denna rörelse nöjde sig inte längre med den oplanerade och ryckiga utbyggnad av daghem och fritidshem som pågått under lång tid och som bara gett marginella förbättringar. Man nöjde sig inte längre med att barnstugebyggnad skulle användas som konjunkturregulator och till att stimulera ekonomin under nedgångsperioder. Man nöjde sig inte längre med vaga löften som möjligen kunde innebära att utbyggnaden skulle kunna vara klar några decennier efter år 2000. Man krävde för barnens skull, för deras rätt till en trygg och stimulerande omvårdnad, för kvinnornas skull, för att de som av

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

barnen var bundna till hemmet skulle kunna komma ut i arbetslivet och uppnå ekonomiskt oberoende och därmed jämlikhet, en planmässig utbyggnad till full behovstäckning under överskådlig tid.

År 1985 skulle det alltså vara klart. Inget köande längre. Ingen tröstlös väntan på en daghemsplats som kanske aldrig skulle komma. Ingen osäkerhet längre om man skulle kunna komma ut i arbetslivet igen efter att ha fått barn. År 1985 – trygghet för barnen och trygghet för föräldrarna.

Besvikelsen blev stor när löftena våren 1976 formulerades i ett konkret förslag till riksdagen efter en överenskommelse med Kommunförbundet. 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem fram till 1981, det var vad man skulle bygga. Men det fanns faktiskt ca 750 000 barn i förskoleåldern och ungefär lika många i åldrarna 7–14 år. Hur skulle det kunna gå ihop om det finns lika många barn 1985 – och det kommer det förmodligen att göra? Om man bara kan åstadkomma 150 000 barnomsorgsplatser mellan 1976 och 1980, hur skall man då kunna åstadkomma 1 200 000 platser under åren 1981–1985? Kanske köerna inte ens har minskat 1985. Kanske är väntan på en daghemsplats lika tröstlös och osäkerheten om att kunna återvända till arbetslivet lika stor.

Statistiska centralbyrån gjorde för ett tag sedan en prognos, som visar att det behövs 500 000 daghemsplatser redan 1980. Enligt kommunernas i många fall mycket försiktiga beräkningar behövs det 380 000 fritidshemsplatser 1982.

Vänsterpartiet kommunisterna har drivit frågan om utbyggnad av daghem och fritidshem under ett stort antal år. Om övriga partier hade haft vårt partis inställning till barnomsorgen och insikter om dess betydelse, så hade vi i dag inte haft flera decennier av eftersläpning som måste byggas i kapp på en kort tid.

Jag skulle i det här sammanhanget vilja fråga Ivar Nordberg, som i sitt inlägg talade om full behovstäckning: Vad menar socialdemokraterna med full behovstäckning? Och jag skulle vilja rikta samma fråga till centerpartiet, som också talar om full behovstäckning. Vad jag menar är att vi inte har samma syn på begreppet full behovstäckning. Vänsterpartiet kommunisterna anser att alla barn skall ha rätt till en bra och avgiftsfri barnomsorgsplats. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från både socialdemokraterna och centern i den här frågan.

Vpk accepterade inte 1975 års överenskommelse med Kommunförbundet, som sedan antogs av riksdagen 1976. Vi ansåg att målet, 150 000 platser, var alltför lågt ställt. Vi krävde att man under perioden fram till 1981 borde kunna bygga sammanlagt 250 000 platser och att man skulle ha en successiv ökning i utbyggnadstakten och därmed kunna åstadkomma en hög utbyggnadskapacitet, på ungefär 100 000 platser per år fram mot 1981. Det skulle ha varit möjligt och är fortfarande möjligt, under förutsättning att man kraftigt ökar resurserna både när det gäller utbyggnadskapacitet och när det gäller utbildning av personal.

I årets budgetproposition föreslår regeringen en relativt kraftig höjning av anslaget till bidrag till driften av förskolor och fritidshem. Man lägger sig

också drygt 200 miljoner över vad socialstyrelsen beräknat. Det verkar som om regeringen äntligen har insett att kommunernas utbyggnadsplaner ligger för lågt för att ens 1976 års beslut skall kunna fullföljas.

Vpk anser i alla fall, som jag har sagt tidigare, att det inte går att nöja sig med beslutet från 1976. I stället måste man eftersträva en kraftig ökning av utbyggnaden. Vi föreslår att man under de närmaste tre åren bygger 75 000 platser varje år, därav 40 000 i daghem och 35 000 i fritidshem.

Den avgörande stötestenen när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen är finansieringen. Det har också den s. k. planeringsgruppen för barnomsorg inom socialdepartementet kommit fram till i sina enkäter ute i kommunerna. Fyra av fem kommuner anser att det är de ekonomiska förhållandena som lägger hinder i vägen för utbyggnaden. Produktionskostnaden ligger i dag på nära 1 milj. kr. per avdelning, och det innebär en dubblering på några få år. Det är uppenbart att byggkapitalet har skott sig fullkomligt hämningslöst på barnomsorgsutbyggnaden.

Regeringen hävdar i budgetpropositionen att statsbidraget till barnomsorgen är värdebeständigt. Det är inte sant, eftersom statsbidraget är knutet till löneutvecklingen och inte tar hänsyn till produktionskostnadernas stegring. Kommunförbundet pekar också på att statens andel av bidraget har sjunkit från 63 % till 47 %.

Vpk, som ställde sig avvisande när det nya statsbidragssystemet infördes, anser att staten måste ta på sig en väsentligt större del av kostnaderna för barnomsorgen. Jag noterar att socialdemokraterna i det avseendet följer vpk:s gamla förslag.

Kommunerna kan inte i det nuvarande kärva ekonomiska läget klara av en acceptabel utbyggnadstakt. Det tidigare statsbidragssystemet innehöll dels ett anordningsbidrag, dels ett driftbidrag. Vi i vpk anser att man bör återgå till detta system med delade bidrag – med förhöjt statsbidrag – tills utbyggnaden av barnomsorgen är genomförd. Bidraget på 12 000 kr. när det gäller anordning bör uppräknas med hänsyn till kostnadsutvecklingen för barnstugebyggandet.

Personalkostnaderna bör helt ersättas genom statsbidrag. Bidraget bör också innefatta de personalförstärkningar som kan behövas i olika lägen. Föräldraavgifterna för barnomsorgen bör slopas. På sikt skall självfallet staten ta över hela kostnaden för barnomsorgen.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att alla barn skall ha rätt till en bra barnstugeplats. Det skall gälla alla förskolebarn och alla barn i åldrarna 7–14 år. Det är vår målsättning, och det är det vi menar med full behovstäckning.

I samband med nybyggnad och ombyggnad av bostäder måste tillräckligt antal barnstugeplatser planeras. Detta, menar vi, skall vara en förutsättning för godkännande av stadsplan och för saneringstillstånd. I dag finns t. ex. normer för biluppställningsplatser – det måste finnas ett visst antal i förhållande till antalet lägenheter. Att folk skall ha bil betraktas som en självklarhet, medan det för de kommunala beslutsfattarna varje gång förefaller att vara en lika stor överraskning när det börjar dyka upp barn i

bostadsområdena. Och i den mån man räknar med barn i samband med skolor och lekplatser, så lyckas man med en närmast otrolig precision underskatta antalet. Aldrig gör man tvärtom.

Jämsides med kravet på utbyggnad av barnomsorgen måste man ställa krav på kvalitativa förbättringar. Kvaliteten på daghemmen och fritidshemmen varierar i dag mycket kraftigt, både inom och mellan kommunerna. De brister som i dag finns inom barnomsorgen måste bort. Barnstugorna måste få ökade resurser och en jämn standard över hela landet. Det är, herr talman, barnstugorna i de barnrika fattiga kommunerna, där behoven är som störst, som har de största barngrupperna, den lägst utbildade personalen och de längsta vistelsetiderna för barnen.

För att uppnå en enhetlig minimivård beträffande kvaliteten på barnstugorna måste, menar vi i vpk, socialstyrelsen utfärda miniminormer om personaltätthet och om lokalernas och ytermiljöns ytor, standard och utrustning.

Beträffande platsantalet för olika avdelningar inom barnomsorgen föreslår vpk att det på spädbarnsavdelningar skall få finnas högst 8 barn, på syskongrupsavdelningar högst 12, i fritidshem, integrerade avdelningar och deltidsgupper högst 15 barn. Det är viktigt att ställa det kravet, när man nu från många kommuner försöker pressa in 20-grupper inom barnomsorgen.

I fråga om personaltättheten menar vi att det på daghemmen skall vara en anställd på fyra barn, på fritidshemmen två anställda på varje avdelning – föreståndaren oräknad. I princip skall personaltättheten vara så stor att en anställd aldrig behöver arbeta ensam i en barngrupp.

Den öppna förskolan i ett bostadsområde fyller många viktiga sociala och praktiska funktioner och är ett betydelsefullt bostadskomplement så länge utbyggnaden av den vanliga barnomsorgsverksamheten är så dålig. Den öppna förskolan kan hjälpa till att bryta den isolering som många människor lever i. Hemarbetande, skiftarbetande, barnvårdare, dagbarnvårdare, invandrare och föräldrar som köar till daghem eller som är graviditetslediga är de som oftast besöker den öppna förskolan. Speciellt stor betydelse har den öppna förskolan för invandrarkvinnor. Även hemspråksträningen är ofta förlagd till en öppen förskola. Den kommande föräldrautbildningen kan också med fördel bedrivas inom de här lokalerna.

Verksamheten inom den öppna förskolan är viktig för föräldrarna, men ännu viktigare för barnen. Samvaron i en öppen förskola är viktig eftersom de flesta barn och vuxna lever i isolerade kärnfamiljer, ofta i socialt och kulturellt fattiga bostadsområden. Det är i dessa bostadsområden som den öppna förskolan fyller sin viktigaste funktion.

På en öppen förskola arbetar förstås förskollärare. Men förskolan samarbetar också nära med andra personalgrupper, t. ex. familjeassistenter, fältarbetare, familjeterapeuter, psykologer, kuratorer och även med personal inom barnhälsovården. Det innebär att den öppna förskolan, med sitt breda samarbete mellan socialvård och barnhälsovård, kan arbeta både uppsökande och förebyggande. Dessutom fungerar den öppna förskolan som ett "pedagogiskt centrum" för den övriga barnstugeverksamheten i ett område, bl. a.

med studiecirklar.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Eftersom den öppna förskolan fyller en så viktig social funktion som träffpunkt för människor och dessutom är ett bra bostadskomplement borde det finnas en öppen förskola i varje bostadsområde. Till den här verksamheten utgår inga statliga medel. Det gör att många kommuner, i det kärva ekonomiska läge de befinner sig, inte anser sig ha råd att satsa på öppen förskoleverksamhet, trots att man är väl medveten om fördelarna med denna verksamhet. Vpk föreslår att statsbidrag skall utgå till den öppna förskolan.

Herr talman! En utbyggd barnomsorg förutsätter både en bra utbyggd föräldraförsäkring och en bra utbyggd barnvårdarverksamhet. Det är ett problem för många barnfamiljer, där föräldrarna förvärvsarbetar, att ordna vård och tillsyn av sjuka barn.

Den barnvårdarverksamhet som finns i kommunerna för att ta hand om sjuka barn är underdimensionerad och i vissa kommuner saknas den helt. Barn upp till tio års ålder kan få hjälp av barnvårdare, men oftaste får barn över sju år ingen tillsyn eftersom bristen på barnvårdare är så stor och då måste de små barnen prioriteras. I praktiken får barn efter sju års ålder klara sig själva vid sjukdom, och det tycker vi är ett oacceptabelt förhållande.

Det är kvinnorna och de ensamstående som drabbas hårdast av den dåligt utbyggda barnvårdarverksamheten. Traditionellt är det kvinnorna som får stanna hemma när barnet är sjukt, och det förhållandet försvårar förstås ytterligare kvinnans situation på arbetsmarknaden.

Det finns risk att kommunerna utnyttjar den lagstadgade rätten till ledighet för vård av sjukt barn inom föräldraförsäkringen och underlåter att bygga ut barnvårdarverksamheten. Jag tycker därför att det är bra att det slås fast i propositionen om utbyggd föräldraförsäkring att föräldrapenningen inte får tas som ett alternativ till en utbyggd barnvårdarverksamhet. Kommunerna får med andra ord inte underlåta att bygga ut denna verksamhet. Men då måste också kommunerna få ekonomisk möjlighet att bygga ut barnvårdarverksamheten. Det har de inte i dag.

Både föräldrar och barn skall ha rätt att känna trygghet vid sjukdom, och därför måste kommunerna stimuleras att bygga ut barnvårdarverksamheten. Som i så många andra kommunala verksamheter är det de ekonomiska hindren som stoppar utbyggnaden. Därför menar vi, precis som när det gäller den öppna förskolan, att statsbidragen till den här verksamheten måste höjas och svara för hela personalkostnaden.

Till sist, herr talman, skall jag beröra en semesterfråga.

Vår semester präglas, på samma sätt som vår övriga fritid, mer och mer av kommersiella intressen. Vad som karakteriserar de vanligaste semesteralternativen är att de, särskilt för barnfamiljer, är kostsamma och att de förstärker isolering och privatisering av familjelivet.

Det knys ofta stora förväntningar till semestern. För många skall en trist vardagssituation kompenseras. Detta leder tyvärr ofta till en besvikelse. Under semestertider blir den vanliga livssituationen mer påtaglig. Är man ensam i vanliga fall blir man ännu mer isolerad under semestern. Har man en

trasslig familjesituation kan kriserna blossa upp på allvar, när man lämnar de invanda rutinerna under semestern. Ett symptom på att semestern kan vara en pressande tid är att självmorden ökar under semestertider.

Det finns klara samband mellan den ökande omfattningen av sociala och psykiska problem hos befolkningen och de förändrade levnadsvillkor som gäller för kärnfamiljen i dag. Det är viktigt att hitta motvikter till den isolering och privatisering som präglar många familjers liv.

En kollektiv familjesemester är ett alternativ. Man måste kunna utveckla alternativa semesterformer. Det är särskilt viktigt för barnfamiljerna. Man måste utveckla alternativ, som är mindre inriktade på konsumtion och mer på att stärka familjegemenskapen i samspel med andra människor. Kollektiv familjesemester är ett sådant alternativ som i viss mån har prövats i Sverige och även utomlands.

Vad menas med familjekoloni? Jag skall be att få citera två uttalanden, som gjorts av två deltagare i en familjekoloni.

En hemarbetande kvinna, 30 år, med fyra barn, säger så här:

”När man lever så ensam som vi gjorde tappade man mer och mer av självförtroendet. Till slut vågade jag inte gå ut . . . Jag skickade ungarna till affären när jag behövde handla. – På familjekolonin tvingades jag att prata med andra, det var svårt i början, eftersom jag inte litade på någon annan. – Här har jag nu fått se hur andra har det, hur de fungerar och lever, det ser man ju aldrig hemma, i vanliga fall sätter ju alla upp en mask som inte stämmer. Här ser jag att alla är lika innerst inne . . . även personalen har sina problem. – Det har varit bra för barnen också, de har lärt sig lita på andra vuxna, det blir mindre tryck på mig som mamma då.

– Nu har jag ordnat daghem till ungarna och börjat plugga – men jag hade aldrig vågat gå in i ett klassrum om jag inte varit på familjekolonin tidigare och vant mig vid att vara med många människor.”

Kvinnan pekar i sin berättelse på kärnpunkterna i tanken bakom familjekolonin.

En annan kvinna, 25 år, med ett barn, säger så här:

”Jag blev så nervös där uppe på Per-Ols den första veckan, det fanns ju inget att göra . . . och inga varuhus eller affärer i närheten . . . Hemma blir jag också orolig ibland . . . känner mig liksom tom . . . då hjälper det om jag går till centrum, jag går alltid och handlar två gånger om da'n . . . jag har ju inte så mycket annat att göra. – Andra veckan på kolonin liksom lossnade det . . . jag upptäckte naturen, började komma i kontakt med folk . . . jag hade verkligen roligt!”

Detta uttalande belyser också andra sidor av kvaliteten i alternativa semesterformer och då speciellt av den här typen.

En kollektiv familjesemester kan ges olika utformning. Stugbyar, sommargårdar och tältläger är olika möjligheter för inkvartering. Sammansättningen på ett sådant kollektiv kan vara olika. Det har visat sig vara en fördel om kollektivet har en gemensam bas att utgå ifrån. Ett bostadsområde eller kvarter kan vara utgångspunkten. Ett daghem, fritidshem eller fritidsgård med barn, föräldrar och personal är också sådana naturliga enheter som kan

vara bas för en familjekoloni. Medlemmar i föreningar och anställda vid en arbetsplats med familjer är andra grupper. Invandrare är en annan viktig målgrupp. Att tillsammans med sina landsmän bo i ett kollektiv kan stärka både den kulturella och den språkliga samhörigheten. Det är viktigt, inte minst för barnen. Att invandrare och svenskar från ett bostadsområde ingår i ett semesterkollektiv är en annan möjlighet som prövats med framgång.

Kollektiva semesterformer för familjer behövs

- som alternativ till det kommersiella semesterutbudet
- som alternativ till de traditionella barnkoloniinstitutionerna och sommarhemsplaceringar
- som förebyggande social verksamhet och stöd till barnfamiljer.

Vpk menar att kommunerna måste få större möjligheter att anordna olika former av kollektiv semesterverksamhet så att fler människor kan delta i bl. a. familjekoloniverksamhet. Det finns därför anledning att pröva frågan om statsbidrag till kommunerna för denna verksamhet.

Herr talman! Jag yrkar att motionerna 716, 2134, 797, 1639, 1827 och 717 bifalles.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppfattar Inga Lantz fråga till mig som en retorisk fråga; jag utgår ifrån att Inga Lantz lika väl som jag vet vad riksdagen beslöt 1976. Det var det jag utgick ifrån när jag talade om full behovstäckning – det uttrycket används alltså i riksdagens beslut.

Om det är så att Inga Lantz inte vet vad som avsågs med full behovstäckning skall jag tala om det. Det betyder att man planerar med utgångspunkt i barn till förvärvsarbetande föräldrar, barn till studerande föräldrar och barn med särskilda behov. Det var i den meningen som jag använde uttrycket.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var i princip samma fråga som Inga Lantz ställde till mig. Jag kan bara instämma i det svar som Karin Andersson gav.

Men låt mig göra en komplettering av detta svar.

För ett parti som aldrig behöver ställas till svars inför väljarna för brutna löften är det enkelt att sätta upp vilka mål som helst. Men för partier som känner ansvar för att genomföra de löften som ges är det viktigt att det är realistiska målsättningar som ställs upp. Det som riksdagen har beslutat på förslag från den socialdemokratiska regeringen, nämligen att vi under en tioårsperiod skall uppnå full behovstäckning i den mening som Karin Andersson här angav, innebär en utbyggnadstakt som tar hänsyn till kommunernas möjligheter att planera den här utbyggnaden, de ekonomiska förutsättningarna att klara den och möjligheterna att tillgodose det behov av personal som uppstår för att klara en väl utbyggd och god omsorg om barnen.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att både centern och socialdemokraterna har en helt annan syn på behovet av barnomsorg än vpk. Vi menar att alla barn skall ha rätt till en bra och avgiftsfri barnomsorgsplats, därför att barnen behöver det. De övriga partierna utgår snävt från kvinnornas förvärvsfrekvens – för det är det man räknar med när man ute i kommunerna gör upp barnomsorgsplanerna. Det är alltså en klar skillnad mellan vpk och övriga partier i synen på barns behov i denna fråga. Jag förmodar att det också i viss utsträckning är ideologiskt betingat.

Ivar Nordberg säger i praktiken att vi inte har råd att satsa på barnen. Därför får man göra de prioriteringar man gör. Jag noterar bara att vi har en helt annan ideologisk utgångspunkt när det gäller barns behov och målsättningen med barnomsorgsutbyggnaden.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påstå att de ideologiska skillnaderna mellan oss när det gäller viljan att ta hand om barnen på ett bra sätt sannerligen inte är stora. Det är när det gäller de praktiska bedömningarna av möjligheterna att genomföra en utbyggnad av barnomsorgen som vi skiljer oss. Jag upprepar vad jag tidigare sade: Ett parti som aldrig riskerar att ställas till ansvar för att ha svikit löften kan ge vilka löften som helst.

Vad vi har sagt är att man genom de planer som här har redovisats skall nå full behovstäckning under denna tioårsperiod. Men det innebär sannerligen inte, Inga Lantz, att det efter 1985-1986 kommer att råda stillestånd vad gäller samhällets insatser för en ytterligare förbättring av barnomsorgen.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om viljan hade funnits att ordna det bra för barnen, så hade man också kunnat göra det. De ekonomiska resurserna för det finns och har funnits i vårt samhälle. Framför allt har de funnits under de 44 år som socialdemokraterna innehaft regeringsmakten. Om alltså bl. a. Ivar Nordberg hade haft den rätta viljan, så hade man kunnat klara utbyggnaden av barnomsorgen.

Det är intressant att notera att socialdemokraterna backar när det gäller kommunernas ekonomiska möjligheter och stöder de krav som vpk har fört fram, nämligen att kommunerna måste få erforderliga resurser för utbyggnaden av barnomsorgen. Vi menar också att det måste till en lagstiftning på området, eftersom den goda viljan hos kommunalpolitikerna enligt vår mening inte finns så länge det saknas pengar. En lagstiftning om en planmässig utbyggnad av barnomsorgen skall inte syfta till den fulla behovstäckning som socialdemokraterna och centern avser, utan till den behovstäckning som vpk säger skall gälla, nämligen alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnomsorgsplats.

Jag förstår inte heller hur man skall klara det kommande utbyggnadsbehovet ens med den snäva beräkningsgrund där man bara tar med de förvärvsarbetande mödrarna. Det rör sig i alla fall om 1 miljon barnomsorgs-

platser under de närmaste åren. Skall man klara den biten, så behövs det helt andra tag när det gäller ekonomi och lagstiftning samt framför allt när det gäller utbildning av personal.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Talmannen anmälde att Ivar Nordberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Barnomsorg m. m.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Beträffande socialutskottets betänkande nr 28, som nu behandlas, har redan ett par talare poängterat den enighet som har rått under utskottsbehandlingen, trots att det finns så många reservationer. Jag vill alltså understryka den enighet som har rått.

I betänkandet behandlas inledningsvis bidrag till social hemhjälp och färdtjänst. I vpk-motionen 716, som Inga Lantz berörde, pekas på de svårigheter som förvärvsarbetande föräldrar, särskilt ensamföräldrar, råkar ut för när deras barn är sjuka. Det är riktigt som sägs, att såväl barn som föräldrar behöver känna trygghet vid barns sjukdom. Ett av kraven i motionen torde bli tillgodosett genom regeringens förslag om utökning av antalet ledighetsdagar för vård av sjukt barn. Det innebär inte att kommunala dagbarnvårdare blir överflödiga i framtiden. Tvärtom måste det ske en utbyggnad på det området. Men ett utökat antal ledighetsdagar måste underlätta för såväl föräldrar och barn som kommuner att klara situationen när barnen är sjuka.

Färdtjänsten tas upp i vpk-motionen 2134. När det gäller införande av regler som innebär diskriminerande bestämmelser vill jag hänvisa till vad utskottet sagt i sitt betänkande 1978/79:2. Det sägs klart ifrån att bestämmelser som uppfattas som diskriminerande för den som är i behov av färdtjänst ej får förekomma.

Utskottet förutsatte att socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter skulle bidra till detta. Regeringen gav i december förra året socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med Svenska kommunförbundet göra en översyn av anvisningarna för statsbidraget. Utskottet anser i likhet med socialministern att ett enkelt utformat regelsystem bör tillämpas för att kommunerna skall ha en betydande frihet att utforma färdtjänsten efter sina egna lokala behov. Riksfärdtjänsten tas upp i samma motion. Regeringen föreslår nu att en sådan inrättas på försök, och det förslaget kommer vi så småningom att få ta ställning till här i kammaren.

Huvudparten av betänkandet ägnas barnomsorgen. Tidigare talare har redan framhållit att god barnomsorg är något som alla strävar efter i vårt samhälle. Om det vittnar väl både det budgetavsnitt som berör området i fråga och en rad motioner. Utskottet har också poängterat att enigheten är stor.

Till betänkandet har som sagts avgivits sju reservationer, och dessutom finns det vpk-motioner med ganska långtgående krav. Efter överläggningar mellan dåvarande regeringen och Kommunförbundet 1975 fick vi en överenskommelse om ett utbyggnadprogram. Det har redan berörts så pass ingående av ett par talare att jag inte behöver gå vidare in på det. Dock må väl

ytterligare strykas under att man kom fram till det programmet mot bakgrund av vad som kunde anses praktiskt möjligt. Programmet sträcker sig fram t. o. m. 1980.

I likhet med de socialdemokratiska reservanterna framhåller utskottsmajoriteten vikten av att de förhandlingar som skall tas upp med Kommunförbundet om en plan för fortsatt utbyggnad drivs med sådan intensitet att riksdagen snarast och i varje fall under nästa riksmöte kan ta ställning till en plan för senare delen av tioårsperioden.

För sina behovsberäkningar bör kommunerna kunna få hjälp med planeringsunderlag av den planeringsgrupp med representanter från socialdepartementet, socialstyrelsen, Kommunförbundet och LO som har uppdraget att på grundval av de praktiska erfarenheterna förbättra underlaget.

Så positivt som alla partier nu ser på utbyggnaden av barnomsorgen – och en bra barnomsorg – bör vi kunna utgå ifrån att i ett kommande utbyggnadsförslag all tänkbar hänsyn tas till barns och föräldrars behov mot bakgrund av vad som kan vara praktiskt möjligt att förverkliga.

De socialdemokratiska reservanterna vill också anslå 50 milj. kr. i reservationsanslag till särskilda insatser. Yrkandet avser framför allt personalförstärkningar. Liknande yrkanden har tidigare framförts i motioner från socialdemokraterna.

Utskottsmajoriteten påpekar att statsbidragsbestämmelserna är så utformade att kommunerna har möjlighet att minska antalet barn i en grupp. Anledningen till det torde vara de skäl som åberopas av motionärerna. Nämnas bör också den promemoria rörande vissa kvalitetsfrågor inom barnomsorgen som socialdepartementet inom kort lägger fram och som vi bör kunna ha rätt stora förväntningar på.

Med anledning av moderatreservationen 3 vill jag säga att utskottet tidigare har understrukt vikten av att kommunerna får behålla en stor självständighet när det gäller barnomsorgsverksamheten. Det är klart att det finns viss begränsning i reglerna för statsbidragsgivning, men det har skett en översyn inom regeringskansliet vad gäller principerna för statsbidrag till daghem m. m., bl. a. i vad mån dessa skall vara beroende av särskilda normer för lokalytor. Här behandlas också normer för personaltäthet och gruppstorlek.

Moderatreservationen 4 tar upp frågan om krav på objektivitet och allsidighet i förskolans verksamhet. Här hänvisar utskottsmajoriteten till den grundliga redovisning av förskolans inre arbete som gavs i utskottets betänkande 1978/79:1, och jag vill läsa in i protokollet de tre punkter som utskottet anförde den gången:

”1. Förskolan bör sträva efter att i samarbete med föräldrarna ge varje barn bästa möjliga betingelser för att rikt och mångsidigt utveckla sina känslö- och tankemässiga tillgångar.

2. Förskolan kan därigenom lägga grunden till att barnet utvecklas till en öppen hänsynsfull människa med förmåga till inlevelse och till samverkan med andra, i stånd att komma fram till egna omdömen och problemlösningar.

3. Förskolan bör hos barnet lägga grunden till en vilja att söka och använda kunskap för att förbättra såväl egna som andras levnadsvillkor.”

Jag vill också nämna den skrift som den i det betänkandet nämnda normgruppen nu har lagt fram – Skolan skall fostra. Den vänder sig också till vuxna i barnomsorgen.

Centerpartiet och moderaterna tar i reservationen 5 upp hemspråksträningen i förskolan. I propositionen föreslås att anslaget till denna höjs till 22 milj. kr. och att såväl sexåringar som femåringar skall få del av den.

Frågan om utökad hemspråksträning behandlades även under föregående år. På socialutskottets begäran uttalade också riksdagen att det fanns anledning att överväga vad som ytterligare kunde göras för att få till stånd en utökad verksamhet. Nu får vi med femåringarna, och dessutom har regeringen på grund av riksdagens uttalande beslutat bemyndiga socialministern att tillkalla en kommitté med uppdrag att kartlägga språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern och föreslå åtgärder. Man skall se över hela frågan, skapa klarhet i rätten till hemspråksträning och undersöka möjligheterna att trygga tillgången på tvåspråkig personal. Denna fråga är så svår att det är ytterst viktigt att den förbereds omsorgsfullt men också snabbt.

Reservationen 6, avgiven av de socialdemokratiska representanterna i utskottet, berör bidrag till ferievistelse för barn. Medel har anslagits ur allmänna arvsfonden för försöksverksamhet för barn under sommarloven. En översyn kommer att göras av formerna för bidragsgivningen från fonden, och man har all anledning förutsätta att den leder fram till ett förslag. Utskottet har heller inte ansett skäl föreligga för nya specialdestinerade bidrag – ett krav som förs fram i vpk-motionen och som Inga Lantz utvecklade vidare i sitt anförande här.

Beträffande motionsyrkandet om en samlad plan för upprustning av sommar- och lägergårdar pekar utskottet på den möjlighet som finns att få medel ur allmänna arvsfonden. Vidare påpekar utskottet att genomförandet av en sådan upprustningsplan är beroende av vilka medel som kan ställas till förfogande av arbetsmarknadsstyrelsen, och det är därför knappast möjligt att upprätta en samlad plan.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vad utskottet har hemställt och därmed avslag på reservationerna och de motionsyrkanden som Inga Lantz har yrkat bifall till.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att samtliga ledamöter från socialutskottet pekar på en nästan total enighet mellan olika partier när det gäller barnomsorgen. Jag noterar också att Ivar Nordberg inte protesterade mot detta och därmed tydligen är överens med moderaterna om deras inriktning av barnomsorgen.

Lars-Ove Hagberg kommer senare i debatten att ta upp frågan om färdtjänsten, och jag avstår därför från att kommentera vad Kersti Swartz sade härom.

Jag är förvånad över att man inom folkpartiet inte är mer bekymrad över

frågan om barnvårdarverksamheten – man tycker tydligen inte att den är något problem. Man hänvisar till att föräldraförsäkringen har byggts ut, och det är riktigt. Men i propositionen sägs också att detta inte får tas till intäkt för att barnvårdarverksamheten inte byggs ut. Dessutom skall de dagar som man nu får räcka till så mycket annat. Den dåligt utbyggda barnvårdarverksamheten är faktiskt ett problem, i första hand för barnen och föräldrarna men också för kommunerna. Verksamheten är underdimensionerad, den räcker inte till. Många föräldrar ställer sig inte ens i kö när deras barn blir sjuka, därför att de vet att de inte har en chans att få hjälp. Och framför allt är detta ett oacceptabelt förhållande för barn över sju år. De har i praktiken ingen som helst möjlighet att få hjälp av barnvårdare. Det är svårt att rekrytera barnvårdare ute i kommunerna, och det behövs ett specialdestinerat bidrag för denna verksamhet, helt enkelt ett statsbidrag. Bygger man ut barnomsorgen måste man naturligtvis bygga ut även denna verksamhet. Det ena är en förutsättning för det andra. För att det skall fungera när barn är sjuka – och barn är faktiskt sjuka ibland – skall denna verksamhet finnas, och den skall bakas ihop med den totala synen på barnen och barnens behov och ses som ett sammanhang när det gäller barnomsorgen.

Jag är litet förvånad över den bekymmerslöshet som Kersti Swartz visar när det gäller barnvårdarnas verksamhet och möjligheterna för föräldrar att få hjälp när de har sjuka barn.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! I mitt inlägg noterade jag de förbättringar som har skett när det gäller hemspråksträningen för invandrabarnen i förskolan. Det är mycket bra att man har höjt statsbidraget med 12 milj. kr. och att det utgår också för femåringar. Jag motiverade också varför det är så viktigt att man ger hemspråksträning till de små barnen, så jag skall inte upprepa det.

Nu säger Kersti Swartz att detta är en så viktig och svår fråga att den behöver utredas. Jag håller verkligen med om att det är en viktig fråga, och jag tror också att den behöver utredas för att man skall kunna komma fram till en långsiktigt bra lösning. Jag vill hävda att denna fråga inte är så svår när det gäller den föreslagna förändringen av statsbidragsbestämmelserna att man inte skulle kunna genomföra en sådan förändring i avvaktan på att komma fram till de slutgiltiga lösningarna. Jag tycker det är en rätt enkel förändring som föreslås, och den kunde ha inneburit snabba förbättringar för de många invandrabarnen.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är i och för sig riktigt att det föreligger en rätt stor samstämmighet i fråga om önskemålet om den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen mellan utskottets skrivning och den skrivning som återfinns i reservationen. Men det är två mycket väsentliga skillnader som föreligger.

Den ena skillnaden är att vi från socialdemokraternas sida vill ge ett klart besked till kommunerna om att vi är beredda att öka statsmakternas

ekonomiska stöd till kommunernas utbyggnad av barnomsorgen, på sikt med upp till 75 % av kostnaderna, och en första åtgärd är att öka statsbidraget med 10 % från den 1 juli 1980. Den klara viljan bör rimligen riksdagen ge uttryck för.

Den andra stora skillnaden är att det i budgetpropositionen inte sägs särskilt mycket om de fortsatta förhandlingarna med Kommunförbundet. Det står där att socialministern har för avsikt att uppta förhandlingar med Kommunförbundet. Jag gjorde i mitt inledningsanförande en redovisning av viktiga och väsentliga punkter som bör beaktas i de förhandlingarna. Det är punkter som i och för sig återkommer både i vår reservation och i utskottets skrivning, men det är en väsentlig skillnad mellan utskottsmajoriteten och oss. Vi anser att dessa frågor är så viktiga att riksdagen bör ge regeringen detta till känna, men det intresset har alltså icke utskottsmajoriteten. Det finns, med erfarenhet av riksdagens arbete tidigare, starka skäl för att riksdagen verkligen gör en sådan markering om vad som bör beaktas i de förhandlingarna.

KERSTI SWARTZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inga Lantz tycker att jag ser för nonchalant på barnvårdarverksamheten. Jag tror att jag i mitt anförande sade att dagbarnvårdare kommer inte att bli överflödiga i framtiden och att det är viktigt att kommunerna bygger ut den verksamheten, och det står jag för. Men man kan inte bortse från att förbättringarna när det gäller föräldraförsäkringen kommer att bidra till en större trygghet för föräldrarna och även underlätta för kommunerna i de svåra situationer som kan uppstå när det gäller sjuka barn.

Jag vet att frågan om hemspråksträning för invandrabarnen är en hjärtefråga för Karin Andersson, och jag respekterar det. Jag tror att den frågan är en hjärtefråga för väldigt många människor, men jag tycker ändå inte att det skulle behöva göra så mycket i fråga om tidsutdräkt att man väntar på resultatet av den översyn som pågår innan man diskuterar ändringar i systemet i det här avseendet. Jag vill också skjuta in att det kanske är möjligt att man i översynen också kan få med en undersökning av huruvida det görs någonting väsentligt för att lära invandrabarnens föräldrar att förstå vikten av att man talar med sitt barn. Det är f. ö. någonting som vi svenskar också behöver lära oss. Det poängteras mer och mer hur viktigt det är att man börjar att tala med sitt barn så snart det är fött, så att barnet lär sig att känna igen föräldrarnas röster och så att det så småningom växer in i språket. Den frågan har också en stor betydelse när det gäller hemspråket.

Ivar Nordberg betonade att det föreligger två skillnader mellan utskottets skrivning och det som anförts i den socialdemokratiska reservationen. Som tidigare har sagts också av Karin Andersson kommer vi när det gäller den ena skillnaden, den som avser de ekonomiska aspekterna, att senare få ta ställning till den frågan. Den andra skillnaden som Ivar Nordberg påtalade gällde förhandlingarna med Kommunförbundet och frågan om huruvida det har talats om sådana i budgetförslaget – Ivar Nordberg sade att detta inte hade berörts i utskottsbetänkandet, men där har frågan behandlats. Till detta vill

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

jag säga att det väl ändå är någonting självklart att om vi en gång har fattat ett beslut om en utbyggnad under en tioårsperiod, så måste det, när en femårsperiod är slut, finnas ett nytt program att arbeta efter. Vi torde kunna förutsätta att regeringen tar ansvaret för att överläggningar kommer till stånd, så att vi när nästa femårsperiod börjar är klara att gå in i utbyggnadsprogrammet för den perioden. Jag tycker att budgetpropositionen andas ett mycket stort ansvar och en mycket stor ambition när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! I och för sig är vi väl när det gäller det jag talat om här, dvs. hemspråksträningen för invandrabarnen, rätt överens i själva sakfrågan. Kersti Swartz inlägg gav ju också uttryck för det.

Kersti Swartz tog även upp frågan om att det är viktigt att invandrarföräldrarna talar med sina barn och att invandrabarnen på den vägen skulle kunna uppnå en större språkförståelse i sitt eget modersmål. Men det är ju så att riksdagen inte kan besluta om att invandrarföräldrarna skall tala med sina barn, även om man i och för sig genom föräldrautbildning och annat kan ta upp den frågan med dem såväl som med svenska föräldrar. Riksdagen kan däremot besluta om hur man fördelar anslagen så att de kommer också de små barnen till godo, och det är därför jag har drivit frågan här.

Jag tolkar emellertid Kersti Swartz inlägg som ett stöd för uppfattningen att vi så snabbt som möjligt bör försöka lösa denna fråga, och jag hoppas att socialministern kommer att verifiera detta i sitt inlägg.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kersti Swartz sade i sitt första inlägg att alla partier ser positivt på frågan om utbyggnad av barnomsorgen. Då är det bara att beklaga att de praktiska förutsättningarna för att förverkliga denna positiva syn på barnomsorgen inte finns. Det fattas nämligen många bitar för att kunna förverkliga en utbyggnad, bl. a. när det gäller frågor som sammanhänger med ekonomi, personal, lagstiftning och markreservationer för att över huvud taget få plats med en utbyggd barnomsorg. Det behövs alltså resurser. Om man nu har inställningen att barnvårdarverksamheten är viktig, vilket Kersti Swartz säger, vore det ju naturligt att bifalla den motion som vi väcker. Skall man kunna bygga ut barnvårdarverksamheten på samma sätt som övrig verksamhet inom barnomsorgen, så behövs det resurser.

Jag har inte kommenterat frågan om hemspråksträningen, men det blir tillfälle för Kersti Swartz att senare debattera den med Eva Hjelmström, liksom frågan om färdtjänsten med Lars-Ove Hagberg.

KERSTI SWARTZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till Inga Lantz att vi kan alla ha önskningar som är hur långt gående som helst, och jag tror säkert att vi har sådana önskningar litet var, men vi kommer aldrig ifrån att vi måste ta hänsyn till de resurser vi har till vårt förfogande. Det gäller alltså pengar, vilket också har

poängterats av andra i debatten. Tyvärr är det så att enbart lagstiftning inte ger några pengar.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Regeringen föreslår att statsbidragen till barnomsorgen ökas från 2,6 till 3,6 miljarder kronor för nästa budgetår. Det är den största ökningen någonsin på detta område, och den tillstyrks av ett enhälligt utskott. Det visar att familjepolitiken och barnomsorgen är ett område som alla partier lägger stor vikt vid.

Regeringen beslöt nyligen om de höjningar av statsbidrag till barnomsorgen som görs årligen med hänsyn till löneutvecklingen. Beslutet innebär att statsbidragen till daghem höjs med 1 050 kr. till 16 550 kr. per plats och år. Statsbidragen till fritidshem höjs från 7 750 kr. till 8 275 kr. och grundbidraget till familjedaghem från 1 650 kr. till 2 950 kr. per plats och år. Till familjedaghem utgår därutöver statsbidrag med 35 % av bruttokostnaderna. Bidraget till hemspråksträning höjs från 2 100 till 2 250 per barn som deltar i hemspråksträning.

Av betydelse för barnomsorgsutbyggnaden är också det förslag om ett nytt skatteutjämningsystem till kommunerna som regeringen nyligen har förelagt riksdagen i en proposition. I det nya systemet ingår nämligen en s. k. åldersfaktor, som betyder att kommuner med många barn och en väl utbyggd barnomsorg får ett ökat skatteutjämningsbidrag. Detta kommer ju senare att behandlas av riksdagen.

Man kan alltså konstatera att staten har tagit sitt ansvar för daghemsutbyggnaden och sin del av den överenskommelse som träffades om utbyggnaden 1975 och som riksdagen godkände 1976.

Fortfarande ligger viktiga och svåra uppgifter på kommunerna. Förutom ett växande anslag i kommunernas budget krävs ett betydande arbete med att göra behovsberäkningar, upprätta stadsplaner, se till att byggnadsverksamheten fungerar, anställa personal, administrera kösystem osv. Dessa svårigheter får inte leda till att överenskommelsen om 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser på fritidshem äventyras. Hittills har utbyggnadstakten varit tillräcklig för att målet skall nås, men kommunernas planer för de kommande två åren visar att det fattas ca 10 000 platser på daghem och 11 000 på fritidshem för att planen skall kunna fullföljas. För att komma fram till vad som kan göras för att se till att planen hålls, har regeringen haft överläggningar med Svenska kommunförbundet. Dessa har bl. a. givit till resultat att Kommunförbundet har skrivit till ett 60-tal kommuner med påstötning om behovet av att öka utbyggnadstakten under den närmaste tiden. Kommunförbundet har vidare sammanställt ett material som alla länsavdelningar inom förbundet har fått och som visar utbyggnadstakten i de olika kommunerna. Det är meningen att detta skall ge underlag för en ingående diskussion om barnomsorgens utbyggnad vid länsavdelningarnas årsmöten som hålls under mars och april.

Det är glädjande att Kommunförbundet engagerar sig så hårt för att överenskommelsen skall fullföljas. Jag vågar därför hoppas, även om dessa

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

siffror ger anledning till oro, hoppas att våra gemensamma överläggningar skall kunna leda till ett positivt resultat. Jag noterar också att utskottet, som på den här punkten är enhälligt, inte finner att det behövs något initiativ av riksdagen för att påverka kommunernas planering för den löpande femårsperioden, utan nöjer sig med den redovisning av regeringens åtgärder som har lämnats.

Vi kommer senare att ta upp överläggningar om utbyggnaden också för perioden efter 1981. Utskottet har i sitt betänkande framhållit vikten av att dessa överläggningar går snabbt så att riksdagen så snart som möjligt kan ta ställning till ett nytt utbyggnadsprogram. Jag delar uppfattningen att det bör gå till på det viset. För nästa period bör målet naturligtvis vara att vi skall kunna ge alla föräldrar som så önskar en plats för deras barn inom den kommunala barnomsorgen.

Låt mig innan jag lämnar denna fråga bara ge ett par siffror rörande utbyggnadstakten under den senaste tiden. Statistiska centralbyrån kom nyligen med statistik för utbyggnaden under perioden februari 1977 till februari 1978. Under den tiden ökade antalet daghemsbarn med 24 % och antalet inskrivna barn på fritidshem med 22 %. Under hela fyraårsperioden 1975–1979 kan man räkna med att antalet platser på daghem och fritidshem kommer att fördubblas.

Det är naturligtvis viktigt att kommunerna kan göra så noggranna beräkningar som möjligt av utbyggnadsbehovet. I samband med överenskommelsen om femårsutbyggnaden tillsattes därför en särskild grupp, planeringsgruppen för barnomsorg, som i sommar kommer att lägga fram ett förslag till förbättrat underlag för beräkningen av behovet av barnomsorg. Det betänkandet kommer att remissbehandlas, och det får naturligtvis betydelse för överläggningarna om nästa etapp av utbyggnaden.

Debatten om barnomsorgen har i stor utsträckning handlat om behovet av platser och takten i utbyggnaden. Det är naturligt, då vi har haft en så stor brist. Men på senare tid har vi också fått alltmer av diskussion om barnomsorgens innehåll, man har kritiserat daghemmen. Det har gjort att många av oss som arbetar för fler daghem och som har haft våra egna barn på daghem har känt en viss olust inför denna debatt. Vi har uppfattat det som attacker på oss själva och på vår omtanke om barnen. Jag tror att det är fel reaktion. Ju fler barn som får plats på daghem, desto viktigare är det att diskutera hur daghemmen skall kunna bli så bra som möjligt. Det betyder inte att de i dag skulle vara dåliga, men de kan bli bättre.

Det pågår i dag runt om i Sverige en omfattande verksamhet där man prövar olika idéer för att utveckla den kommunala barnomsorgen. Staten försöker genom olika åtgärder att skapa en god kvalitet på barnomsorgen. Ett sätt är att ställa upp villkor för statsbidragsgivningen, men här finns naturligtvis en konflikt mellan kravet på minskad statlig detaljreglering och kravet på att staten skall garantera en god kvalitet.

En fråga som är omdiskuterad är det krav på viss lokalyta som i dag finns. Det finns ju andra synpunkter på kvalitet som nog är viktigare än lokalytan, t. ex. personaltäthet, personalutbildning och gruppstorlekar.

I propositionen mot krångel och onödig byråkrati har regeringen föreslagit en viss förenkling av statsbidragsgivningen. Där läggs också fram ett förslag som innebär minskad detaljreglering samtidigt som verksamheten på daghemmen kan förbättras. Jag tänker då på uppmjukningen av bestämmelserna om barnens medverkan i daghemmets kök.

Inom några veckor kommer socialdepartementet att lägga fram en departementspromemoria, vilken har nämnts flera gånger i diskussionen i dag. Den innehåller vissa förslag till förenklingar när det gäller statsbidragsgivningen till den kommunala barnomsorgen. I promemorian kommer också att tas upp frågor som gäller gruppstorlekar, gruppssammansättningar, personaltäthet och behörighet för arbete inom barnomsorgen. Efter det att promemorian har remissbehandlats bör det vara möjligt att genomföra en önskvärd förskjutning av bestämmelserna, så att det blir färre detaljkrav beträffande lokaler och en starkare tonvikt på andra kvalitetskrav som har med personalen att göra.

Det bör enligt min uppfattning vara rimligt att avvakta denna redovisning innan man tar ställning till yrkanden om kvalitetsfrågor av den typ som t. ex. finns i reservation nr 3. Detsamma gäller de yrkanden som har framförts i den socialdemokratiska motion som Ivar Nordberg refererade till och som senare kommer att behandlas av riksdagen. Om man just är i färd med att se över statsbidragsbestämmelserna, kan det vara lämpligt att vänta med att ta ställning till sådana yrkanden, som ändå inte gäller det närmast kommande budgetåret, utan som gäller det budgetår som börjar den 1 juli 1980.

Det finns också kvalitetsfrågor som är svåra att bestämma i siffror eller reglera centralt. Där behövs det lokala inflytandet och det lokala engagemanget. Det gäller t.ex. om man vill skapa fler kontakter mellan barnomsorgen och samhället runt omkring, och det gäller önskemålet om en större föräldramedverkan i barnomsorgen. I normala fall är kontakterna mellan personal och föräldrar jättiga när föräldrarna lämnar eller hämtar sina barn. Det blir bättre om föräldrarna då och då deltar i arbetet. Föräldrarna lär känna varandra, blir mer engagerade i barnens miljö och kan hjälpa varandra även vid sidan av de normala daghemstiderna. Genom sina olika yrkeserfarenheter kan de göra barnstugans liv rikare. Det är svårt att lagstifta om ett sådant samarbete. Kommunerna och de enskilda daghemmen måste ha stor frihet att hitta de lämpligaste formerna för detta.

Familjestödsutredningen berättar om ett försök som kan vara värt att pröva. Där får varje förälder arbeta på daghemmet ungefär två dagar i månaden. De får betalt av kommunen enligt gällande avtal för barnskötare, och de är också med och beslutar om ekonomi, planering och arbetets uppläggning.

Jag hoppas precis som familjestödsutredningen att flera försök med föräldramedverkan startas runt om i landet.

En annan intressant utveckling på våra barnstugor är förändringen av barngruppernas sammansättning, från en ganska strikt uppdelning i olika åldrar till mer eller mindre blandade grupper. På ungefär hälften av daghemmen är barnen uppdelade i fyra olika åldersgrupper. På de flesta andra

finns två grupper, småbarnsgrupp och s. k. syskongrupp, den senare med ungefär 2 1/2–6 år gamla barn. Nu har man på en del håll gått ett steg längre – man prövar att ha barn från 7 månader till 12 år i samma grupp.

Det här kan ge ganska förbluffande resultat. Jag besökte för en tid sedan en barnstuga i en Stockholmsförort, där man hade gått över till den här modellen. Tidigare hade man haft rätt stora problem med aggressivitet, barn som stack i väg från daghemmet och stressad personal. Genom blandningen av åldrarna fick man en lugnare miljö, de äldre barnen tog ansvar för de yngre och det mesta av aggressiviteten försvann. Både barn och vuxna var glada åt förändringen. Orsakerna kan vara många:

Det är bra för barnets utveckling att ha andra barn i olika åldrar omkring sig. Många är utan syskon hemma.

Barnen får möjlighet att hitta kamrater på samma utvecklingsnivå som de själva, oavsett deras biologiska ålder.

Det blir också mindre problem vid skolstarten, om barnen slipper att samtidigt byta från daghem till fritidshem.

Kontakten mellan föräldrar och personal blir bättre av att barnen inte byter åldersgrupp så ofta.

Jobbet för personalen blir mer omväxlande med barn i olika åldrar, och de får glädjen att följa varje barns utveckling längre.

Att ha 15 barn eller fler i exakt samma ålder, med samma dygnsrytm, kan bli ganska ansträngande. Genom blandade grupper fördelas belastningen över dagen.

I Danmark har man arbetat med sådana här blandade grupper sedan början av 1970-talet. Erfarenheterna har varit goda. Hos oss har försök varit i gång sedan 1976. Det här kan man ta upp på flera håll. Kostnaderna är inte större än för traditionella daghem och fritidshem.

Det är givet att en sådan omläggning inte löser alla problem, vilket inte heller en ökad föräldramedverkan gör, men det är en möjlighet att bidra till att utveckla daghemmen till en bättre, lugnare och mer stimulerande miljö för barn, föräldrar och personal.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om den grupp inom barnomsorgen som behöver särskilt mycket stöd och som flera talare har varit inne på, nämligen invandrabarnen. De hamnar lätt i konflikt mellan olika kulturer och normer, mellan hemmets traditioner och daghemmets sätt att leva. Invandrabarnen blir tyvärr ofta utsatta för mobbning och blir isolerade i en svensk kamratkrets.

Men värst är nog deras språksituation. Förr trodde man att det viktigaste var att de snabbt lärde sig svenska. Deras eget hemspråk glömdes bort. Följden blev tyvärr lätt att barnen blev halvspråkiga i stället för tvåspråkiga.

I budgetpropositionen föreslår regeringen att anslaget till hemspråksträning fördubblas så att både fem- och sexåringarna skall kunna ges hemspråksträning. Men det löser naturligtvis inte problemen.

Vi måste gå vidare så att vi kan nå alla invandrabarn på ett tidigt stadium. Vi måste också se till att det finns tillräckligt med utbildad personal för detta

ändamål. Regeringen har därför beslutat att tillsätta en utredning som skall se över invandrabarnens språksituation. Det sker naturligtvis mot bakgrund av den behandling av frågan som ägde rum i socialutskottet under det förra riksmötet.

Jag noterar att utskottet har givit motionen 2143 av Karin Andersson m. fl. en positiv behandling. Motionärerna vill att man vid fortbildning av personal inom förskolan skall lägga särskild vikt vid invandrabarnens behov. Jag kan självfallet instämma i motionärernas och utskottets uppfattning på denna punkt.

När det gäller den fråga där det har avgivits en reservation, visar den diskussion som redan har förts här att skillnaden i uppfattning i själva verket är ganska liten. Jag hoppas att utredningen på området skall arbeta så snabbt, att det skall vara möjligt att utan onödig tidsutdräkt ta hänsyn till dess arbete när vi går vidare med att förbättra hemspråksträningen för invandrabarn.

Socialutskottet tillstyrker alltså den del av budgetpropositionens förslag som nu behandlas och som uppgår till totalt 4,8 miljarder kronor. Det finns ett antal reservationer, men i stort sett kan vi se att här finns en bred politisk enighet omkring regeringens förslag i dessa frågor.

Den första socialdemokratiska reservationen skiljer sig inte i sak från majoritetens uppfattning. Man vill göra vissa betoningar, men i sak är man överens med majoriteten.

I reservationen 2 vill socialdemokraterna öka statsbidraget till barnomsorgen med 50 milj. kr. för det närmaste budgetåret. Med tanke på att budgeten innebär en ökning med över en miljard i förhållande till förra året är den här reservationen inte särskilt revolutionerande. Som utskottets vice ordförande Kersti Swartz har påpekat kan kommunerna, om de så vill, minska antalet barn i en grupp där det finns barn med särskilda handikapp, och på det sättet få en kvalitetshöjning eller resursökning.

I ett antal motioner, som Inga Lantz har talat för här, ställs yrkanden om ökade statliga insatser, särskilda statsbidrag för olika åtgärder, t. ex. för kollektiv familjesemester. Även om jag tror att detta är en bra verksamhet, vill jag peka på det allmänna önskemål som finns hos kommunerna att hellre än särskilt inriktade statsbidrag få ett ökat allmänt ekonomiskt stöd. Det förslag som regeringen har lagt fram till ökad skatteutjämning kommer att tillföra kommunerna 2,8 miljarder kronor. Jag tror att de flesta kommunalpolitiker delar uppfattningen, att man skall vara återhållsam med att införa nya specialriktade statsbidrag och i stället bygga vidare på den här linjen, som naturligtvis innebär ett ökat förtroende för den kommunala självstyrelsen.

Jag vill dock påpeka för Inga Lantz att barnvårdarverksamheten har statsbidrag redan i dag. Den har samma statsbidrag som social hemhjälp i övrigt, dvs. 35 % av bruttokostnaderna. Frågan är nu om man skall ha ett högre bidrag till social hemhjälp till barnfamiljer än man har till äldre. Jag tror att det vore olyckligt att genomföra en sådan förändring. Även om vi är överens om att en förbättring av förmånerna inom föräldraförsäkringen inte får leda till att man minskar ansträngningarna att få fram fler barnvårdare eller barnsamariter, är det ändå så, att när det gäller sjuka barn finns det vid

sidan av det här stödet också stödet till föräldrarna. Motsvarande stöd finns inte när det gäller en äldre människa som är sjuk. Att då genomföra särskilt gynnsamma statsbidragsbestämmelser just för hemhjälp åt barnfamiljerna och inte till de äldre, som vpk har föreslagit, tror jag inte vore någon lycklig förändring.

Herr talman! Det kan möjligen vara anledning att understryka en gång till att det är ett värde för svensk politik att det råder så stor enighet om barnomsorgen och de andra frågor som behandlas i det här betänkandet, eftersom de ställer stora krav på gemensamma insatser. Här finns självfallet nyanser, men de här frågorna ställer som sagt stora krav på gemensamma insatser. Vi alla som är verksamma inom rikspolitiken har en viktig uppgift att tala för dessa insatser – att övertyga de grupper av svenska folket som inte omedelbart berörs, och som ser hur kostnaderna växer, om hur viktigt det är för den kommande generationen, våra barn, att vi sätter av stora resurser för en snabb utbyggnad av barnomsorgen, men en utbyggnad som tillgodoser högt ställda krav på kvalitet. I det arbetet är denna politiska enighet av mycket stort värde.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet besviken över att socialministern så kategoriskt deklarerade att staten har tagit sitt ansvar för utbyggnaden och att det nu är kommunerna som har det hela och fulla ansvaret för att utbyggnadsprogrammet fullföljs. Jag vill erinra socialministern om att när han var ledamot av socialutskottet var han med om att formulera en uppmaning till den dåvarande trepartiregeringen, som hade den innebörden att regeringen borde vidta alla de åtgärder som var nödvändiga för att utbyggnadsprogrammet skulle fullföljas. I detta innefattade vi då icke bara en överläggning med kommunerna. Det är också synd att socialministern viftar bort hela den ekonomiska frågan när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen.

Tyvärr blir det en litet splittrad debatt i de här frågorna, eftersom propositioner och motioner behandlas vid olika tidpunkter. Vad vi då har att utgå ifrån är de förslag som regeringen har lagt och de motioner som bl. a. vi har lagt, och där finns det en uppenbar skillnad. Från socialdemokratiskt håll har vi klart deklarerat dels att skatteutjämningssystemet bör ha en sådan utformning att det stimulerar kommunerna till utbyggnad av barnomsorgen, dels att det finns ett uttalat behov av att staten åtar sig ett ökat ekonomiskt ansvar gentemot kommunerna.

Jag vill gärna påpeka för socialministern att kommunernas oro i dag är av den arten att de naturligtvis frågar sig, om de orkar klara utbyggnaden av barnomsorgen för den här femårsperioden, men de funderar också i det längre perspektivet: Vilka ekonomiska konsekvenser blir det för kommunerna när den fulla behovstäckningen skall uppnås? Och då är det angeläget att statsmakterna i ett så tidigt skede som möjligt ger kommunerna ett besked om att man från statens sida är beredd att öka det ekonomiska stödet. Detta deklarerar vi i den reservation 1 som vi har fogat till det här betänkandet och som vi hoppas skall vinna anslutning i samband med de konkreta yrkandena i

de motioner som sedan blir föremål för riksdagens behandling.

Jag konstaterar att socialministern och folkpartiregeringen icke är beredda att ge kommunerna de här klara beskedet.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att allt fler börjar komma till insikt om att det är viktigt att sätta in hemspråksträningen för invandrabarnen så tidigt som möjligt, och därför har också enigheten efter hand blivit större. Riksdagsbeslutet i fjol var det första steget i den riktningen, och jag kan inte låta bli att erinra om att det togs med anledning av en motion från centern; det var Ulla Tillander och jag själv som stod bakom den motionen.

Tyvärr har enigheten ännu icke lett till resultat, och det är därför jag envisas. Nu säger socialministern att motionen har behandlats positivt och att skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen 5 är liten. Skillnaden är exakt fyra år, och det är fyra för invandrabarnens utveckling oerhört viktiga år.

Barnomsorg m. m.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus säger att staten har tagit sitt ansvar och hänvisar till de höjningar av statsbidraget som har skett. Ändå anser Kommunförbundet att det inte räcker till. Där menar man att staten alls inte har tagit sitt ansvar, eftersom bidragsdelen har sjunkit från 63 % till 47 %. Det är en av anledningarna till att man upplever utbyggnaden av barnomsorgen i kommunerna som så bekymmersam.

Sedan kan vi fråga oss: Varför bygger man då inte ut barnomsorgen så att man klarar de 150 000 platserna – och än mindre så att man klarar den miljon platser som enligt vad SCB och kommunerna gemensamt har räknat ut behövs fram till 1982? Och vill man genomföra vpk:s krav att alla barn skall ha plats, så finns det ju inte någon som helst möjlighet utan några konkreta åtgärder. De konkreta åtgärder som behövs har jag talat om tidigare. Det finns ingenting konkret i det som Gabriel Romanus har tagit fram. Ändå har han mage att ändra definitionen när det gäller behovstäckning. Han säger att alla föräldrar som önskar plats för sina barn skall få det. När då? Och skall man vidga den definitionen, som jag i och för sig är glad över, behövs det verkligen konkreta åtgärder.

Det enda man säger från regeringens sida är att vi skall diskutera den här frågan. Det svaret har vi fått många år – det skall diskuteras och anordnas överläggningar. Kommunförbundet har skickat ut ett cirkulär till kommunerna, där det sägs att detta skall vi diskutera på våra årsmöten. Men det klarar ju inte en utbyggnad av vare sig de 150 000 platserna eller den miljon platser som SCB räknat fram – och än mindre plats inom barnomsorgen åt alla barn.

Det sägs att planeringsgruppen skall ta fram nya beräkningsgrunder. Som det går till nu har man långa staplar av beräkningar där man börjar med förvärvsfrekvens och slutar med någonting som kallas behovsnivå. Den sista stapeln gäller servicenivå. Behovsnivå och servicenivå ute i kommunerna är

inte alls samma sak. I Huddinge kommuns barnomsorgsplan heter det att utbyggnad skall ske med hänsyn tagen till de ekonomiska förutsättningar som finns. Det är på väldigt lösa grunder som man antar förskoleplanerna. Vi vet också att förseningar är snarare regel än undantag.

Jag efterlyser alltså konkreta åtgärder från regeringens sida när det gäller att klara dels den kortsiktiga planeringen, dels den långsiktiga planeringen.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! När jag säger att staten har tagit ansvar för sin del av den här överenskommelsen, så gör jag det mot bakgrund av att staten har uppfyllt de löften som gavs om ökade statsbidrag. Jag gör det också mot bakgrund av att det i avtalet finns en möjlighet för Kommunförbundet att ta upp nya överläggningar om ökade statsbidrag därutöver – en möjlighet som Kommunförbundet hittills inte har velat utnyttja. Dessutom gör jag det mot bakgrund av den överenskommelse som träffades i somras mellan staten och Kommunförbundet, där det framgick att Kommunförbundet bedömde det som möjligt att fullfölja den beslutade utbyggnaden av barnomsorgen inom ramen för den ökning av den kommunala konsumtionen som man var överens om och som bygger på långtidsutredningens arbete. Det är klart att vi måste hålla oss till vad kommunernas företrädare säger när vi skall försöka leva upp till en överenskommelse som har träffats mellan staten och Kommunförbundet.

Jag säger det också mot bakgrunden av att socialutskottet enhälligt tillstyrker regeringens förslag till anslag till barnomsorgen för nästa år – med undantag för det särskilda anslag om 50 milj. kr. som tas upp i en socialdemokratisk reservation men som ju inte är avgörande i detta sammanhang.

Då tycker jag att det finns underlag för att säga att staten har levt upp till sin del av överenskommelsen. Därmed vill jag inte vifta bort de ekonomiska problem som kommunerna kan ha. Jag vill inte heller bestrida att det kan ha ett värde för kommunerna – det är självfallet – om de får ökade statsbidrag budgetåret efter det som vi nu diskuterar.

Vad jag sade på den punkten, Ivar Nordberg, var att det bör vara rimligt att i fråga om det framtida statsbidragssystemet avvakta redovisningen av den översyn av statsbidragsfrågorna som nu pågår inom socialdepartementet, som vi kommer att offentliggöra inom kort, som då kommer att remissbehandlas och som kan ge underlag för de fortsatta diskussionerna. Det tror jag utskottet också är medvetet om, eftersom man i sitt yttrande över en motion som gäller statsbidragsfrågor skriver att det är naturligt att frågan om det är motiverat att ändra bidragskonstruktionen tas upp till diskussion i samband med de överläggningar rörande etapp 2 av utbyggnaden som skall påbörjas mellan regeringen och Svenska kommunförbundet. Utskottet är i detta avseende enhälligt. Jag vill inte bagatellisera betydelsen av de ekonomiska frågorna, men eftersom vi är överens om anslagen för det kommande budgetåret anser jag det naturligt att vi använder någon tid till att först tänka över hur vi skall ha statsbidragssystemet i framtiden, och att vi gör det på

grundval av det utredningsmaterial som mycket snart kommer fram. Detta hindrar inte att konkreta åtgärder redan vidtagits – Inga Lantz efterlyste just konkreta åtgärder.

För det första höjs statsbidragen varje år. Det är en konkret åtgärd. Bidragen är högre än Inga Lantz trodde när vi diskuterade saken senast.

För det andra finns i det skatteutjämningsförslag som regeringen har lagt fram ett inslag av särskilt stöd till kommuner med många barn och många barnomsorgsplatser.

För det tredje har regeringen föreslagit åtgärder för att underlätta för kommunerna att bygga ut barnomsorgen. Enligt regeringens förslag i budgeten skall man kunna få bostadslån även till lägenhetsdaghjem. Vidare skall krånglet när det gäller livsmedelslagens tillämpning minskas för lägenhetsdaghjem med en eller två avdelningar. Vi har också föreslagit att den s. k. tvåtredjedelsregeln, som av många mindre kommuner anses bekymmersam, skall mjukas upp. Ytterligare förslag till förenklingar av statsbidragssystemet kommer i den promemoria vi offentliggör inom kort. Det är inte bara fråga om allmänt tal eller överläggningar, utan det är fråga om konkreta åtgärder – just det som Inga Lantz efterlyser.

Sedan vill jag tillägga att diskussionerna med Kommunförbundet är värdefulla. Man har provat metoden med en överenskommelse med Kommunförbundet för kommunernas räkning, och jag tycker att man bör ge den en chans under de här fem åren innan man bestämmer sig för att målen inte kommer att uppfyllas. Det vet vi inte ännu. Vad vi vet är att planen för de första tre åren har hållits när det gäller daghemsutbyggnaden, och det är inte heller betydelselöst.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att jag måste uttrycka min besvikelse över det uttalande som socialministern gör.

När socialministern säger att staten har tagit sitt ansvar menar han att det är gjort i och med att man uppfyllt löftena om uppräkning av statsbidragen enligt den överenskommelse som träffades mellan Kommunförbundet och den socialdemokratiska regeringen 1975, vilken riksdagen ställde sig bakom 1976. Det kunde väl ändå icke ha varit enbart hållandet av det löftet som motiverade att Gabriel Romanus på den tiden i socialutskottet medverkade till att formulera en framställning till den då sittande regeringen med krav på att regeringen skulle vidta alla de åtgärder som var nödvändiga för att utbyggnadsprogrammet skulle kunna uppnås. Det var väl inget löftesbrott Gabriel Romanus befarade att regeringen skulle göra sig skyldig till, utan formuleringen måste ha grundat sig på behovet av eventuella ytterligare åtgärder från statens sida för att medverka till att klara utbyggnaden.

Jag vill påpeka för socialministern att det är två skilda saker som diskuteras i fråga om reformeringen av statsbidragssystemet. Vi tycker att det är nödvändigt att diskutera med Kommunförbundet för att se om statsbidragets konstruktion kan anpassas så att det passar varje kommuns behov av utbyggnad till full behovstäckning. Men en helt annan sak är nivån på det

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

statsbidrag staten skall ge till kommunerna. Det är där vi menar att riksdagen redan i det här läget bör göra ett uttalande om att statsmakterna är beredda att åta sig ett ökat ekonomiskt ansvar.

Sedan beklagar jag att utskottet, liksom socialministern, inte är intresserat av att ställa ytterligare 50 milj. kr. till kommunernas förfogande för att på det sättet förbättra kvaliteten på den barnomsorg som vi f. n. har. 50 miljoner är ingen liten resurs. Den skulle kunna utnyttjas av kommunerna för personalförstärkningar. Vad som åberopas från utskottets sida är att nuvarande statsbidragsregler ger möjligheter att minska barnantalet. Ja, alla är vi ju överens om att det verkligt angelägna är att öka antalet platser och bereda fler barn möjligheter till omsorg. Vårt förslag innebär alltså en helt ny resurs på 50 milj. kr., som så att säga ger möjligheter för alla barn som i dag finns i barndaghemmen att vara kvar där men som också ger möjligheter att öka personalstyrkan i de daghem där problemen är störst. Det är bara att beklaga att folkpartiregeringen och över huvud taget de övriga partierna icke är beredda att ställa upp bakom det kravet.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! De konkreta åtgärder som Gabriel Romanus hänvisar till är kanske konkreta men relativt betydelselösa, om vi skall komma någonstans med den kvantitativa utbyggnaden. Det förhållandet att statsbidraget höjts hjälper inte kommunerna särskilt mycket. Detta är inte heller något nytt för Gabriel Romanus, för det har hans egen planeringsgrupp inom socialdepartementet talat om för honom. Det svar som kommunerna har gett till planeringsgruppen inom socialdepartementet är ju att fyra av fem kommuner säger sig inte klara av utbyggnaden på grund av de ekonomiska förhållandena. Det bevisar väl att statsbidraget behöver höjas mycket mer och att man behöver ta ett helt annat grepp på de här problemen.

Vad skall Gabriel Romanus säga till alla de föräldrar vilkas barn köar för plats inom barnomsorgen? När skall de 15 000 barn som köar i Stockholm eller de 3 000 barn som köar i min hemkommun, Huddinge, få plats?

Vad som behövs i det här läget och som i och för sig har behövts under många år är en helt ny syn på barns behov och att man prioriterar barnens behov. Det kostar 1,6 miljarder kronor att bygga och inreda 50 000 daghemsplatser. De pengarna kunde vi ta av de 19 miljarder som försvaret kostar varje år. Men den omfördelningen är inte regeringen beredd att göra. Inte heller den tidigare socialdemokratiska regeringen har varit beredd att göra t. ex. den prioriteringen – det finns även andra områden från vilka man kan ta pengar för att finansiera barnomsorgen, om man bara vill.

Vad som behövs för att kommunerna skall klara barnomsorgen är förstas ekonomisk täckning för denna. Allra viktigast är detta naturligtvis för de kommuner som har de största utbyggnadsbehoven, de fattiga kommunerna och de barrrika kommunerna.

Sedan behövs det en lagstiftning. Det går inte att lita på den goda viljan ute i kommunerna längre, eftersom det saknas resurser för att förverkliga en god vilja. Det behövs också en helt annan kapacitet när det gäller utbildningen av

personal. Man har saboterat barnomsorgsutbyggnaden på olika sätt – dels genom att man inte har utbildat tillräckligt med personal, dels genom att man inte har gett kommunerna ekonomiska möjligheter att klara en utbyggnad. Vidare är det nödvändigt när det gäller stadsplanering att man reserverar mark och ytor för barnomsorgsutbyggnad.

Detta är vad som behövs för att klara den kvantitativa utbyggnaden av barnomsorgen. Men det krävs också åtgärder när det gäller den kvalitativa sidan. Det behövs resurser för att klara en personaltäthet och en gruppstorlek som är förenliga med de krav på kvalitet som man måste ställa på barnomsorgen.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Låt mig börja med att säga ett par ord till Karin Andersson, som jag glömde i mitt förra inlägg.

När jag säger att skillnaden mellan regeringens och utskottsmajoritetens förslag å ena sidan och reservationen å andra sidan när det gäller hemspråksträningen inte är stor, menar jag naturligtvis att statsbidraget i de båda fallen är lika stort. Sedan är det inte heller någon stor skillnad när det gäller målet. Vi menar, att så fort man kan få fram hemspråkstränare för de här barnen skall man bygga ut verksamheten. En fördubbling i budgeten i år är en markering av den saken.

Socialutskottet uttalade – och jag var med om det – att man bör vidta alla de åtgärder som behövs för att daghemsplanen skall kunna hållas. Jag vill påminna om att såvitt vi nu känner till kommer planen för daghemsutbyggnaden t. o. m. 1979 att hållas. Det är ett grundläggande faktum som kan vara värt att påminna om en gång till.

Vilka ytterligare åtgärder kan då behövas? Det naturliga för regeringen har varit att ta kontakt med Kommunförbundet för att diskutera den saken. Hittills har då Kommunförbundet inte begagnat sig av den bestämmelse som finns i avtalet om att ta upp förhandlingar om nya statsbidrag. Jag påstår inte med detta att Kommunförbundet skulle vara mot ökade statsbidrag. Tvärtom – man skulle säkert ta emot dem med glädje. Men man har alltså inte begärt det. Man har i stället så sent som i somras träffat ett avtal där man tillsammans med regeringen gjort bedömningen att den beslutade utbyggnaden skall kunna klaras inom den ram för kommunal konsumtionsökning som vi var överens om.

Jag vill ytterligare betona att socialdemokraterna och övriga partier i utskottet är överens när det gäller statsbidragsfrågorna för det kommande budgetåret. Vad Ivar Nordberg nu talar för är att vi skulle ge ett besked om vad som skall hända nästa budgetår. Det är klart att man kan göra det. Men jag tror inte man kan hävda att det skulle vara någon allvarlig nackdel att vänta med att göra sådana uttalanden tills vi har haft tillfälle att överväga statsbidragssystemets utformning på grundval av det material som snart skall läggas fram. Mot bakgrund av Kommunförbundets hittillsvarande hållning kan man inte hävda att det skulle vara någon allvarlig nackdel om vi väntar ytterligare ett antal månader med att göra uttalanden om vad som skall hända

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

nästa budgetår. – Det är den frågan som skiljer oss åt, och det är sannerligen inte särskilt mycket.

Jag vill betona att den möjlighet att minska gruppstorlekarna som finns när man har t. ex. ett handikappat barn i gruppen inte bara har ekonomisk betydelse. Det kan också finnas praktiska skäl som talar för det. Det är klart att det alltid är bra att ha 50 miljoner att dela ut, men om man skall göra en avvägning med hänsyn till hur angelägna olika åtgärder är tror jag för min del att det är bättre med allmänt verkande åtgärder än med en pott som man skall dela ut speciellt till dem som kommer och anmäler sig, bl. a. med hänsyn till det administrativa krångel man därigenom åstadkommer. Därför tycker jag att även den frågan om kvalitetshöjning lämpligen kan behandlas i samband med det material som vi nu håller på att arbeta fram.

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att utskottet i sitt betänkande enhälligt har uttalat att utskottet, med hänsyn till den redovisning man lämnat av vad regeringen gjort, inte kan finna att något riksdagens initiativ är erforderligt för att påverka kommunernas planering för barnomsorgen under den nu löpande femårsperioden.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig ganska kort beträffande motion 1978/79:1262, men jag kan inte bli så kortfattad som socialutskottet funnit för gott att vara när det gäller motionsförslaget om behörighet för personalen i förskolan.

Det här är en urgammal fråga, om man kan tala om urgammal i detta sammanhang. Det visar på en oförmåga – eller kanske skall jag snarare säga ovilja – att lösa den, som tyder på bristande förståelse för det starka samband som finns och måste finnas mellan förskolan och grundskolan. Det saknas helt enkelt en utbildningspolitisk helhetssyn på barnet.

Det här gör också att grundskolans krav på likvärdig utbildningsstandard omintetgörs redan i förskolan genom att den pedagogiska starten där äventyras. Varför är det på det viset? Kan det möjligen vara så att samhället är mindre intresserat av pedagogisk ledning i förskolan än i grundskolan? I så fall är det verkligen allvarligt.

Socialutskottet är, som jag sade, mycket kortfattat på den här punkten och tar över huvud taget inte ställning i frågan. Man gör det lätt för sig genom att på s. 14 i betänkandet i en enda mening hänvisa till en grupp i socialdepartementet. Man säger: "Även frågan om särskilda behörighetsbestämmelser för personalen i förskolan kommer att belysas."

Den grupp som man hänvisar till har, enligt gruppens ledare, vid årsskiftet inte nått några resultat i behörighetsfrågan. Då skall man komma ihåg att gruppen har arbetat från hösten 1976, dvs. räknat från årsskiftet, i bortåt 2,5 år. Plötsligt, fyra månader senare, står det i utskottsbetänkandet att gruppen skall lämna sin promemoria *inom kort*. Eftersom både socialministern och gruppens ledare befinner sig i kammaren vill jag ställa ett par frågor. Visserligen omnämnde socialministern denna grupp i sitt inlägg, men han talade bara översiktligt om vad den skulle göra. Min första fråga är: Hur vill

man precisera uttrycket "inom kort"? Betyder det inom ett par veckor eller ett par månader? För det andra vill jag fråga hur gruppen har varit sammansatt. Finns det fortfarande vattentäta skott mellan de olika departementen? Har man fortfarande sitt eget revirtänkande i sådana här frågor eller börjar man även på central nivå att komma ifrån det? Vi har ju kommunalt kommit en bra bit på väg när det gäller att arbeta över de gamla revirgränserna. Min tredje och viktigaste fråga hade jag väntat mig att socialministern skulle säga lite mer om, nämligen vad denna grupp kommer att säga i behörighetsfrågan. Har socialministern själv en uppfattning på den punkten?

Herr talman! Jag ansluter mig till de socialdemokratiska reservationerna, av vilka reservationen 2 har viss anknytning till vår motion.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag undrar om Åke Gillström verkligen hade väntat sig att jag nu skulle berätta vad som står i en departementspromemoria som kommer att offentliggöras om några veckor. Det skall jag inte göra. Möjligen kan jag säga några ord om hur det ser ut för dagen.

Vi hoppas för det första att promemorian skall bli färdig och kunna offentliggöras inom kort, och med det menar jag inom två eller högst tre veckor. För det andra vill jag säga att det inte är fråga om något revirtänkande, utan det sker ett samarbete mellan de berörda departementen, bl. a. med utbildningsdepartementet. För det tredje finns det all anledning att vänta sig, att värdet av utbildning av personalen på förskolorna kommer att betonas i denna promemoria. Det kommer att finnas förslag som i varje fall i viss utsträckning tillgodoser de önskemål som Åke Gillström framför. Men vi är givetvis också medvetna om, att man inte alltför detaljerat bör ingripa i den kommunala barnomsorgen.

Avsikten är att denna promemoria skall remissbehandlas. Därefter får vi anledning att ta ställning till hur man skall gå vidare.

ÅKE GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för de svaren. Framför allt tycker jag att det är glädjande att man äntligen har kommit ifrån det revirtänkande som vi under långa tider har stött på och som har varit en black om foten över huvudet taget för arbetet på det här fältet – då tänker jag inte bara på förskolan utan givetvis också på grundskolan.

Det är också mycket lovvärt att man betonar värdet av utbildning av personalen, även om det socialministern nu har anfört egentligen inte säger någonting. Det värdet har naturligtvis betonats under långa tider utan att man på något vis försökt att uppfylla utbildningskravet.

Socialministern vidrörde också lite grand de synpunkter jag har framfört beträffande behörighetsfrågorna för personal i förskolan jämsides med behörighetsfrågorna för personal i den vanliga grundskolan. SSK-utredningen har nu lagt fram förslag om kommunal tillsättning vad beträffar grundskolan. Om det förslaget genomförs, så är det naturligtvis viktigt att samma bestämmelser gäller för förskolepersonalen, så att man inte får

kommunal tillsättning på två olika avdelningar under olika förutsättningar, något som vore mycket olyckligt för fortsättningen.

Jag vet inte vad socialministern menar med att man inte kommer att skriva alltför detaljerat, men jag har mina misstankar att man inte kommer att gå särskilt långt i det här hänseendet. Därför hoppas jag att man, när nu ändå de vattentäta skotten har genombrutits och remissbehandlingen är klar, skall kunna åstadkomma en proposition som har anknytning både till utbildningsdepartementet och till socialdepartementet på de punkter, som också knyter an till SSK-utredningens förslag som nu är under remissbehandling.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Under rubriken Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst behandlas vpk-motionen 2134, som gäller förbättrad färdtjänst. Utbyggnaden av färdtjänsten har inneburit att de handikappade har fått möjlighet att delta i samhällslivet på ett helt annat sätt än tidigare, och det är en framgång för vpk:s krav på en riksfärdtjänst att en sådan nu skall införas på försök, alltså en färdtjänst som sträcker sig över de geografiska gränser som tidigare satt stopp för möjligheterna att resa. Vår förhoppning är nu att försöket skall utvecklas och att de handikappade i framtiden likt andra medborgare skall kunna förflytta sig överallt i landet.

Detta innebär emellertid inte att man kan vara nöjd med färdtjänsten som den ser ut i dag. Den är kringgärdad av byråkratiskt krångel, t. ex. begränsningar i fråga om antalet resor och deras längd. Det finns också många förnedrande bestämmelser som är stötande även för rättskänslan.

Vpk anser att färdtjänsten bör fylla samma funktion och vara tillgänglig i samma utsträckning som den kollektiva trafiken för icke handikappade. Vi accepterar således inte de begränsningar som nu är vanliga, nämligen att man får göra bara ett visst antal resor eller mil per månad. Vi avvisar också det system som finns på många håll som gör det möjligt att på administrativ väg bestraffa s. k. missbruk, exempelvis att den handikappade blir avstängd från att nyttja färdtjänsten.

Sådana bestämmelser skulle naturligtvis vara helt omöjliga att genomföra såväl praktiskt som rättsligt och politiskt gentemot varje annan trafikantgrupp. Vad som gör det möjligt att tillämpa sådana bestämmelser gentemot de handikappade är dels den kvarlevande förmyndarinställningen, dels det faktum att de handikappade befinner sig i ett absolut socialt och ekonomiskt underläge gentemot myndigheten.

Det måste betecknas som otillständigt att dessa förhållanden alltjämt råder. Därför anser vpk att fortsatt statsbidragsgivning till färdtjänsten måste kopplas till villkor om att alla diskriminerande bestämmelser avskaffas. Statsbidraget bör också knytas till bestämda kvalitetskrav för att tillgodose bättre tillgång och tillgänglighet. I samband därmed bör statsbidraget också förstärkas.

Utskottet vidhåller sitt avstyrkande från i höstas med samma motivering och godkänner därmed, som jag ser det, att diskriminerande bestämmelser skall få förekomma. Det kan aldrig i något sammanhang vara rätt att dra in

färdtjänst bara för att den någon gång har missbrukats. Delar man uppfattningen att de handikappade skall kunna förflytta sig på samma villkor som de icke handikappade, bör det inte finnas sådana bestämmelser om inskränkning av färdtjänsten. Enbart hotet – och vetskapen om detta hot – om indragning av färdtjänsten är en diskriminering.

Även avstyrkandet av yrkandet 2 i motionen är något krystat. Regelsystemet för statsbidrag skall vara enkelt, säger man. Men om statsbidragen för färdtjänst utnyttjas på ett sådant sätt att minimistandarden för färdtjänst inte uppnås har riksdagen ett övergripande ansvar härför. Riksdagen måste se till att färdtjänsten blir fullgod, och det innebär inte något ingrepp i kommunens självbestämmanderätt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 2134, yrkandena 1 och 2.

KERSTI SWARTZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt tidigare anförande var jag inne på frågan om färdtjänsten.

Det är inte riktigt som Lars-Ove Hagberg säger att utskottet godkänner diskriminerande färdtjänstbestämmelser. När det gäller införande av regler som kan uppfattas som diskriminerande vill jag hänvisa till vad utskottet har sagt i betänkandet 1978/79:2. Där sägs klart ifrån att bestämmelser som uppfattas som diskriminerande för de personer som är i behov av färdtjänst inte får förekomma. Utskottet förutsatte också att socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter skulle bidra till att missbruk av färdtjänsten förhindrades utan att någon gick miste om förmånen. Så sent som i december förra året fick socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Kommunförbundet göra en översyn av anvisningarna för statsbidrag.

Jag tror det är riktigt, som socialministern framhåller, att vi bör ha ett enkelt utformat regelsystem och att kommunerna bör ha ganska stor frihet att utforma färdtjänsten efter sina lokala behov. Det kan vara ganska kinkigt att dirigera detta uppifrån. Och nog bör vi kunna lita på att våra kommunala beslutsfattare ser till att systemet kommer att fungera på ett vettigt sätt.

Jag yrkar alltså avslag på motionen 2134.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialutskottet sade inte i höstas att det inte får förekomma diskriminerande bestämmelser. Man uttryckte den meningen att sådana bestämmelser inte bör förekomma. Det är alltså inte fråga om ett uttryckligt förbud, och inget villkor är förbundet med statsbidraget.

I nuvarande läge existerar dessa diskriminerande bestämmelser, och man förlitar sig alltså på att berörd myndighet skall besluta att de skall försvinna. Men varför kan inte riksdagen omedelbart fatta beslut härom? Då skulle det inte längre vara något bekymmer. Jag kan som sagt inte finna att socialutskottet har uttalat att sådana bestämmelser inte får förekomma, bara att de inte bör förekomma.

I stället för att visa denna nonchalans mot en grupp som är en stor minoritet

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

i detta land och som drabbas av överförmynderi på många olika sätt bör vi försöka hjälpa den.

Vårt andra yrkande gäller att statsbidraget skall användas för färdtjänsten och inte för någonting annat och att kommunerna garanterar en miniminivå på färdtjänsten. Vi vet att många kommuner är i ekonomiska trångmål och har bekymmer med ekonomin på olika sätt. Därför frestas många kommunalmän att använda dessa medel på ett sådant sätt att de inte kommer färdtjänsten helt och fullt till del, varigenom den miniminivå som riksdagen egentligen borde fastställa inte uppfylls. Om vårt förslag antogs skulle miniminivån uppnås, och jag tycker att det hade varit rimligt av socialutskottet att gå med på vårt krav.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag känner ett behov av att lämna någon information och göra några reflexioner i anslutning till socialutskottets betänkande om barnomsorgen, dess utbyggnad, innehåll och arbetssätt.

Först skulle jag vilja göra en kommentar till utskottets uttalande om kostnaderna för barnvårdarverksamheten. Utskottet erinrar här om det nu föreliggande förslaget om en väsentlig utbyggnad av föräldraförsäkringen vid barns sjukdom, och att ett sådant förslag föreligger är ju riktigt. Jag hoppas emellertid att utskottet med detta sitt uttalande inte vill dämpa utbyggnadstakten när det gäller barnvårdarverksamheten på de orter där denna är mycket ofullständig. Det är och förblir ett krav och ett önskemål att det i kommunerna finns barnvårdare för sjuka barn, så att småbarnsföräldrar inte skall behöva råka i en psykiskt slitsam lojalitetskris därför att de tvingas välja mellan att gå till ett viktigt arbete och att stanna hemma hos ett barn som är lindrigt sjukt men som ändå inte får vara på daghem. Jag tycker att det hade varit på sin plats om utskottet i det avseendet hade gjort ett klarare uttalande. Det var dock glädjande att statsrådet Romanus här uttalade sin bestämda uppfattning att det inte bör ske någon dämpning av utbyggnadstakten, och jag hoppas att han får rätt.

Utskottet säger att något riksdagens initiativ inte är erforderligt för att påverka kommunernas planering för barnomsorgsutbyggnaden under den nu löpande femårsperioden. För att kunna säga så måste man ha oerhört mycket is i magen. Jag vill till fullo understryka det konstaterande som görs i reservationen 1, nämligen att riksdagen snarast möjligt bör få ta ställning till det fortsatta utbyggnadsprogrammet.

I mitt eget landskap har vi gjort en sammanställning av kommunernas planer. Denna visar att flera kommuner år 1982 inte kommer att ha nått upp till ens 45 procents täckning av det direkta behovet av barnomsorg. Detta gäller bl. a. kommuner med stora industrier, som sysselsätter mycket kvinnlig arbetskraft. Jag tycker att hänsynen till de många familjer med förskolebarn, för vilka daghemmets dörrar är stängda, borde ha föranlett utskottets majoritet att visa en mycket större viljekraft i sina uttalanden om framtiden. Det är förvånansvärt att det blir en så här stillsam debatt i en fråga, i vilken allmänheten i många kommuner verkligen väntar på kämpatag av

politikerna. Även om utskottets ledamöter till stora delar är överens, skulle man ha önskat en mer progressiv skrivning i utskottsbetänkandet.

Både handikappade barn och invandrabarn behöver speciella insatser i förskolan, gärna i nära samarbete mellan förskolan och föräldrarna. Bl. a. behövs det särskilt i inskolningssituationen mer personal. Det är i detta sammanhang överraskande att utskottets majoritet inte anser att det hänt någonting som föranleder ett ändrat ställningstagande till det socialdemokratiska kravet på 50 milj. kr. till speciella insatser för kvalitetsförstärkning i förskolan.

Jag vill gärna påminna om att Kommunförbundet och Landstingsförbundet år 1978 kom överens om en gemensam rekommendation angående en ökad verksamhet i förskolorna för att möjliggöra integration av även svårt handikappade barn, t. ex. blinda, svårt hörselskadade, rörelsehindrade och utvecklingshämjade barn. Dessa barn skulle alltså integreras i det egna bostadsområdets eller den egna byns förskola. Detta är någonting som kräver större personal och mer utrustning, som såväl kommunerna som landstingen måste svara för. Här borde egentligen staten genom en flexibel resurs ha stimulerat till en snabb kvalitetsförbättring.

Statsrådet Romanus nämnde att det finns möjligheter att sänka antalet barn i grupperna. Men egentligen är det inte den kvalitetsförstärkningen som behövs, utan vad som behövs är ofta en periodisk personalförstärkning i gruppen, kanske en förstärkning med personal som har speciell utbildning.

I den rekommendation jag nyss nämnde ges det också signaler om ökade satsningar på den uppsökande verksamheten i samarbete mellan barnhälsovård och socialvård. En sådan angelägen satsning kräver också ökad personal i inledningsskedet, för att man skall kunna bereda barn med särskilda behov av stöd och stimulans ett lämpligt mottagande i förskolan. Också på det området skulle alltså ett behovsinriktat och flexibelt statsstöd komma väl till pass i förskolans verksamhet.

Vad beträffar frågan om en arbetsplan för förskolan och en utbyggnad av de öppna förskolorna hälsar jag med stor tacksamhet utskottets positiva inställning och skrivning. Jag hoppas verkligen att det på dessa områden skall hända någonting under det närmaste året.

I det sammanhanget skulle jag något vilja kommentera vad statsrådet sade om kvalitetsförbättringarna. Han nämnde att frågan om gruppstorlekarna och personalantalet skulle tas upp i en kommande PM. Han sade att dessa frågor var mycket viktiga när det gäller kvaliteten. Även om detta har en viss betydelse, så är det ändå litet ensidigt att se på kvalitetsfrågorna på det sättet. Vid några konferenser som Allmänna barnhuset hållit just kring frågan om hur vi skall kunna utveckla arbetssätten i förskolan har det framkommit att det är samarbetet med föräldrarna och de boende i närmiljön samt personalens möjligheter att diskutera sin utbildning och målsättningen för arbetet som är de viktigaste kvalitetsfrågorna i förskolan. Därför anser jag att det hade behövts en bredare skrivning om kvalitetsfrågorna i förskolan, där man gått ifrån detta begränsade betraktelsesätt och även tagit hänsyn till att

föräldrasamarbetet och samarbetet med närmiljön kan få en mycket positiv inverkan på barnens tillvaro i förskolan.

Barnomsorgsgruppen har som ett led i arbetet med föräldrautbildningen bedrivit en försöksverksamhet med utökad föräldrakontakt med förskolan. Den verksamheten har gett mycket intressanta signaler om stora, otillfredsställda kontaktbehov i förhållandet mellan hem och förskola. Jag hoppas att vi så småningom skall få även riksdagen att vara positiv till ökade insatser på detta område.

Herr talman! Under Barnåret gäller det att förbättra villkoren för omsorgen och utvecklingen av barnen, både ute i världen och här hemma i Sverige. Här hemma bör vi inte anse att våra insatser är tillräckliga förrän vi gjort verkligt helhjärtade ansträngningar för att ge de barn som på grund av handikapp – psykiska, sociala, fysiska eller språkliga – är i det största behovet av allas vårt stöd och stimulans en situation som är jämlik med andra barns. Därför kunde man ha önskat mer av kämpande vilja i detta betänkande, men jag är ändå tacksam för reservationerna 1 och 2, som jag yrkar bifall till.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Ett av de allvarigaste brott man kan begå mot en människa är att beröva henne språket. Det har framhållits redan tidigare i dag här i kammaren. Detta brott begås i dag mot hundratusentals barn i Sverige. Entydiga forskningsresultat visar att halvspråkighet är mycket vanlig bland invandrabarn och invandrarungdomar och att denna halvspråkighet får förödande konsekvenser för en redan diskriminerad grupp. Invandrarna drabbas oftare än svenskar av arbetslöshet, och det vill ju i dag inte säga litet. Invandrarna utsätts också på en rad andra områden för diskriminerande och förnedrande behandling. Rent rasistiska inslag blir allt vanligare i vårt samhälle. Genom att man tidigt beröfvade invandrabarnen rätten till sitt språk – en av de mest grundläggande rättigheterna – drabbas de också av identitetslöshet och mister kontakten med sin egen nationella kultur, liksom de får större svårigheter att tillägna sig vår.

Hur man skall komma till rätta med denna halvspråkighet – eller snarare brist på språk – vet man i dag. Det bästa sättet är helt enkelt att garantera alla invandrabarn rätten till undervisning på sitt modersmål – vi anser att begreppet modersmål bättre täcker vad det hela gäller än det begränsade begreppet hemspråk. Hur skall man då åstadkomma den garantin? Ja, inte heller här finns några oöverstigliga hinder – tvärtom. Det är ekonomiska resurser som krävs och vissa mindre praktiska problem som skall övervinnas – men de är förhållandevis små. Enspråkiga grupper i förskolan har redan införts på en rad håll, och de erfarenheter man har från de försöken är entydigt positiva. Invandrabarn som gått i enspråkiga grupper har haft lättare att få kontakt också med svenska barn. Vpk förordar att enspråkiga grupper i största möjliga utsträckning införs inte bara i förskolan utan också i grundskolan.

I dag är modersmålsundervisningen frivillig för invandrabarnen. Detta förhållande är egentligen helt absurt, som vi också framhåller i vår motion.

Det har aldrig fallit någon in att göra modersmålsundervisningen eller svenskundervisningen frivillig för svenska barn. Det förhåller sig tvärtom så att man – senast i det nya läroplansförslaget – ytterligare vill understryka vikten av att svenskundervisningen förstärks och att ingen elev får lämna grundskolan utan grundläggande kunskaper i det svenska språket. I läroplansförslaget talar man sig också varm för att detta ur demokratisk synvinkel och från yttrandefrihetssynpunkt är en oerhört väsentlig uppgift för skolan. Men, herr talman, varför gäller inte detsamma invandrabarnen? Varför skall just de berövas denna demokratiska rättighet? Och, som sagt, det gäller inte bara att invandrabarnen skall få undervisning i utan också *på* sitt modersmål.

I budgetförslaget för 1979/80 har regeringen föreslagit att statsbidraget för vad man där kallar hemspråksträning skall utvidgas till att omfatta också femåringarna. Det är naturligtvis positivt men helt otillräckligt. I femårsåldern är språket redan väl utvecklat. Insatserna måste alltså sättas in betydligt tidigare. Vidare är statsbidragsbestämmelserna alltför begränsade såväl tidsmässigt i fråga om timantal som gruppmissigt – begränsningen att minst fyra elever måste ingå bör tas bort.

Utskottet framhåller i sin skrivning i och för sig vikten av att också invandrabarnen får rätt till sitt modersmål. Utskottet har ingenting i sak att invända mot den beskrivning vi ger av nuvarande förhållanden eller mot de förslag vi ställer, annat än att det sitter en utredning som skall se över de här frågorna, och därför hänvisas i stort sett alla förslag dit.

Jag kan inte komma ifrån att man här återigen förhalar väsentliga reformer genom att hänvisa till en utredning. Eller är det så att man från regeringshåll helt enkelt är tveksam till våra förslag? Är man tveksam till att ge invandrabarnen rätten till undervisning på och i sitt eget modersmål? Uttalanden från ledande folkpartister kan inte bara tyda på det utan visar faktiskt på detta.

Vi tycker naturligtvis att det är bra att denna utredning kommer till stånd, men den har tillräckligt med frågor att ägna sig åt utan att behöva ta upp rena självklarheter. De förslag vi lagt fram är ju egentligen självklarheter och borde ha genomförts för länge sedan. Bakom förslagen står också en lång rad mycket tunga invandrarorganisationer, liksom invandrarverket.

Faktum är att vart fjärde barn som föds i Sverige i dag är ett invandrabarn. Det är alltså ingen liten grupp det gäller. Det är ingen liten grupp som regeringen och övriga partier här väljer att sätta åt sidan.

Vi har sagt att för att åstadkomma en verklig förändring krävs givetvis också andra åtgärder. Biblioteken måste få ett större utbud av litteratur på invandarspråk, och kulturutbudet över huvud taget måste förbättras för dessa grupper. Hur många invandrabarn har t. ex. fått se en teaterföreställning på sitt modersmål? Det här är åtgärder som vi tagit upp i motioner till årets riksmöte, och vi har dem också i vårt invandrapolitiska program.

Men det verkligt grundläggande och akuta, det är just språket. Och, herr talman, jag vill med detta yrka bifall till vpk-motionen 804.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

KERSTI SWARTZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eva Hjelmström har här utvecklat de svårigheter som invandrarbarnen har. Vi har tidigare i denna debatt berört frågan om hemspråksträningen, och jag tror att det som framkom där ingalunda gav vid handen att någon ser nonchalant på den utan att vi tar den högst allvarligt och är medvetna om att det är en mycket viktig och angelägen fråga.

Två saker vill jag sedan påpeka.

Anslaget till hemspråksträning är fördubblat i årets budget. Det innebär att vi nu kan ge inte bara sexåringar utan också femåringar möjlighet att vara med i den verksamheten.

Jag vill även peka på den utredning som jag tycker att Eva Hjelmström kanske yttrade sig litet nonchalant om – den utredning som ändå skall kartlägga språksituationen för invandrarbarnen, föreslå åtgärder, se över hela frågan och skapa klarhet vad gäller rätten till hemspråksträning samt undersöka möjligheterna att trygga tillgången på tvåspråkig personal.

Att man sätter till en utredning behöver inte innebära att man vill förhålla en fråga. Tvärtom skulle jag vilja säga att detta pekar på att man ser det som mycket angeläget att få frågan löst så bra som möjligt. Här har också sagts tidigare från ett par håll att det är ytterst angeläget att utredningen arbetar snabbt därför att frågan är angelägen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi är uppenbarligen överens om att frågan är angelägen, men till skillnad från Kersti Swartz vill vi inte bara uttala angelägenheten i ord utan också se konkreta åtgärder. Och den enda konkreta åtgärd som man kan finna här är att åldersgränsen sänkts till fem år. Det är naturligtvis bra, men det är ju, som Kersti Swartz borde vara väl medveten om, helt otillräckligt. I femårsåldern har, som jag tidigare framhöll, språket redan utvecklats i mycket stor utsträckning. Insatserna måste alltså, som invandrarorganisationer och invandrarverket framhållit så klart, göras mycket tidigare.

De krav som vi har ställt är, vilket jag också sade tidigare, egentligen självklara. Och jag har svårt att inse varför de skall behöva hänvisas till en utredning – som jag visst inte uttalade mig nonchalant om. Jag sade att det är bra att utredningen kommer till stånd, men den skall inte behöva syssla med sådant som vi egentligen borde vara helt överens om, nämligen om att komma en liten bit på vägen att garantera invandrarbarnen samma rättigheter som de svenska barnen har.

Det garanterar man inte i dag, och det steg som regeringen har tagit är bara en droppe i det hav av behov som finns.

KERSTI SWARTZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi väntar givetvis på att den här utredningen skall ge oss underlag för ett fortsatt arbete på detta område.

Sedan vill jag, herr talman, yrka avslag på motionen 804.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns redan underlag för att fatta beslut i dessa frågor. Invandrарorganisationerna har själva tagit fram det underlaget. Runt omkring i kommunerna har pågått försöksverksamhet under en rad år, bl. a. i Södertälje, där man haft enspråkig förskoleverksamhet under en längre period för finska barn. Det har där klart visat sig att de barn som gått i dessa grupper dels har fått gehör för rätten till sitt språk, dels har fått bättre kontakt inte bara med sin egen kultur utan också med vår kultur och med svenska barn.

Det finns alltså tillräckligt underlag för att redan i dag kunna fatta beslut. Jag kan inte se annat än att regeringens hänskjutande av dessa frågor till en utredning är ett sätt att förhålla dem. Det beror på att man inte prioriterar frågorna tillräckligt högt.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! I motionen 1978/79:431 har vi motionärer begärt att även de ensamstående skall få del av reformen när det gäller statliga bösättningslån. Syftet med bösättningslånen är framför allt att ge hjälp med bösättningen åt unga människor med begränsade inkomster och därmed begränsade kreditmöjligheter på den öppna marknaden. Vidare skall ett ökat socialt hänsynstagande ske vid långivningen.

För ensamstående icke handikappad, som måste täcka kostnaderna för utrustning av egen bostad genom lån, finns i dag endast borgenslån att tillgå. Ett välutrustat och trivsamt hem tillhör enligt vårt förmenande de primära mänskliga rättigheterna, oavsett om man är gift, sammanboende, handikappad eller ensamstående. Det är därför oförståeligt att de ensamstående skall utestängas från de statliga bösättningslånen.

Förra året sänktes inkomstgränsen från 100 000 till 75 000 kr. Samtidigt justerades räntesatsen från 8 1/4 % till 12 %. Vidare beviljades högst 8 000 kr. mot tidigare 10 000 kr. i lån. Dessa åtgärder får till följd att man beräknar att vid utgången av innevarande budgetår ha en behållning av 38 milj. kr. och vid utgången av budgetåret 1979/80 73 milj. kr.

Det finns enligt vårt förmenande därför inga starka ekonomiska motiv att hindra ensamstående att också få möjlighet att söka statliga bösättningslån.

Herr talman! Ett enhälligt utskott har avstyrkt vår motion, men det finns verkligen stor anledning att förvänta sig att socialutskottet med större omsorg och med större insikt behandlar frågor om statliga bösättningslån, om man skall nå den sociala målsättning som gäller för reformen i fråga om statliga bösättningslån.

Med detta anförande, i vilket Anita Gradin (s) och Margit Sandéhn (s) instämde, var överläggningen slutad.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 716 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 716 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282

Nej - 15

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2134, mom. 1 och 2, av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2134, mom. 1 och 2, av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282

Nej - 15

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 797 och 1639 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Barnomsorg m. m.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 797 och 1639 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282

Nej - 15

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 797 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 797 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281

Nej - 15

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Evert Svensson m. fl. samt 3:o motionen nr 797 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Ivar Nordberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 3 antar reservationen nr 1 av Evert Svensson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 797 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 131
Nej - 16
Avstår - 150

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Evert Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Nordberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 140
Avstår - 1

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Evert Svensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Nordberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Evert Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Nordberg begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 152
Nej – 140
Avstår – 2

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av Blenda Littmarck och Ingegerd Troedsson samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 797 och 1639 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Blenda Littmarck begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 5 antar reservationen nr 3 av Blenda Littmarck och Ingegerd Troedsson röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 797 och 1639 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 57
Nej – 15
Avstår – 222

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarkaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 3 av Blenda Littmarck och Ingegerd Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Schött begärde rösträkning

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 239
Nej – 53
Avstår – 1

M o m . 6–10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Blenda Littmarck och Ingegerd Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Blenda Littmarck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Blenda Littmarck och Ingegerd Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Blenda Littmarck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 246
Nej – 46

M o m . 12 och 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 3

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 279
Nej – 15

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 av Karin Andersson m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Karin Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 5 antar reservationen nr 5 av Karin Andersson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 804 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 122
Nej – 15
Avstår – 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaran bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 5 av Karin Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Andersson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 131

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

Barnomsorg m. m.

Punkten 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1827 av Inga Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1827 av Inga Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 15
Avstår - 1

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 5

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Evert Svensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Nordberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Evert Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Nordberg begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 126
Avstår - 14

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 717 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 717 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 7 av Evert Svensson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ivar Nordberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 5 mom. 3 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 7 av Evert Svensson m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ivar Nordberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 127
Avstår - 12

§ 7 Barn- och ungdomsfrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:31 med anledning av motioner om utredning av barn- och ungdomsfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:316 av Ingemar Konradsson (s), vari hemställts att riksdagen skulle hos regeringen anhålla om en parlamentarisk utredning angående barn- och ungdomsfrågorna i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

1978/79:434 av Sten Svensson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om att en bred kartläggning gjordes av barn- och ungdomsproblemen i samhället och att förslag framlades om ett samlat program för samhällets barn- och ungdomspolitik, och

1978/79:1283 av Ulla Tillander m. fl. (c, s, fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande utredning av barn- och ungdomsfrågorna m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:316 och motionen 1978/79:434,

2. beträffande åtgärder för en bättre barnmiljö att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1283.

Reservation hade avgivits beträffande utredning av barn- och ungdomsfrågorna m. m. av Karl Leuchovius (m) och Ingegerd Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:316 och motionen 1978/79:434 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I motionen 434 har vi motionärer begärt att en bred kartläggning av ungdomsproblemen som helhet skall göras. Vår avsikt var att en sådan analys skulle redovisas i en särskild utredning, varvid åtgärder för att på kort och lång sikt bl. a. minska ungdomsarbetslösheten skulle övervägas i anslutning härtill.

Utskottsmajoriteten har emellertid inte velat tillmötesgå vår begäran om en behandling av problematiken kring ungdomsfrågorna i särskild ordning. Jag skall därför redovisa våra skäl för det framställda kravet i motionen.

För att kunna föreslå och inte minst vidta effektiva åtgärder erfordras en

långtgående kännedom om bl. a. ungdomsarbetslöshetens orsaker. Det är inte bara nivån på utbudet av lediga platser det handlar om. Det finns många faktorer av betydelse i sammanhanget. Vi har i motionen utförligt redovisat en rad sådana faktorer, och jag skall i debatten begränsa mig till att peka på några av dessa.

Flera undersökningar visar att fler personer skulle ha varit anställda om de s. k. trygghetslagarna inte fått nuvarande utformning.

De höga minimilönerna för privatanställda är också ett problem. Spännvidden till yrkesarbetare är alldeles för liten. Allt detta gör att arbetsgivarna ställer sig tvekande till nyanställningar.

Ytterligare förklaringar till ungdomsarbetslösheten finns att söka i den nya skolans funktionssätt. Skolan alstrar skolelda och studieavbrott. Skolan ger inte heller en tillräcklig yrkesförberedelse, samtidigt som den brygga in på arbetsmarknaden som bl. a. företagsskolor och lärlingsutbildning utgjort har förlorat i betydelse.

Det uppges från hantverks- och småindustriorganisationernas sida att man beräknar att ca 15 000 ungdomar skulle kunna få lärlingsutbildning, om erforderligt stöd ges från samhällets sida, t. ex. på samma nivå som de studiemedel som utgår till studerande i gymnasieskolan.

Sysselsättningsläget för ungdomar är i dag mycket allvarligt, i synnerhet i regioner med vikande sysselsättning i stort. När sysselsättningsmöjligheterna i allmänhet är dåliga, drabbas ungdomar hårdast.

För att i någon mån häva ungdomsarbetslösheten utgår i dag stöd till beredskapsarbeten med 75 % av lönekostnaderna. Beredskapsarbeten är ett viktigt komplement till andra insatser, men lider av bristen av att vara av kortsiktig karaktär. Dessutom ger beredskapsarbeten bara i en del fall möjlighet till utbildning i det aktuella yrket.

För att erhålla yrkesutbildning tvingas många ungdomar i avfolkningsområden att flytta från hemorten. En utbyggd yrkesutbildning inom skolans ram kan härvidlag ge positiva effekter. Sådan utbildning måste emellertid kompletteras med en förstärkt företagsutbildning.

För att främja yrkesutbildning av ungdomar utgår bidrag till lärlingsutbildning inom företagen, en utbildning som skall vara minst treårig. Fördelarna med lärlingsutbildningen är, förutom utbildningsmomentet, att dylik utbildning normalt leder fram till fast anställning.

En starkare satsning på lärlingsutbildningen skulle kunna leda till gynn-samma resultat inom t. ex. regionalpolitiken. De ungdomar som önskar utbildning i stället för beredskapsarbete erbjuds då en möjlighet att stanna på hemorten, t. ex. inom dess småindustri eller hantverk, i stället för att tvingas flytta till orter med andra utbildningsmöjligheter. Enligt vår mening bör därför de bidrag som utgår inom arbetsmarknadspolitikens ram omfördelas på så sätt att ersättningen till lärlingsutbildningen ställs i paritet med det arbetsmarknadspolitiska stödet.

Särskilda åtgärder måste också vidtas för att underlätta ungdomens inträde på arbetsmarknaden. Ungdomar såväl på grundskolans högstadium som inom gymnasieskolan måste få ökade möjligheter att vara verksamma ute i

arbetslivet. Den nuvarande s. k. pryö-verksamheten torde inte alls ge den inblick, erfarenhet och sociala träning som bör vara syftet med verksamheten. Vad som erfordras är att ungdomar med intresse för ett visst yrkesarbete bereds möjlighet att pröva på detta under viss tid och i planerad form, så att en värdering av erfarenheterna för varje elev blir möjlig.

Med bl. a. dylika åtgärder kan ett felaktigt val av studieinriktning eller yrkesarbete undvikas och elevernas föreställningar om arbetslivet ges en mera verklighetstrogen prägel. Utbildning varvad med praktik är därför – som regering och riksdag redan förordat efter förslag från sysselsättningsutredningen – ett bra alternativ. Men mycket mer återstår att göra, och det är precis detta som vi tagit upp i vår motion, som nu har behandlats av socialutskottet.

Det handlar om arbetsmiljöproblem, bristande utbildning, omsorgs- och uppfostringsproblem, attitydpåverkan etc. Samhällets ungdomspolitik, sedd i ett brett perspektiv, är splittrad.

Olika, i och för sig betydande satsningar har skett punktvis – det redovisas också i betänkandet – men ett samlat grepp har ännu inte kommit till stånd. Ett sådant måste bygga på en genomarbetad syn, i vilken betydande hänsyn tas till hur det moderna samhället och dess olika miljöfaktorer etc. i vid mening påverkar barns och ungdoms uppväxt, utbildning, fritid, fysik och hälsa samt deras inträde på arbetsmarknaden. Då kan man säkert spåra många av de bakomliggande orsakerna till ungdomsarbetslösheten, ungdomsbrottsligheten m. fl. problem som är aktuella i dag.

Statsmakterna torde enligt vår bestämda mening ha kunnat förfoga över ett bättre beslutsunderlag, om den av oss motionärer föreslagna analysen hade kunnat komma till stånd.

I motionen har vi motionärer endast kunnat beröra en ringa del av hela ungdomsproblemet. Men de synpunkter som vi har tagit upp bör ändå vara tillräckliga för att belysa vikten av att den av oss föreslagna analysen genomförs.

Barn och ungdom är samhällets stora tillgång för framtiden. Det svenska samhället borde ha både råd och kraft att ta itu med våra ungdomsproblem på bred front och framför allt i samarbete med ungdomarna själva.

Slutligen vill jag – liksom reservanterna i utskottet – understryka värdet av fostran i hem och skola. De initiativ som trepartiregeringen har tagit för att utveckla normer och värderingar för den fostran av ungdomar som bl. a. ankommer på skolan måste fullföljas.

Vi måste därjämte återge familjen den centrala roll den skall ha i vårt samhälle. Människorna måste få bättre förutsättningar att handla under eget ansvar, efter normer och värderingar som ytterst bygger på en kristen livssyn.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till den reservation som har fogats till detta betänkande av utskottets båda moderata ledamöter.

I detta anförande, under vilket förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Karl Leuchovius (m).

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Socialutskottet redogör i sitt betänkande nr 31 för den långa rad av utredningar, grupper och kommittéer som arbetar med barn- och ungdomsfrågor. Vid två tidigare tillfällen har utskottet behandlat motioner med liknande yrkanden och avstyrkt dessa motioner med hänsyn till pågående arbete, vilket ju ingalunda innebär att vi inte anser frågorna vara väsentliga. Eftersom de flesta problem och frågor som tagits upp i motionerna är eller har varit föremål för utredning anser utskottet även nu att en övergripande utredning i stort sett inte skulle bli annat än, som vi kallar det, en probleminventering och knappast skulle ge bättre underlag för åtgärdsplanering än vad vi kan få fram genom pågående arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är riktigt, som utskottets vice ordförande nyss har påpekat, att utskottet tidigare har behandlat motioner med likartat innehåll. Men det är den skillnaden att innehållet i motionen denna gång har vidgats betydligt. I motionen har en rad frågor som egentligen borde ha behandlats av ett annat utskott, nämligen arbetsmarknadsutskottet, tagits med. Jag tycker det är en egendomlig behandling i utskottet när man inte har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig.

Jag får, herr talman, nöja mig med att konstatera att majoriteten inte tillmäter dessa frågor den vikt som vi motionärer har tillmätt dem. Det är beklagligt att så är förhållandet, men vi får konstatera att vi här har olika uppfattning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Karl Leuchovius och Ingegerd Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sten Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av Karl Leuchovius och Ingegerd Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sten Svensson begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 48

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1978/79:31 med anledning av motion om viss ändring i barnavårdslagen

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Riksdagens arbetsformer

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:29 med anledning av talmanskonferensens skrivelse – förslag 1978/79:15 – med överlämnande av betänkande om riksdagens arbetsformer jämte motioner.

I detta betänkande behandlades talmanskonferensens skrivelse – förslag 1978/79:15 – med överlämnande av betänkande om riksdagens arbetsformer samt förslag i propositionen 1978/79:100, bil. 20, såvitt avsåg stöd till partigrupper.

Utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer hade till talmanskonferensen överlämnat en slutrapport över sin verksamhet i vilken behandlades frågor rörande arbetet i kammaren, sammanträdesfria veckor, propositionsavlämnandet till riksdagen, vissa frågor rörande den statliga planeringsprocessen, information i forskningsfrågor, sammansättningen av riksdagens utskott och vissa ytterligare frågor som hade anknytning till riksdagsarbetet.

I förslaget hade hemställts att riksdagen skulle 1. godkänna vad utredningen uttalat angående de i betänkandet upptagna frågorna om riksdagens arbetsformer, 2. till Stöd till partigrupper för budgetåret 1979/80 under sjuttonde huvudtiteln anvisa ytterligare förslagsanslag för uppräknings av dels det s. k. grundbidraget till 150 000 kr., dels mandatbidraget till 1 000 kr. för parti i regeringsställning och dels till 3 000 kr. för parti i oppositionsställning.

Uppräkningen av partigruppstödet motiverades bl. a. av behovet av att bereda partierna och de enskilda riksdagsledamöterna större möjligheter än hittills att följa forskningsfrågor.

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av betänkandet om riksdagens arbetsformer väckta motionerna

1978/79:2217 av Bertil Lidgard m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen inte skulle godkänna vad utredningen uttalat angående sammansättningen av riksdagens utskott,

1978/79:2218 av Ingrid Sundberg (m) och Alf Wennerfors (m), vari hemställts att riksdagen beslutade vid behandling av förslag 1978/79:15

1. att hos regeringen begära en skyndsam utredning om möjligheterna att ytterligare lagreglera bestämmelserna för propositionsavlämnandet i syfte att åstadkomma en jämnare tidsmässig fördelning av ärendena under riksmötet,

2. att låta göra en översyn av ärendefördelningen mellan utskotten och ärendebehandlingen enligt de riktlinjer som angivits i motionen,

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1089 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändrad lydelse av 4 kap. 12 § riksdagsordningen, innebärande att sammanträde inom utskott för inhämtande av upplysningar eller yttranden skulle vara offentligt, om detta begärdes av minst en tredjedel av ledamöterna i utskottet,

1978/79:1096 av Marianne Karlsson (c),

1978/79:1098 av Torkel Lindahl m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen skulle anta den lydelse av 4 kap. 12 § riksdagsordningen, som motionärerna föreslagit, innebärande att sammanträde inom utskott för inhämtande av upplysningar eller yttranden skulle vara offentligt, om detta begärdes av minst en tredjedel av ledamöterna i utskottet,

1978/79:1102 av Gunnar Richardson (fp),

1978/79:1673 av Tage Adolfsson (m) och Rolf Clarkson (m),

1978/79:1679 av Birgitta Johansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade om en ändring i riksdagsordningen beträffande ärendefördelningen mellan riksdagens utskott på så sätt att arbetarskydd, arbetstid och semesterfrågor överfördes från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet,

1978/79:1681 av Gunnel Jonäng (c),

1978/79:1684 av Gunnel Jonäng (c),

1978/79:1685 av Wiggo Komstedt (m) och Bo Lundgren (m) samt

1978/79:1689 av Gunnar Oskarson m. fl. (m).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande sammansättningen av riksdagens utskott med godkännande av förslaget 1978/79:15 i denna del avslå motionen 1978/79:2217,

2. beträffande ärendefördelningen mellan riksdagens utskott förklara motionerna

- a) 1978/79:1679,
b) 1978/79:2218 yrkandet 2
besvarade,
3. beträffande offentliga utskottsutfrågningar med godkännande av förslaget 1978/79:15 i denna del avslå motionerna
a) 1978/79:1089,
b) 1978/79:1098,
4. beträffande propositionsavlämnandet till riksdagen med godkännande av förslaget 1978/79:15 i denna del förklara motionen 1978/79:2218 yrkandet 1 besvarad,
5. beträffande det s. k. frågeinstitutet avslå motionen 1978/79:1102,
6. beträffande riksdagsledamots styrelseuppdrag i kommun- och landstingsförbund avslå motionen 1978/79:1673,
7. beträffande möjlighet för riksdagsledamot till praktiskt arbete avslå motionen 1978/79:1681,
8. beträffande formerna för riksmötets öppnande avslå motionerna
a) 1978/79:1096,
b) 1978/79:1684,
c) 1978/79:1685,
d) 1978/79:1689,
9. beträffande stöd till partigrupper med anledning av propositionen 1978/79:100 bilaga 20 i denna del och med bifall till förslaget 1978/79:15 yrkandet 2 till Riksdagen: Stöd till partigrupper för budgetåret 1979/80 under sjuttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 719 000 kr.,
10. beträffande arbetsformsutredningens uttalanden i återstående delar godkänna förslaget 1978/79:15.

Reservationer hade avgivits

1. av Anders Björck (m) och Lars Schött (m) som beträffande sammansättningen av riksdagens utskott ansett att utskottet under 1 bort hemställas

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:2217,

2. av Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp) och Lars Schött (m) som beträffande offentliga utskottsutfrågningar ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1978/79:1089, yrkandet 2, och 1978/79:1098 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Anders Björck (m) och Lars Schött (m) beträffande formerna för riksmötets öppnande.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Med hänsyn till den begränsning av talandet som talmanskonferensen väddat om i den orimliga arbetssituation riksdagen nu befinner

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

sig i skall jag söka fatta mig kort.

Bakom konstitutionsutskottets nu föreliggande betänkande med anledning av den av talmanskonferensen tillsatta utredningens förslag till ändring av riksdagens arbetsformer står i alla frågor utom tre ett enigt utskott. Jag vill först gärna understryka att allt som kan göras för att förbättra riksdagens arbetsformer är värdefullt.

Men till två av de tre nämnda frågorna har fogats reservation och till den tredje ett särskilt yttrande. Min moderatkollega Anders Björck och jag har varit med om såväl de båda reservationerna som det särskilda yttrandet, medan folkpartiets representant Torkel Lindahl återfinns endast vid reservationen 2.

Den första reservationen avser sammansättningen av riksdagens utskott. Enligt gällande regler väljs utskotten vart för sig i en bestämd ordning. Tidigare förslag om ändring härav till proportionell fördelning av det totala antalet utskottsplatser i enlighet med partiernas styrkeförhållanden i riksdagen har avvisats av grundlagberedningen. Nu föreslår emellertid konstitutionsutskottets majoritet, på initiativ av en majoritet inom den av talmanskonferensen tillsatta arbetsformsutredningen, icke direkt en sådan ändring men väl en rekommendation om sådan proportionell fördelning. Vi moderater har ej kunnat acceptera detta. Under hänvisning till vad grundlagberedningen på sin tid anförde i ärendet avvisar vi utskottsmajoritetens förslag och tillstyrker motionen 1978/79:2217 av Bertil Lidgard m. fl. Därvid erinrar vi om att grundlagberedningen prövat förslag om att låta den proportionella fördelningen avse det sammanlagda antalet utskottsplatser men stannat för att inte föreslå någon ändring i hittillsvarande ordning. Beredningen fäste för sin del avgörande vikt vid att de politiskt relevanta styrkeförhållandena i kammaren så nära som möjligt skulle avspeglas i varje utskott.

Vi moderater finner, bl. a. på de skäl som utvecklats av grundlagberedningen, att den rekommendation som utredningsmajoriteten lämnat och som nu tillstyrks av utskottsmajoriteten inte innebär en lämplig åtgärd för att lösa frågan, så att majoritetssidan i kammaren garanteras majoriteten i utskotten.

Den andra reservationen, beträffande offentliga utskottsutfrågningar, kommer att kommenteras av Torkel Lindahl, varför jag för tids vinnande kan övergå till det särskilda yttrandet, som berör formerna för riksmötets öppnande.

Denna fråga tilldrar sig varje år stort intresse och föranleder varje år ett flertal motioner. Så också i år. Motionärerna önskar som regel en återgång till i huvudsak tidigare ceremoniel vid riksmötets öppnande och att, i varje fall vid början av varje ny mandatperiod, riksmötets öppnande förläggs till rikssalen.

Utskottet är kallsinnigt till motionärernas önskemål och avstyrker med hänvisning till tidigare ställningstaganden samtliga motionsyrkanden.

Vi moderater anser att det nuvarande ceremonielet vid riksmötets öppnande tyvärr saknar det tidigare riksdagsöppnandets högtidlighet och värdighet. Vi vill gärna erinra om att riksdagen på olika sätt strävar efter att

komma i kontakt med medborgarna och skapa intresse för riksdagsarbetet. Enligt vår uppfattning kunde utformningen av riksmötets öppnande verkningfullt bidra här till. Det vore därför önskvärt om talmannen ville överväga att i huvudsak återgå till den gamla ordningen. Utan tvivel var denna mycket uppskattad, inte minst av den stora TV-publiken.

Herr talman! Under återopande av det anförda får jag hemställa om bifall till de båda reservationer som är fogade till konstitutionsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde Gunnar Oskarson (m).

TORKEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Så är det återigen dags att diskutera riksdagens arbetsformer och göra en del smärre förändringar. Orsaken till att vi träget strävar vidare med detta är att vi finner att vår arbetssituation här inte är särskilt bra. Grundorsaken till att vi måste känna otillfredsställelse med de nuvarande förhållandena är inte vår egen bekvämlighet utan risken för att arbetsförhållandena kan påverka beslutens kvalitet.

Nu tror jag, i likhet med en del andra ledamöter i denna kammare, att något riktigt rejält inte går att göra åt det hela förrän vi kan övergå till ett annat budgetår och till vårval. De två sakerna hänger ganska intimt ihop. Först då kan vi göra något riktigt rejält åt arbetsförhållandena. Annars får det bli litet småputsningar, som det är fråga om i dag. Det kan ju i och för sig vara bra, men det löser antagligen inte problemen i stort.

En av de frågor som tas upp i betänkandet är offentliga utskottsutfrågningar. Det är kanske en litet udda fråga i detta sammanhang. Den har väl ingenting att göra med problemet hur vi skall kunna planera och fördela arbetet eller med de bekymmer vi har när det gäller utskottens sammansättning.

Sedan enkammarriksdagen kom till stånd har användandet av utskottsutfrågningar ökat på ett markant sätt. Man kan säga att de i dag utgör ett rutinmässigt inslag i utskottens arbete och att de i många fall är mycket viktiga sådana inslag för inhämtande av information och uppgifter. Ungefär lika länge som enkammarriksdagen funnits till har det förts en debatt, huruvida vissa utskottsutfrågningar skulle kunna vara offentliga eller inte.

Herr talman! Det var med glädje jag konstaterade att den debatten förra året fick ett fall framåt. Då hade nämligen samtliga som deltog i debatten förstått att det var utskottsutfrågningarna som skulle vara offentliga, inte utskottssammanträdena, vilket är någonting helt annat. Det är visserligen ingen stor framgång, men man får glädja sig åt de små stegen framåt. Jag hoppas att den framgången är bestående och präglar debatten även i år.

Det som kommer fram vid utskottsutfrågningarna är ofta väsentliga saker, saker som är av intresse för andra ledamöter i kammaren än de som sitter i resp. utskott. Hur många av de i kammaren nu närvarande ledamöterna skulle ha tyckt att det varit ointressant att få reda på vad som hände i näringsutskottet förra veckan när utskottet hade statens kärnkraftinspek-

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

tion och senare på dagen centrala driftledningen på utskottsutfrågning om kärnkraftsfrågor? Där ställdes frågor som: Vad händer om vi stänger av alla i drift varande aggregat?

Det är inte bara intressant för kammarens ledamöter – även för allmänheten kan sådana saker vara mycket intressanta. För den demokratiska debatten är det av stor betydelse att medborgarna i största möjliga utsträckning har möjlighet att ta del av det beslutsunderlag vi har.

Tidigare i år har t. ex. jordbruksutskottet haft en serie utfrågningar med folk från lantbruksuniversitetet och representanter för biodynamiska odlare. Frågorna rörde sig om handelsgödsel, och de ledde enligt vad jag förstår till ökade kunskaper hos utskottets ledamöter. Men vad vet vi övriga här i kammaren om det? Inte ett skvätt! Det är inte särskilt tillfredsställande.

I morgon kommer SJ-chefen Bengt Furbäck till trafikutskottet på en utfrågning. Skulle den inte vara av intresse för oss andra och för allmänheten? Finansutskottet har – för att ta ett sista exempel – ganska regelbundet utfrågningar av konjunkturinstitutet och en del organisationer som LO och Industriförbundet i konjunkturfrågor. Är inte det av intresse för den ekonomiska debatten? Är det någonting som skall vara förbehållet utskottets ledamöter? Jag finner inte att det är så.

Det finns ytterligare en aspekt på den här frågan som Gunnar Richardson berörde i en motion förra året: Om det skulle lämnas felaktig eller ensidig information vid en utfrågning inför ett utskott är risken mycket stor att den inte rättas till; ingen i utskottet är kanske tillräckligt insatt i ämnet för att kunna motsäga vad som framförs, och den utanför utskottet som eventuellt har kompletterande fakta att komma med har ingen aning om vad som har sagts i utskottet. Det är alltså delvis fråga om en säkerhetsspärr, om att se till att de informationer utskottet har är riktiga.

När man går igenom detta är det svårt att se vilka argument som kan finnas mot offentliga utskottsutfrågningar. De brukar uppriktigt sagt hålla sig mest på krångelplanet. Det är krångligt, det behövs inte, och det skulle ändra på så förfärligt mycket! Man tycker det är ganska bekvämt som man har det, och då skall man inte ändra på det i onödan. Jag tycker det är ett ytterst otillräckligt argument, herr talman, och yrkar därför bifall till reservation nr 2.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Till säregenheterna i riksdagsarbetet efter 1976 års val hör onekligen att vänsterpartiet kommunisterna inte haft samma möjligheter som övriga partier att delta i utskottsarbetet. Den regel som tillämpades under enkammarriksdagens första två valperioder upphörde att fungera efter 1976 års val. Det gick inte längre att få till stånd en överenskommelse som innebar att vpk erhöll det antal utskottsplatser som svarade mot partiets riksdagsrepresentation. Den regel som tillämpats fanns inte införd i riksdagsordningen. Första året efter 1976 års val var vpk helt orepresenterat i utskotten. Nästa år erhöll partiet suppleanter i 12 utskott. Suppleanterna saknade dock yttranderätt liksom rätt att foga reservation till utskottsbetänkanden. Numera tillämpar utskotten yttranderätt, men fortfarande saknas möjligheten att foga

reservation till utskottsbetänkande.

Den här situationen har varit till mycken irritation för kammaren. Från vpk har vi dock gjort vad som varit möjligt för att lösa problemen. Därför har vi – i avvaktan på en reglerad ordning för utskottsvalen – accepterat provisoriska lösningar. Dessa har dock stupat på motstånd från andra partier.

Frågan om utskottens sammansättning har varit uppe till flera behandlingar här i kammaren. Någon rimlig lösning har dock inte nåtts. Arbetsformsutredningens förslag, som nu behandlas, var det mesta man kunde uppnå i detta skede. Men inte ens en rekommendation om en rimlig lösning av utskottsrepresentationen har kunnat åstadkommas utan reservationer från konservativt håll.

Som bakgrund till dagens ärende vill jag erinra om att det uttalande av grundlagberedningen som åberopas i motionen av Bertil Lidgard m. fl. moderater, ingalunda är det enda som sagts i denna fråga. Motionärerna åberopar att grundlagberedningen avvisat tanken på en samtidig fördelning av samtliga utskottsplatser. Grundlagberedningen räknade med att styrkeförhållandena i kammaren skulle komma att avspeglas i varje utskott och annat organ. Det kan man väl ändå inte påstå blir fallet, om ett parti med mer än 4 % av väljarna ställs utanför utskottsarbetet. Det finns en verklighet som måste beaktas.

Men vad motionärerna inte åberopar är den diskussion som fördes i propositionen 1970:40 rörande utskottsrepresentationen med utgångspunkt i den dåvarande utskottsorganisationen med utskott indelade i avdelningar. Då fastslogs att de ärenden som riksdagen skall fatta beslut om måste vara grundligt förberedda innan de läggs fram för avgörande och att denna beredning ombesörjs i utskott. Det påpekades att lågt antal ledamöter medför att ordinarie ledamot kan komma att saknas från parti av icke obetydlig storlek. Den diskussionen är särskilt aktuell i nuvarande valsystem med den gällande 4-procentsspärren.

Vid behandlingen av förslaget till ny grundlag yrkade vpk i en motion bl. a. att varje partigrupp, vilken motsvarade parti som vid valet till riksdagen fått minst 4 % av rösterna i riket, skulle äga rätt att besätta en plats i varje utskott, som f. ö. förutsattes öka från 15 till 17 ledamöter.

Det finns också anledning att påminna om det uttalande från konstitutionsutskottet (KU 1976/77:36) som riksdagen godkände, där det bl. a. fastslogs: "Erfarenheterna av arbetet i riksdagsutskotten efter enkammarreformen visar att den beredning i utskott som riksdagsärendena underkastats har utomordentligt stor betydelse inte minst ur informationssynpunkt för de enskilda riksdagsledamöterna."

Utskottet erinrade om utredningar, föredragningar, upplysningar som inhämtas utifrån liksom om de studiebesök utskotten företar både inom landet och utomlands och anförde bl. a.:

"Mot angiven bakgrund är det självfallet av stort intresse för alla de i riksdagen representerade partierna att delta i utskottsarbetet. Även från allmän synpunkt får det anses mindre tillfredsställande att den nuvarande ordningen för val till utskott kan leda till att parti helt ställs utanför

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

utskottsarbetet.”

Efter att riksdagen antagit detta uttalande borde det ha varit möjligt att finna former för att skapa en ordning som ger rättvis representation i utskotten för alla partier. Arbetsformsutredningen har dock haft stora svårigheter att nå enhet om en sådan lösning. Olika modeller har studerats. Nackdelar har funnits, dock inte så stora som nuvarande orimliga ordning innebär. Utredningen stannade vid en rekommendation till partigrupperna om att proportionell fördelning av det totala antalet utskottsplatser i enlighet med partiernas styrkeförhållanden i riksdagen bör eftersträvas. Det fanns stor majoritet för denna rekommendation, men ett par reservanter.

I ett särskilt yttrande till utredningen har jag hävdat vpk:s uppfattning att varje parti som vid valet till riksdagen fått minst 4 % av rösterna i riket skall äga rätt till representation i riksdagens utskott. Enligt vpk:s mening borde ändringar i riksdagsordningen i enlighet härmed ha föreslagits. För att medverka till en lösning av den nuvarande orimliga situationen i fråga om utskottens sammansättning biträdde jag dock rekommendationen till partigrupperna, även om jag fortfarande anser att partiernas representation i utskotten bör regleras i riksdagsordningen enligt den angivna principen.

Konstitutionsutskottet ställer sig bakom rekommendationen till partigrupperna, bortsett från två moderata reservanter. Moderaternas ställningstagande är märkligt. Reservanterna söker bygga under sin negativa hållning med olika skäl. Man åberopar grundlagberedningen. Man anför att det kan bli problem vid voteringarna i kammaren, om inte majoritetssidan är garanterad majoritet i utskotten. Medvetet ”glömmer” man det faktum att kammaren alltid beslutar om utskottens förslag, att vi länge hade en situation med stor ovisshet om majoritetsförslag eller reservationer skulle vinna under den s. k. jämviktsriksdagen, liksom att dagens situation sannerligen inte ger uttryck för vad som är majoritetssidan.

Det förhållandet att utredningen talat om att valberedningen i vissa fall kan behöva modifiera metoden tas som intäkt för att den har brister. Man söker t. o. m. konstruera ett problem i att ledamöter ur en partigrupp under pågående riksmöte kan bryta sig ut och konstituera en egen grupp – vad nu det problemet skulle ha för särskild betydelse just vid en tillämpning av utredningens rekommendation!

Reservanterna yrkar bifall till motionen 2217. Vad vill då den motionen? Jo, den hemställer att riksdagen inte godkänner vad utredningen uttalat angående sammansättningen av riksdagens utskott. Med andra ord vill motionärerna och reservanterna att nuvarande orimliga ordning i fråga om partiernas utskottsrepresentation skall bestå. Utredningen har dock sökt finna en lösning på problemet. Det kan man däremot inte säga att motionärerna och reservanterna gjort. Detta är avslöjande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets förslag och avslag på reservationen rörande sammansättningen av riksdagens utskott.

Herr talman! Ett par ord om propositionsavlämnandet till riksdagen. Utredningen konstaterar att de otillfredsställande förhållanden som rådde före 1976 kvarstår. Jag vet inte hur många uttalanden som gjorts, bl. a. i

samband med konstitutionsutskottets granskningsarbete, utan att någon bättring kommer till stånd. Om utredningens formuleringar inte hade skrivits i februari utan en månad senare är det väl fråga om, om inte tonen hade skärpts. Det har varit en minst sagt bedrövlig ordning i år. Riksdagens arbetsformer måste gälla ledamöternas möjligheter att över huvud taget pröva regeringsförslagen. En regerings försök att framställa sig som handlingskraftig får inte ta sig sådana uttryck att riksdagens möjligheter att pröva förslagen sätts ur spel. Men, herr talman, till detta problem återkommer vi redan i nästa vecka i samband med granskningsarbetet.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i stort sett enhälligt tillstyrkt de förslag och rekommendationer som översynsutredningen under ledning av talman Allard har lagt fram. Undantaget är, som tidigare har nämnts, rekommendationen om val av utskott. Jag beklagar att vi inte har kunnat uppnå enighet på den punkten vare sig i utredningen eller i utskottet.

Minoriteten har inte heller lagt fram några konstruktiva förslag. Den har bara sagt nej till alla de förslag som har presenterats. Den tar ingen hänsyn till den erfarenhet som vi har vunnit under det senaste året av ett system där ett parti som har nått över 4 % inte har varit företrätt i utskotten. Den rider på att det skall finnas en överensstämmelse mellan kammarmajoriteten och utskottsmajoriteten. Detta resonemang förutsätter att man har fasta majoriteter i kammaren och i utskotten. Finns det inga sådana fasta majoriteter går det aldrig att uppnå en sådan överensstämmelse.

Jag fick länge under debatten om detta höra att regeringen alltid skulle ha majoritet i riksdagens utskott. Ja, var och en kan konstatera att den nuvarande regeringen har ingen sådan majoritet, och jag har inte märkt att någon har skyndat sig att begära utträde ur utskotten för att tillförsäkra den nuvarande regeringen denna majoritet. Det förstår jag mycket väl, därför att vi håller på det proportionella systemet. Men när man valde utskottsrepresentanter efter 1976 års val kunde man inte heller förutse den situation som vi har i dag, och följaktligen kunde man inte sammansätta utskotten utifrån denna. Med det nuvarande systemet med hoppande majoriteter kommer man i den situationen att än har vissa kombinationer av partier majoritet i utskotten och kanske får de majoritet i kammaren, än är det andra kombinationer av partier som bildar majoritet i utskotten och som kanske också har majoritet i kammaren – men om det vet man ingenting. Ibland händer det att utskott lider nederlag i kammaren.

När man vet detta och ser följderna här i kammaren av att ett parti inte är företrätt i utskotten och inte där kan utforma reservationer, tycker jag att man skulle kunna godta denna rekommendation, särskilt som man inte har någonting annat att rekommendera.

Utfrågningarna inom utskotten har vi diskuterat många gånger. Nu gick Torkel Lindahl på den linjen att det skulle vara så intressant att få inblick i vissa utfrågningar inom ett utskott som han inte själv tillhör. Det intresset kan säkert finnas från kammarens ledamöter, men hur skall detta ordnas? I

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

allmänhet sammanträder utskotten på samma tid. Skall man då ställa in vissa utskottssammanträden för att ledamöterna där skall kunna sitta vid väggen inom andra utskott och där lyssna? Eller är det meningen att utfrågningarna skall gå ut i TV och man skall sitta i TV-rummet och se vad som försiggår i andra utskott? Eller hur skall detta lösas? Är utskottsutfrågningarna offentliga får ju vem som helst gå dit, men jag tror inte att det i någon större utsträckning blir möjligt för kammarens ledamöter att besöka dessa. Det bör också vara möjligt att i allmänhet få utskrifter av dessa utfrågningar så att man kan läsa dem i efterhand. Jag tycker att man för litet begagnar sig av den möjligheten vid utskottsutfrågningar som gäller offentligt material.

När det sedan gäller massmediernas intresse har jag märkt att det mer och mer blir en uppsökande journalistik från deras sida. Företrädare för press, radio och TV går direkt till de personer de önskar intervjua. De behöver inte utnyttja oss riksdagsledamöter som någon mellanhand.

Vad beträffar detta speciella skäl, som Torkel Lindahl anförde, att det skulle finnas möjligheter att kontrollera om utfrågningarna vore offentliga, så tror jag nog att utskottsledamöterna i allmänhet väl behärskar de frågor som behandlas inom deras utskott.

Nu har man föreslagit en grundlagstext, och meningen är väl att man vill ha den antagen. Men motionärer och reservanter gör ingenting för att tala om hur de praktiska problemen skall lösas. Det bör man nästan ha skyldighet att göra när man lägger fram en grundlagstext som man menar skall antas av kammaren. Det kommer t. o. m. att uppstå lokalproblem om man skall ha sådana utfrågningar i flera utskott samtidigt. Det kan inte vara meningen att bara företrädare för massmedierna skall släppas fram. Utfrågningarna skall väl också vara öppna för allmänheten, och då bör allmänheten i rimlig omfattning få plats där.

Men framför allt står vi inför ett svårt problem beträffande riksdagens arbetsformer i övrigt som inte har berörts. Öppnar vi möjligheten för offentliga utskottsutfrågningar på det sätt som föreslagits i reservationen, är vi också skyldiga att genomföra en annan planering av arbetet här i riksdagen än vi f. n. har. Det blir då en inriktning på vad som kan betraktas som publikt intressant, och den malning av ärenden som försiggår i utskotten blir det svårt att få tid till.

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta upp frågan om riksdagens öppnande, men när Lars Schött lade ett ord för det särskilda yttrande som moderatledamöterna har fogat till betänkandet så skall jag göra det. Jag har uppfattat att kärnan i detta särskilda yttrande är den sista meningen, den vädjan man där gör till talmannen: "Enligt vår mening vore det önskvärt om talmannen ville överväga att i huvudsak återgå till tidigare ceremoniel vid riksmötets öppnande och förlägga huvuddelen av ceremonierna till rikssalen."

Självfallet kan man komma med sådana vädjanden, men får jag då påminna om att riksdagen 1973 på förslag av konstitutionsutskottet gjorde ett uttalande som innebär att det inte är möjligt för talmannen att överväga det som Lars Schött vill. Utskottet skrev:

"Utskottet anser i likhet med vad som anförts av grundlagberedningen att

riksdagens officiella öppningshögtidlighet bör anpassas till det mönster som gäller i ett parlamentariskt statsskick. Var öppningsceremonin skall äga rum regleras inte i RO:s huvud- eller tilläggsbestämmelser. Utskottet utgår, liksom grundlagberedningen utan meningsskiljaktighet gjorde i sin motiv-text, från att ceremonin normalt förläggs till riksdagens plenisal."

Frågan om propositionsavlämnandet ber jag att få återkomma till nästa onsdag. Och någon gång i framtiden skall vi också diskutera vårval, statsbudgeten och andra sådana frågor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samliga punkter.

TORDEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt förra inlägg konstaterade jag med glädje att ett allvarligt missförstånd vad det gäller offentliga utskottsutfrågningar hade försvunnit sedan förra året. Av Hilding Johanssons anförande tycker jag mig nu kunna utläsa att motståndet börjar minska en aning. Nu talar man mest om praktiska problem, exempelvis om hur man skall kunna lösa frågan om hur kammarens ledamöter skall beredas tillfälle att ta del av utfrågningarna. Man diskuterar också hur lokalfrågorna skall kunna lösas och pekar på att detta fordrar en annan planering.

Jag håller med om att en ordning med offentliga utskottsutfrågningar naturligtvis innebär att vi får vissa praktiska problem. Det vore ju underligt annars. Men mot dessa praktiska problem – i det här fallet tror jag att de är av en sådan storleksordning att vi nog skall kunna klara av att lösa dem – har vi att ställa det principiellt viktiga som ligger i att allmänheten skulle kunna få möjlighet att på ett annat sätt följa den diskussion vi har här genom att den får ta del av vårt beslutsunderlag. Jag tror att detta är en viktig sak för demokratin. Vi ledamöter har genom massmedias medverkan litet lättare att följa med vad som händer i andra utskott i intressanta frågor, och de praktiska problemen i samband med detta skall vi nog kunna klara av.

LARS SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att Nils Berndtson vill ha till stånd en ändring i nuvarande ordning. Däremot är jag något överraskad över att representanter för övriga partier icke har velat acceptera den inställning som man hade inom grundlagberedningen. Där behandlades frågan om utskottens sammansättning grundligt, och jag är förvånad över att man nu inte följer vad som därifrån rekommenderats. Jag vill också erinra om att i den särskilda arbetsformsutredningen, tillsatt av talmanskonferensen, två av våra vice talmän redovisat uppfattningen att någon ändring icke borde komma till stånd och att någon rekommendation icke borde utfärdas.

När det sedan gäller frågan om riksmötets öppnande lyssnade jag med intresse till vad konstitutionsutskottets ärade herr vice ordförande Hilding Johansson anförde. Det framgick att riksmötets öppnande normalt borde förläggas till riksdagens plenisal. Jag vill då erinra om att i flera av de motioner som vi moderater uttalat vår sympati för har man framhållit att öppnandet vid början av varje ny valperiod med fördel borde kunna förläggas till rikssalen. I

mitt första inlägg nämnde jag något om hur uppskattad den gamla ceremonin var. År efter år blir man nu påmind om att intresset från allmänhetens sida för riksmötets öppnande blir allt mindre. Det tycker jag är olyckligt.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga till Torkel Lindahl att jag aldrig har uppfattat frågan om utskottsutfrågningar annat än som en fråga som rör praktiska problem. Det är ingen ny ståndpunkt. Jag har svårt att se det principiella i denna fråga. Däremot bör vi, innan vi genomför en grundlagsändring på denna punkt, ha klart för oss hur problemen skall lösas. Det har inte presenterats någon sådan lösning.

När det sedan gäller frågan om utskottssammansättningen vill jag erinra om att vi redan vid tillkomsten av enkammarriksdagen faktiskt praktiserade den ordningen, trots att grundlagberedningen inte ville skriva in detta i någon grundlag. Nu säger oss erfarenheten att det innebär svåra problem för riksdagen, om ett parti som har över 4 % inte blir företrätt i riksdagsutskotten.

Då det slutligen gäller frågan om riksdagens högtidliga öppnande vill jag säga till vännen Lars Schött: Rid inte på ordet normal i fråga om ett ståndpunktstagande som innebär att man vart tredje år skall kunna gå till rikssalen! När man skrev så var bakgrunden att riksdagens plenisal inte var användbar på grund av t. ex. reparationer, men sådana behöver vi väl knappast ordna vart tredje år. Det skulle ju bli en helt annan ordning, om man följde Lars Schöotts rekommendationer.

TORKE LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad för att Hilding Johansson nu öppet deklarerade att han inte har några principiella invändningar mot offentliga utskottsutfrågningar, men jag är ledsen för att jag inte uppfattade honom så tidigare år. Jag får väl själv ta på mig skulden för detta. Det är emellertid glädjande att överensstämmelsen mellan våra åsikter är större än jag trodde. Finns bara viljan skall vi nog kunna lösa de praktiska problemen i det här sammanhanget.

LARS SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Till vännen Hilding Johansson vill jag då ställa frågan: Har inte också han märkt att intresset för riksmötets öppnande har minskat, och finner inte också han detta beklagligt? Det är ju i våra dagar så populärt att tala om folkomröstning. Om vi teoretiskt tänker oss att man fick ställa till med en folkomröstning om vilken form för riksdagens öppnande som den svenska allmänheten önskar – den gamla ordningen eller den nya – råder det enligt min uppfattning inget tvivel om hur den folkomröstningen skulle utfalla.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte lika övertygad som Lars Schött om utgången av en sådan folkomröstning. Varje folkomröstning måste föregås av information,

och blir svenska folket informerat om att i praktiskt taget alla länder öppnas parlamentet i parlamentets plenisal, måste folket fråga sig, om det finns några särskilda skäl till att så inte skall ske i Sverige. Varför skall inte riksdagen öppnas i riksdagens egen plenisal?

Naturligtvis vill vi alla att intresset för riksdagen skall vara stort, men jag tycker personligen att det är något felaktigt att skapa detta intresse genom att låta drabanter stampa in. Det bör ändå vara riksdagens normala verksamhet och de beslut riksdagen fattar som skall väcka intresse.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Schött anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Riksdagens arbetsformer är självfallet av stort intresse för riksdagens egna ledamöter och riksdagens anställda. Därom har vi under senare tid kunnat läsa, höra och se en hel del i bl. a. våra massmedia. Ledamöter som frivilligt hoppat av det besvärliga knoget har ägnats omfattande och medkännande kändisreportage och blivit mera populära än de någonsin varit under den i riksdagen verksamma tiden. Se där vilka fina själar, har man sagt – äntligen några som prioriterar privatlivets fröjder framför kvalen i maktens boningår! Någon epidemi har det dock inte blivit. De flesta härdar ut, kandiderar förhoppningsfullt på nytt, och nya tränger på, ivriga att få bära sin del av den tyngande bördan.

Den privatisering som massmedia ägnat sig åt i denna fråga, som i så många andra, tål dock icke blott att skrattas åt. För många är det naturligtvis knepigt att kombinera privatliv och offentligt värv på ett lyckosamt sätt, och hur villkoren för riksdagsarbetet utformas har betydelse för detta och därmed kanhända också för rekryteringen. Detta är alltså en aspekt.

Den viktigaste aspekten på frågan om riksdagens arbetsformer är dock av ett annat slag än vad dessa privata bekymmer föranleder. Utgångspunkten för en mera långsiktig reformering måste vara att riksdagen och dess ledamöter skall kunna fullgöra de politiska uppgifterna på bästa sätt, till gagn för riket och demokratin. Den som tror att detta någonsin skall kunna leda till åtta timmars arbetsdag och regelbundet lediga kvällar och helger tar säkert miste. Men arbetsformerna kan bli bättre än de är nu och de bör bli det – det är helt klart.

För några år sedan fick en riksdagsutredning i uppdrag att grubbla över en del av problemen, och nya frågor har efter hand lagts på utredningen. Utredningen har under årens lopp föreslagit en hel del nyttiga ting, som accepterats av riksdagen. Jag skall här inte göra någon uppräknin. Det som hänt är väl känt av riksdagens ledamöter. Och det som behandlas i det nu aktuella utskottsbetänkandet är utredningens slutbetänkande jämte en del motioner, som rör såväl centrala som perifera ting.

Innan jag går in på reservationerna och det som sagts av tidigare talare vill jag dock, liksom Torkel Lindahl gjorde, klargöra att jag inte tror att det går att skapa en rationell och från olika synpunkter acceptabel arbetsordning genom

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

mindre punktreformer. För att detta skall kunna åstadkommas krävs det enligt min mening en del ganska genomgripande förändringar. Vad som behöver göras har jag tänkt att inte nu gå in på i detalj. Det framgår av vad jag har sagt i tidigare debatter som vi år efter år har haft i denna fråga och av en motion som jag tillsammans med ett par centerkollegor har väckt till årets riksmöte. Motionen har av konstitutionsutskottet – på grund av de besvärliga arbetsförhållandena – skjutits till hösten. Det är min förhoppning att den då skall kunna bli utgångspunkt för en ny utredning med vidare direktiv.

Som jag framhållit i ett särskilt yttrande till arbetsformsutredningens betänkande omöjliggör den nuvarande fördelningen av arbetsuppgifterna över riksdagsåret en rationell planering av arbetet för riksmötet som helhet. Detta i sin tur beror på att vi 1974 gjorde det misstaget att inte kombinera omläggningen av riksdagsåret med en omläggning av t. ex. budgetår och allmän motionstid. Med den nuvarande ordningen – med riksmötets start på hösten, med budgetförslag och allmän motionstid i januari – följer automatiskt dubbelarbete, ryckighet, en orimlig anhopning av ärenden till vissa perioder och en rad andra problem. Till dessa hör den låsning till riksdagsarbetet som under stora delar av året försvårar den utåtriktade och kontaktskapande verksamhet som alltid måste vara en viktig del av riksdagsledamöternas uppdrag. Det är främst med en omläggning av det slag som jag tidigare har antytt som det blir möjligt att på ett mera meningsfullt sätt gå vidare med systematiskt inlagda riksdagsfria veckor under riksmötet, vilket jag anser vara mycket angeläget, bl. a. för att riksdagsledamöter skall kunna hålla kontinuerlig kontakt med hemorten.

Herr talman! Förslagen i arbetsformsutredningens betänkande har i huvudsak tillstyrkts av utskottet. Det innebär bl. a. en uppräkningslista av stödet till partigruppskanslierna. Som vi har hört av den tidigare debatten har moderaterna reserverat sig på en punkt. Det gäller utskottsrepresentationen för små partier. Det förvånar mig, eftersom det ju är ett tämligen modest förslag, man kanske skulle kunna säga ett moderat förslag. Partierna rekommenderas att komma överens om en sådan fördelning av utskottsplatserna att alla partier som kommit över 4-procentsstrecket blir representerade i utskott. Det är ju vad som gällt tidigare, innan socialdemokraterna i gränelsen över förlusten av regeringsinnehavet 1976 inte kunde komma överens med vpk. Jag har svårt att förstå att det som fungerade bra före 1976 inte skulle kunna fungera bra även i fortsättningen. Om nu den goda viljan hos socialdemokraterna anses behöva den puff som denna rekommendation innebär, borde det inte kräva så stor självövertvinnsel för moderaterna att stötta till. Jag har hela tiden under den utdragna behandlingen av det här ärendet tyckt, att det är rimligt att ett parti som passerat spärren också kan delta i utskottsarbetet, och jag har beklagat att de socialistiska bröderna, som dock båda ursprungligen är utstigna ur samme Karl Marx skägg, inte kunnat komma överens i denna praktiska fråga.

Det är ologiskt att inte ordna utskottsrepresentationen, och det är till förfång för kammarens arbete, eftersom yrkandena då får framställas direkt i kammaren. Det bästa hade naturligtvis varit, om det gått att få fram en hållbar

regel i riksdagsordningen. Men det har inte utredningen klarat av trots mycket tänkande, i vilket såväl först Lars Werner som senare Nils Berndtson tagit del, dock utan att få någon Lidnersk knäpp. Det är för den skull litet överraskande, att Nils Berndtson här i dag fortfarande låtsas som om han ruvade på någon knepig lagteknisk lösning. Om lagstiftning skall åstadkommas, får man inte vara riktigt så hemlighetsfull.

Den andra reservationen vid utskottsbetänkandet anknyter närmast till ett par motioner. Moderater och folkpartister vill som de framfört tidigare ha möjlighet till offentliga utskottsutfrågningar. Det är en evergreen, och argumenten kan väl inte varieras så särskilt mycket. Det finns naturligtvis – och det har jag sagt i tidigare debatter – skäl för att öppna utskotten, och reservanterna har anfört sina skäl. Men det finns också skäl emot. Hilding Johansson har varit inne på en del av dem. Ett är att det sannerligen inte skulle bidra till en rationellare arbetsordning.

Frågan har enligt Torkel Lindahl inget samband med den besvärliga arbetssituationen. Det menar dock jag att den har. Offentliga utskottsutfrågningar skulle fördröja beredningsarbetet i utskotten och göra det mera omständligt, i vart fall om de blev vanligen förekommande. Och det föreställer jag mig är avsikten. Vi har ju redan nu stora svårigheter att hinna med utskottsarbetet, eftersom det föreligger beredningstvång i vad gäller alla sakärenden som väcks i kammaren. I länder där man har öppna utskottsförhör har man vanligen inte detta. Motioner sopas helt enkelt under bordet. I andra länder har man mycket begränsad motionsrätt och får av det skälet inte upp så många ärenden till beslut. Men jag skulle inte tro att vi i vårt land är beredda att slopa vare sig den vidsträckt förslagsrätten eller beredningstvånget.

De utfrågningar som vi nu har i utskotten är ett led i beredningsarbetet, och ofta är det ett nyttigt led. Man kan på det sättet få fram upplysningar och värderingar, som är svåra att komma åt på annat sätt. Dessa överläggningar sker, som bekant, i en avspänd atmosfär. Om utfrågningarna skulle vara offentliga, tror jag att de skulle ändra karaktär. Erfarenheter utomlands visar, att de mycket lätt kan bli ett spel för galleriet. Därmed får de inte samma värde för beredningen av sakärenden, vilket vore synd. Frågor som är sekretessbelagda skulle över huvud taget inte kunna tas upp vid offentliga utfrågningar. Det finns således invändningar som man i varje fall bör klara ut innan man går till ett direkt beslut i denna fråga, något som ju reservanterna kräver.

I ett särskilt yttrande pläderar moderaterna för en återgång till det tidigare ceremonielet vid riksmötets öppnande. Det är väl troligt att det får gå något annorlunda till när riksdagen flyttat tillbaka till Helgeandsholmen. Lokaliteterna blir ju annorlunda där. Men den dagen, den sorgen. Det väsentliga är enligt min mening att öppnandet även fortsättningsvis kommer att ske i riksdagen. Det är dock, Lars Schött, riksdagen som skall öppnas – det är inte kungen eller regeringen som det gäller.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

TORKEI LINDAHL (fp) kort genmüle:

Herr talman! Jag konstaterar att även Bertil Fiskesjö uppenbarligen endast har praktiska argument kvar emot en ordning med offentliga utskottsutfrågningar. De praktiska argumenten tycks huvudsakligen vara byggda på någon vision av att vi skulle ha någonting i stil med amerikanska kongressutfrågningar med TV-kameror i strålande ljussken, massor av folk osv. Det är väl inte otänkbart att detta kunde inträffa någon enda gång i någon enstaka fråga. Jag tror emellertid att det normalt skulle likna den grå vardag som Bertil Fiskesjö, jag och andra kamrater i utskottet hade möjlighet att följa på Nya Zeeland: Det var ganska exakt så som vi själva har det här i Sverige. Det var bara det att det fanns plats för allmänheten, och det satt eventuellt någon journalist där och lyssnade. I övrigt var det Sveriges riksdags konstitutionsutskott som var närvarande vid ett av de utskott som vi besökte.

Det behöver faktiskt inte vara så märkvärdigt. Det behöver inte vara så svårt som det utmålas. Är vi eniga om att det ligger något positivt i att allmänheten också kan få vara med och ta del av det underlag som vi har för besluten, måste det väl ändå rimligen förbättra debatten ute i samhället. Därför skall vi nog klara av de praktiska problemen också.

LARS SCHÖTT (m) kort genmüle:

Herr talman! Jag har aldrig förstätt den där aversionen mot att ha riksdagens öppnande förlagt till rikssalen. Även rikssalen är folkets egendom, så jag tycker inte att man på något sätt behöver känna sig främmande och bortkommen där.

Här har i debatten tidigare talats om att i andra länder öppnas alltid parlamentet i parlamentsbyggnaden. Låt mig därför – om man nu inte vill ha folkomröstning – återopa den diplomatiska kåren. Vi vet alla att dess bedömning av det gamla svenska ceremonielet var att det var något enastående. Det tidigare riksdagsöppnandet hade utan tvivel för vår nation ett mycket stort internationellt propagandavärde.

Jag förstår inte att man skall vara så rädd för att bryta den grå vardagen och att man inte vill återgå till ett mer högtidligt och värdigt öppnande av vårt riksmöte.

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmüle:

Herr talman! Jag tycker att Torkel Lindahl argumenterar mot sig själv i frågan om öppna utskottsutfrågningar. När vi har diskuterat denna sak tidigare – det har vi gjort många gånger – har man sagt att detta är mycket viktigt. På det här viset får man ut massvis av information till allmänheten. Det kommer att vara ett väsentligt inslag i informationen utåt. Det kommer att stimulera intresset för riksdagens arbete.

Nu säger Torkel Lindahl att det här kommer säkert inte att ha så stor betydelse. Det blir litet tidigare och långrandigare utfrågningar där möjligen en och annan journalist tittar in. Därför kan man fråga sig vad vi skall ha hela

den här förändringen till. Får man inte den stora effekten, är det hela meningslöst.

Nu tror jag att den senare bilden av hur sådana här utfrågningar skulle utveckla sig är den riktiga. Det är den erfarenhet jag har från de öppna utskottsförhör som jag har haft tillfälle att närvara vid, bl. a. i USA, där de utfrågade satt och läste högt ur digra dokumentmappar och där ett par trötta ledamöter från något kongressutskott pliktskyldigast ställde de frågor de måste ställa och där massmedias intresse var synnerligen svagt.

Det här kan naturligtvis vara tillfälligheter – vi skall inte döma efter några få erfarenheter, men jag tror att det är viktigt att påminna om att dramatiken vanligtvis inte blir så stor. Watergateförhör och liknande, som spelas upp även i svensk TV, hör definitivt till undantagen. Detsamma skulle gälla här.

Lars Schött tycker att vi nu inte öppnar riksdagen på ett värdigt sätt. Jag vet inte vad han grundar detta på. Det han särskilt saknar kan möjligen vara drabanternas taktfasta steg.

Det skulle ha stort PR-värde utomlands om vi återgick till dessa drabanter, menar Lars Schött. Jag tror att han överdriver effekten. Det finns faktiskt länder som klarar sina internationella relationer ganska bra utan att ha någon särskild ceremoni alls. I Schweiz t. ex. slår talmannen helt enkelt klubban i bordet och förklarar sammanträdet öppnat utan några speciella ceremonier.

TORKEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu verkar det som om Bertil Fiskesjö och jag börjar bli ganska överens om hur det normalt skulle kunna se ut med offentliga utskottsutfrågningar. Det skulle inte vara så där förfärligt besvärligt, det skulle inte vara så där enormt krångligt och dramatiskt som det har låtit tidigare år. Naturligtvis skulle det förekomma även dramatik vid vissa tillfällen, men vi är också överens om att det är fråga om undantag.

Även en enda journalist, t. ex. från TT, som refererar en utskottsutfrågning har emellertid betydelse för allmänhetens möjligheter att ta del av det hela. Det måste väl ändå vara avgjort bättre än dagens system, där det eventuellt läcker ut litet grand utan att man är säker på hur pass korrekt det är.

Är vi överens om att vi inte har några principiella orsaker till att motsätta oss öppna utskottsutfrågningar, då tycker jag att vi skall kunna klara av de praktiska problemen också.

LARS SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är beklämmande att lyssna till talare som tydligen saknar allt sinne för historisk tradition. Jag har svårt att förstå varför man skall vara så förtjust i den utarmning som äger rum bl. a. genom att man avhänder sig vackra gamla traditioner, ett vackert, värdigt ceremoniell.

Det är f. ö. önskvärt att man blir ordentligt citerad, och därför ber jag att alla tar del av det särskilda yttrandet på s. 18, där det heter:

”Det under senare år tillämpade ceremonielet vid riksmötets öppnande har

inte det tidigare riksdagsöppnandets högtidlighet och värdighet.”

Här görs alltså en jämförelse mellan förr och nu. Jag har tillåtit mig föreslå att man som domare vid den jämförelsen anlitar antingen svenska folket eller den diplomatiska kåren. Jag är övertygad om att i båda fallen en överväldigande majoritet kommer att säga, att det gamla ceremonielet var det nya helt överlägset.

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Torkel Lindahl säger att möjligen skulle det vara en journalist närvarande vid en hearing. Ja, det är tänkbart, men det är inte säkert, och även om det skulle vara så lyckosamt är det inte någon garanti för att det står någonting i pressen dagen efter. Vi vet ju av bitter erfarenhet från överläggningarna här i kammaren att det ytterligt sällan finns några mera fullödiga referat i tidningarna av vad vi har haft för oss, även om det har gällt mycket viktiga ting.

En risk med öppna utskottsförhör skulle naturligtvis vara att våra massmedier helt enkelt inte orkade med den breda bevakning som detta skulle kräva. Rapporteringen från kammaren och informationen om vad besluten innebär skulle kanske t. o. m. bli sämre.

Lars Schött tycker att det var högtidligare och värdigare tidigare, och det må han naturligtvis tycka. Det tycker inte jag. Jag tycker inte det var särskilt värdigt med riksdagsmän sittande på dessa långbänkar i sina ytterrockar, försiktigt plirande upp mot kungligheterna och den diplomatiska kåren för att över huvud taget kunna få en uppfattning om vad som försiggick vid öppnandet. Och jag framhårdar i min uppfattning att det dock är riksdagen som skall öppnas och att det är riksdagen som skall stå i centrum vid den ceremoni som jag också tycker att vi skall ha.

Förste vice talmannen anmälde att Torkel Lindahl och Lars Schött anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Lars Schött åberopar på nytt grundlagberedningens uttalande. Men sanningen är väl den att grundlagberedningen inte förutsåg alla problem i den nya riksdagen. Jag vill erinra om att vi har fått ändra på ledamotsantalet; man har inte ens förutsett den situation som uppstod med 350 ledamöter. Och jag är inte övertygad om att grundlagberedningen förutsåg det problem som vi har upptäckt här i riksdagen genom att ett parti har hamnat utanför utskottsarbetet. Jag tycker att inga av de skäl som har anförts mot den fördelning av utskottsplatserna som utredningen rekommenderar är tyngre än de nackdelar som följer av att ett parti ställs utanför utskottsarbetet.

Vad är ett riksdagsutskott? Det är ett beredningsorgan för kammarens beslut i olika frågor. Då bör det vara naturligt att partierna är representerade i utskotten i förhållande till sin styrka i riksdagen. Det är en både demokratiskt och praktiskt stark motivering för att söka en rimlig lösning på frågan om utskottsrepresentationen.

Lars Schött tillhör konstitutionsutskottet och känner mycket väl till bl. a. detta utskotts granskningsskyldigheter. Då borde han väl ändå kunna dra slutsatsen att skall den granskningen fullgöras bör också de olika partierna vara företrädare i utskottet.

Det finns en hel bunt med material från utredningen om olika modeller till lösningar på utskottsfrågan. Men det är inte det ena eller det andra förslaget för- och nackdelar i förhållande till andra förslag som man från moderat håll diskuterar. Om man gjorde det, skulle det ändå se ut som en vilja att söka lösningar. Nu säger man blankt nej till utredningens rekommendation. Det är avslöjande och tyder på att man vill ha kvar den nuvarande ordningen att inte alla partier skall delta i utskottsarbetet på lika villkor.

Jag vill också erinra Bertil Fiskesjö om dessa olika förslag som har varit uppe till diskussion i utredningen. Det är inte någon hemlighet som vi bär på när vi säger att det borde vara möjligt att i riksdagsordningen reglera frågan om utskottens sammansättning. Inget av dessa olika förslag har nämligen större nackdelar än den nuvarande ordningen med ett parti utanför utskottsarbetet. Och det är, Bertil Fiskesjö, inte knepigare att skriva i riksdagsordningen än att skriva i en rekommendation hur utskottsplatserna bör fördelas.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jo, Nils Berndtson, det är knepigare. Om man gör en rekommendation, så finns det ett utrymme för handlingsfrihet. Skriver vi in en regel i riksdagsordningen, så måste den självfallet följas till punkt och pricka.

Nu är det faktiskt så att utredningen arbetade fram alla möjliga modeller, vägde dem på den konstitutionella vågen och fann att de vägde för lätt. Och såvitt jag kan erinra mig från de många sammanträden som vi har haft så hade faktiskt inte vpk något konstruktivt bidrag att komma med i denna – som jag vill framhärda med att kalla den – knepiga fråga.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vårt förslag till lösning formulerade vi redan i vår motion i samband med förslagen till ny grundlag. Där hävdade vi att varje parti som passerat fyraprocentsspärren också skulle vara representerat i utskotten. Det är den huvudlinje vi fortfarande hävdar. Utifrån den kan man diskutera olika metoder att lösa problemet, och utredningen har nu kommit fram till en rekommendation.

Jag tycker den rekommendationen innehåller så pass mycket av det vi hävdat som princip att man kunde ha skrivit in den i riksdagsordningen och fått den mer fast. Nu får vi förmodligen en massa dispyter mellan partierna när rekommendationen skall prövas. Det hade varit enklare och rimligare att skriva in den i riksdagsordningen. Men, som jag tidigare anförde, för att få en lösning av problemet biträdde jag i det här läget en rekommendation.

Onsdagen den
18 april 1979

*Riksdagens arbets-
former*

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det hade, Nils Berndtson, inte gått att skriva in den här rekommendationen i riksdagsordningen därför att det – även om man visar den bästa viljan i världen – kan uppkomma situationer då man inte kan följa rekommendationen. Om man inte kan komma överens måste man kunna falla tillbaka på regler som på ett glasklart sätt går att tillämpa, och de reglerna har vi fortfarande i riksdagsordningen 7 kap. Nu hoppas jag, liksom Nils Berndtson och andra som står bakom rekommendationen, att det skall fungera. Men om rekommendationen inte skulle fungera får vi tillämpa de bestämmelser som finns i riksdagsordningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Anders Björck och Lars Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Schött begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Anders Björck och Lars Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Schött begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 245
Nej – 46

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Beträffande detta moment har yrkats bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Anders Björck m. fl. I reservationen föreslås ändring i riksdagsordningen. Av reservationen framgår att ändringen önskas genomförd med ett enda beslut. Härför krävs att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstat för bifall till reservationen. På grund härav kan inte i en avgörande omröstning utskottets hemställan, som endast kräver enkel majoritet, ställas mot reservationen. Kammaren har därför först att ta ställning till den i reservationen föreslagna ändringen i riksdagsordningen. Avslås denna ställs proposition härafter på bifall till utskottets hemställan.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Onsdagen den
18 april 1979

Den som vill att kammaren bifaller den till konstitutionsutskottets betänkande nr 29 mom. 3 fogade reservationen nr 2 av Anders Björck m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

*Vissa sjuk-
penningfrågor*

Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja, har kammaren avslagit reservationen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mindre än tre fjärdedelar av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Torkel Lindahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 80
Nej - 210
Avstår - 1

Reservationen hade alltså inte biträttts av erforderligt antal röstande, varför kammaren avslagit reservationen.

Utskottets hemställan
Bifölles.

Mom. 4-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 10 Vissa sjukpenningfrågor

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:18 med anledning av motioner om vissa sjukpenningfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:223 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle uttala att åldersgränsen 16 år borde slopas i lagen om allmän försäkring vad gällde rätt till sjukpenning och att all inkomst av arbete borde räknas som sjukpenninggrundande inkomst samt anhålla hos regeringen om förslag härom.

1978/79:707 av Thorsten Larsson (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att utredningen för översyn av sjukpenningförsäkringen gavs i uppdrag att pröva ett rättvist karendagssystem i enlighet med det i motionen anförda.

1978/79:708 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c),

1978/79:874 av Ove Karlsson m. fl. (s),

1978/79:880 av Evert Svensson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla att motionen

Onsdagen den
18 april 1979

*Vissa sjuk-
penningfrågor*

överlämnades till sjukpenningkommittén med begäran om förslag att höja sjukpenningen för hemmamake,

1978/79:1223 av förste vice talmannen Torsten Bengtson (c),

1978/79:1242 av Martin Olsson (c) och Ulla Ekelund (c),

1978/79:1628 av Anna Eliasson m. fl. (c),

1978/79:1657 av Erik Hovhammar m. fl. (m),

1978/79:1798 av Nils Carlshamre (m), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionären framlagt förslag till ändring av 3 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, innebärande att vid beräkning för ålderspensionär av antalet dagar med rätt till sjukpenning skulle två dagar med halv sjukpenning anses motsvara sjukpenning under en hel dag,

1978/79:1799 av Eric Carlsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hemmamakes sjukpenning skulle höjas från 8 kr. till 13 kr. per dag från den 1 juli 1979 och därefter vid ingången av varje år justeras med hänsyn till basbeloppets förändring,

1978/79:1802 av Doris Håvik (s) och Kjell Nilsson (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att sjukpenningkommittén även fick i uppdrag att utreda frågan om arbetslösas rätt till ändring av sjukpenninggrundande inkomst under pågående sjukfall,

1978/79:1805 av Karl Leuchovius (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begärde tilläggsdirektiv till sjukpenningkommittén, syftande till utredning av införandet av karensdagar i sjukpenningförsäkringen,

1978/79:1809 av Johan Olsson m. fl. (c),

1978/79:1811 av Sixten Pettersson (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring i lagen om allmän försäkring att karenstidsregeln, i enlighet med vad i motionen anförts, blev mer rättvis, och

1978/79:1816 av Knut Wachtmeister (m).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande åldersgräns för rätt till sjukpenning avslå motionen 1978/79:223,

2. beträffande sjukpenning till ålderspensionär avslå motionen 1978/79:1798,

3. beträffande egenföretagares ställning inom sjukpenningförsäkringen avslå motionen 1978/79:708,

4. beträffande ändring av sjukpenninggrundande inkomst vid arbetslöshet med anledning av motionen 1978/79:1802 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

5. beträffande sjukpenning till hemmamake med anledning av motionerna 1978/79:880 och 1978/79:1799 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

6. beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen avslå motionerna 1978/79:707, 1978/79:1805 och 1978/79:1811,

7. beträffande sjukpenning vid läkarkontroller avslå motionen 1978/79:1628,
8. beträffande fosterföräldrars rätt till sjukpenning avslå motionen 1978/79:874,
9. beträffande sjukpenning vid arbetsgivarinträde avslå motionen 1978/79:1242,
10. beträffande socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen avslå motionerna 1978/79:1657 och 1978/79:1809,
11. beträffande ett förenklat system för utbetalning av bidrag och ersättningar avslå motionen 1978/79:1223,
12. beträffande försöksverksamhet med bonusbelopp avslå motionen 1978/79:1816.

Följande två reservationer hade avgivits av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m):

1. beträffande sjukpenning till ålderspensionär, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1798 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:707, 1978/79:1805 och 1978/79:1811 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

PER-ERIC RINGABY (m):

Herr talmän! Det faktum att svenska folket blir sjukare och sjukare oroar nästan alla människor i dag. Vi är världens sjukaste folk, helt enkelt. Varje förvärvsarbetande är frånvarande från arbetet nästan en månad varje år på grund av sjukdom, om man i beräkningen tar med både lång- och korttidssjuka.

På arbetsmarknaden är det de korttidssjuka som skapar problemen. Det är svårt att ersätta korttidssjuka, och för försäkringskassorna blir det ett betydande administrativt problem.

Trots att den ökande sjukfrekvensen oroar många människor har ändå ingenting gjorts för att komma till rätta med problemet. I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 18 behandlas inte mindre än sex motioner med olika förslag och modeller till lösningar av problemet med korttidsfrånvaron på grund av sjukdom. Jag skall inte här gå in på de olika förslagen. Men man måste fråga sig om svenskarna verkligen är så sjuka som frånvaron tyder på. Eller är sjukersättningen så förmånlig att den direkt animerar till frånvaro?

Ingen vågar dock tydligen ta tag i det här problemet, som ju faktiskt också är en form av ekonomisk brottslighet i den mån missbruk förekommer. Att

vara frånvarande från arbetet med sjukersättning utan att vara sjuk är att dra fördelar av andras lojalitet och arbete.

Egentligen är det ganska egendomligt att inte socialdemokraterna reagerar hårdare mot en ökande korttidsfrånvaro på arbetet, socialdemokraterna som ju ofta talar just om lojalitet, som ofta reagerar hårt när löntagare drar fördelar av fackliga förmåner utan att delta i det fackliga arbetet.

Alla vet vi att sjukfrånvaro förekommer utan att sjukdom föreligger, men vi vet inte i hur stor omfattning det gör det. Den kanske inte alls är så stor som vi tror, men vi vet ju ingenting så länge vi inte har gjort en allvarlig undersökning om omfattningen. Kanske är frånvaroproblemet ett uttryck för allmän dekadans. Riksdagsledamöterna själva står ju med en frånvaro på 20–30 %, t. o. m. vid viktiga voteringar. Arbetsplatsernas frånvaro har ett högt föredöme i riksdagen.

Ute bland "vanligt folk", även bland löntagare, har man länge talat om behovet av att införa ett par tre dagars karenstid i sjukförsäkringen, men politikerna har alltid sagt nej. Redan 1975 avslog socialförsäkringsutskottet en motion om införande av karensdagar med följande motivering:

"En återgång till ett system med karensdagar skulle enligt utskottets mening motverka ett av de främsta syftena med 1966 års reform. Härtill kommer att utskottet principiellt hyser den uppfattningen att kostnaderna för vård av sjuka människor i främsta hand skall bäras av dem som har de bästa förutsättningarna härför, nämligen de friska medborgarna."

Denna motivering är magnifikt vilseledande. Det finns nämligen inga enbart friska människor. Bara en ytterst liten grupp människor är ständigt friska. Den gruppen är så liten att den är helt försumbar i sammanhanget. Vi är ju alla både sjuka och friska i olika omgångar i livet, och vi betalar alla på samma sätt sjukförsäkringen. Några speciellt friska betalare finns faktiskt inte.

Ingen betvivlar väl att vi, då vi kunde klara tre karensdagar före 1967, i dag kan klara t. ex. två. Man lever ju faktiskt billigare när man är hemma några dagar i influensa än om man åker till arbetet.

Den s. k. sjukpenningkommittén funderar f. n. på olika sjukförsäkringsfrågor, bl. a. ett system där arbetsgivaren skall betala sjuklönen de första dagarna vid anställds sjukdom. Vi reseranter tycker det är synd att sjukpenningkommittén inte får fundera på ett system med karensdagar. Vi vet mycket väl att karensdagar kan bli ett problem för de 1,25–1,5 miljoner löntagare som i dag har sjuklön och ersättning enligt kollektivavtal från första sjukdagen. Men det måste ju gå att lösa det problemet på något sätt. I reservationen 2 kräver vi att även ett system med karensdagar skall utredas av sjukpenningkommittén.

I reservationen 1 tas ett betydligt mindre problem upp. Det gäller pensionärer som förvärvsarbetar. När pensionären är halvt eller helt sjukskriven så får han uppbära sjukpenning i sammanlagt högst 180 dagar. Sedan är han utförsäkrad. Dessa 180 dagar gäller även om pensionären är sjukskriven till hälften och uppbär halv sjukpenning.

Vi reseranter tycker att sjukförsäkringen i detta speciella fall skall

jämställas med föräldraförsäkringen, där ersättningen från försäkringskassan utgår under dubbelt så lång tid vid halvdagsersättning som vid heldagserättning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall även till reservationen 1.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Rätten till ersättning från försäkringskassan vid sjukdom ingår i den sociallagstiftning vi har i vårt land som skydd för individer och familjer vid inkomstbortfall. Att sjukpenningen grundas på inkomsten är beroende på att inkomstbortfallet skall kompenseras till en viss gräns, så att den ekonomiska budgeten inte helt raseras under en sjukperiod.

I lagen om allmän försäkring, som reglerar ersättningen vid sjukdom, kan vi läsa: "Hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad äger enligt vad nedan sägs rätt till sjukpenning, om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst fyratusenfemhundra kronor." Men av någon obestämd anledning finns det undantag från inkomstregeln. Om man är under 16 år och förvärvsarbetar, spelar inkomsten ingen roll, för då har man inte ens rätt att vara inskriven i försäkringssystemet för sjukförsäkring. Lagstiftarna menar tydligen att någon kompensation för inkomstbortfall vid sjukdom inte är nödvändig om man är ung, även om man förvärvsarbetar och måste försörja sig själv på sin inkomst.

Vänsterpartiet kommunisterna anser här, liksom i många andra fall, att användandet av åldersgränser för erhållandet av vissa sociala förmåner är orättfärdigt. Den spärr som inkomstgränsen utgör för utbetalandet av sjukpenning borde vara tillämplig på alla som förvärvsarbetar, oavsett ålder. Även om övervägande delen av våra ungdomar fortsätter sina studier efter genomgången grundskola, söker sig ändå en del av dem av olika anledningar omedelbart ut på arbetsmarknaden. Undersökningar visar också att många skolungdomar arbetar kontinuerligt eller under ferier och helger även under skoltid, för att förstärka sin ekonomi.

Gällande bestämmelser innebär att de som inte fyllt 16 år hamnar i en sämre ekonomisk situation än de som nått denna ålder. För dem som omedelbart efter grundskolans slut går ut på arbetsmarknaden har det faktiskt betydelse vid vilken tid på året man är född. Om man inte är född på rätt del av året inför skolavslutningen, så är man inte heller berättigad till sjukpenning vid förvärvsarbete. Detta är ju helt orimligt och inte bara en ekonomisk fråga utan även en rättvis princip.

Ungdomsarbetslösheten tvingar i dag allt fler ungdomar att söka sitt arbete utanför hemorten. Ungdomarna är då ofta helt hänvisade till sin egen inkomst för att klara mat, hyra och övriga utgifter. Utgifter för levnadsomkostnader är tyvärr inte baserade på åldersgränser. Åldersgränser gäller oftast inte för skyldigheter, bara i fråga om rättigheter. Det borde nu vara dags att rätta till bestämmelsen att egen inkomst inte utgör sjukpenninggrundande inkomst på grund av åldersgränser.

Utskottet bestrider inte heller att det finns starka skäl som talar för en sänkning av åldersgränsen för tillhörighet till sjukpenningförsäkringen men

Onsdagen den
18 april 1979

*Vissa sjuk-
penningfrågor*

hänvisar nu liksom förut till att frågan tillhör det ämnesområde som den 1975 tillsatta socialpolitiska samordningsutredningen skulle behandla, och därmed avfärdar man frågan.

Det har nu gått fyra år sedan utredningen tillsattes, och ingenting säger hur länge de arbetande ungdomarna skall vänta på resultat av utredningen. Det kan ju dröja ytterligare fyra år, men det kanske utskottets talesman kan ge ett svar på. Även om det skulle bli ett positivt ställningstagande av utredningen, så dröjer det ju, som vi har sagt, ytterligare ett antal år innan förslaget kan träda i kraft.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna kommer inte att sluta motionera i frågan förrän rättelse nåtts. Hänvisning till utredningar är ingen hållbar motivering för att inte rätta till uppenbara orättvisor i vårt socialförsäkringssystem. Ett slopande av åldersgränsen i sjukförsäkringssystemet kan inte heller utgöra så särskilt stort hot mot den sammantagna statliga budgeten att det motiverar avslag på motionen 223, som jag, herr talman, härmed yrkar bifall till.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till vad utskottet hemställt. I betänkandet behandlas ett stort antal motioner, och utskottet är enhälligt på alla punkter utom två. Detta hänger samman med att de flesta frågor som behandlas i betänkandet är föremål för utredning.

Det finns alltså två reservationer av moderaterna, och Per-Eric Ringaby har nyss talat för dem. Jag börjar med reservationen I beträffande sjukpenning till ålderspensionärer. Där kan jag egentligen bara hänvisa till utskottets motivering för avstyrkandet av motionen 1798 på s. 12 i betänkandet. Utskottsmajoriteten anser inte att man kan göra den jämförelse mellan föräldrapenning och sjukpenning som motionärerna gör. Det är för att möjliggöra samvaro med barnen vid tillfällen då detta är särskilt viktigt som föräldrarna får möjlighet att i viss utsträckning själva välja hur de vill ta ut föräldrapenning och ledighet. Vi menar att det inte finns samma motivering när det gäller ålderspensionärerna.

Jag yrkar med detta avslag på reservationen I.

I den andra reservationen följer moderaterna upp en motion om införande av karensdagar inom sjukpenningförsäkringen. Per-Eric Ringaby diskuterade frågan om sjukersättningen är för bra och om den därför utnyttjas på ett felaktigt sätt. Han sade att det förekommer sjukskrivning utan att den är föranledd av sjukdom, men man vet inte omfattningen och orsakerna. Då tycker jag det är egendomligt att tro att man genom att införa karensdagar skulle kunna råda bot på detta missförhållande och att det skulle vara den rätta medicinen. Det kan misstänkas att ett visst missbruk förekommer, men det får inte leda till att man försämrar för andra som verkligen behöver vara hemma på grund av sjukdom. Inom folkpartiet betraktade vi det som ett

framsteg när man tog bort karensdagarna inom sjukpenningförsäkringen.

Utskottet har behandlat motsvarande motioner vid tidigare tillfällen och har då framhållit att ett återinförande av karensdagar skulle motverka den reform som riksdagen tog 1966. Utskottet pekar också på de uppgifter som sjukpenningkommittén har. Bl. a. skall den försöka mildra de effekter i de nuvarande reglerna som innebär att sjukpenning inte utgår för insjuknandegagen. Vi har också den s. k. fridagsregeln, som kan drabba en del personer ganska hårt. Tanken är alltså att den enskilde skall kunna få bättre kompensation vid inkomstbortfall. Ett införande av karensdagar skulle gå i motsatt riktning.

Jag yrkar alltså avslag på reservationen 2.

Utskottet avstyrker vänsterpartiet kommunisternas motion nr 223 med hänvisning till att riksdagen vid de två senaste riksmötena har avslagit samma motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna. Utskottet har tidigare uttalat "att det inte vill bestrida att det finns skäl som talar för en sänkning av åldersgränsen för tillhörighet till sjukpenningförsäkringen". Utskottet har alltså uttalat sig positivt till den här tanken, men som Karin Nordlander framhållit pågår här ett omfattande utredningsarbete inom socialpolitiska samordningsutredningen, som har att behandla även denna fråga. Utskottet har inte ansett det vara lämpligt att bryta ut den här frågan ur utredningsarbetet. Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan vi får ett förslag från utredningen som ger till resultat att vänsterpartiet kommunisterna inte ytterligare en gång skall behöva känna sig föranlåtet att motionera i samma fråga.

PER-ERIC RINGABY (m):

Herr talman! Det är väl i och för sig inte så stor anledning att polemisera med Britta Bergström i denna fråga.

Det är klart att man inte får reda på orsakerna till stor frånvaro på arbetsplatserna genom att införa en, två eller tre karensdagar. Däremot blir det mindre intressant att ta en korttidssjukskrivning, som inte är absolut nödvändig, om man har karensdagar. Karensdagarna fungerade ju ganska bra före 1967, och jag tror att de skulle kunna fungera bra även nu.

Det är oerhört svårt att säga vad det är för orsaker till en stor sjukfrånvaro. Man har talat om miljö och stress, och man har angett alla möjliga andra orsaker. Vi var på Volvo och tittade på företaget när det fyllde 50 år. Vi fick då veta att Volvo har den bästa arbetsmiljön bland alla bilfabriker i världen, men man har ändå en mycket stor frånvaro – den största bland världens bilfabriker. Det säger alltså att allting inte beror på miljön. Det har också gjorts försök med miljön, vilka faktiskt inte gett några klara utslag i form av mindre frånvaro. Den stora sjukfrånvaron har många orsaker. Ibland funderar man på försäkringskassorna huruvida läkare tar tillbörlig hänsyn till det krav på att arbetsförmågan skall vara nedsatt med 50 %, som faktiskt gäller för att man skall bli sjukskriven. Yngre och äldre läkare ser litet olika på de här problemen. Vi vet att ett socialt missförhållande i dag kan så att säga förstärka sjukdomsbilden vid ett läkarbesök.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Vissa sjuk-
penningfrågor*

Det finns som sagt många orsaker till den stora sjukfrånvaron, men jag tycker ändå att sjukpenningkommittén borde kunna få åtminstone fundera på ett system med karensdagar. Jag vet emellertid att karensdagar skulle medföra svårigheter på grund av de sjuklönesystem man har på olika håll i landet.

När det gäller frågan om sjukpenning till ålderspensionärer säger Britta Bergström att man här inte kan göra en jämförelse med föräldraförsäkringen, eftersom det där gäller tillsyn av barn, osv. Anledningen till att ersättning utgår från sjukförsäkringen är kanske i detta fall inte så viktig. Den jämförelse vi gör är att man vid halv ledighet enligt föräldraförsäkringen får dubbelt så många lediga dagar som en pensionär får sjukpenning vid halv sjukskrivning. Detta är inte någon särskilt stor fråga, men jämförelsen med föräldraförsäkringen tycker jag dock kan göras.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Britta Bergström konstaterar att man vid de två senaste riksmötena behandlat motionerna på samma sätt, och det är ju riktigt. Men sedan var hon inte särskilt konkret i det hon sade. Det fanns en förhoppning om att det inte skulle dröja alltför länge innan förslag föreligger i riksdagen.

Jag är glad att folkpartiet är positivt inställt till den berörda frågan. Men när det gäller finansieringen av sjukförsäkringen – som sker genom statsbidrag, arbetsgivaravgifter och de försäkrades egna avgifter – finns det inga undantag med anledning av åldersgränsen. Då borde det inte heller finnas något undantag i utbetalningshänseende.

Vi tycker att åldersgränsen på 16 år nu är mogen för en omprövning, att den bör slopas i lagen och att det enbart är inkomsten som skall vara underlag för sjukpenningen till samtliga förvärvsarbetande.

Vi tycker att man inte kan fortsätta med att hänvisa till socialpolitiska samordningsutredningen, som behandlar ett stort komplex av frågor – och vi vet ännu inte när utredningen kommer att lägga fram förslag. Det är helt enkelt inte tillfredsställande med den diskriminering som den nuvarande bestämmelsen innebär, och bestämmelsen kan naturligtvis slopas utan vidare utredning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 223 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 223 av Lars Werner m. fl.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Vissa sjuk-
penningfrågor*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 269
Nej – 13

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 234
Nej – 47
Avstår – 1

Mom. 3–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 229
Nej – 50
Avstår – 4

Mom. 7–12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 11 Översyn av det sociala trygghetssystemet

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:19 med anledning av motion om översyn av det sociala trygghetssystemet.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:1231 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för att det fortsatta reformarbetet avseende det sociala trygghetssystemet skulle utgå från de i motionen angivna riktlinjerna om ökad grundtrygghet,

2. att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av det sociala trygghetssystemet enligt motionens riktlinjer.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1231.

Reservation hade avgivits av Arne Magnusson, Maj Pehrsson, Gösta Andersson, Elis Andersson och Börje Hörnlund (samtliga c) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1231 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19 behandlas centerns partimotion om det sociala trygghetssystemet. Det finns enligt vår uppfattning all anledning att självkritiskt analysera de stora satsningar som gjorts på det sociala området i vårt land under många år. Vi bör ställa oss frågan om de reformer vi beslutat får de resultat som vi avsett. Särskilt angeläget är det att nogsamt pröva beslut som tar i anspråk en stor del av samhällets resurser. Vårt sociala trygghetssystem tillhör det område som förtjänar en omsorgsfull och grundlig analys.

En viktig målsättning med denna reformpolitik har varit att åstadkomma en utjämning i samhället till förmån för de sämre lottade. Vi har alltså anledning att ställa oss frågorna: Leder vårt sociala trygghetssystem till denna utjämning? Använder vi samhällets resurser på rätt sätt? Eller spiller vi bort

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

knappa resurser på bättre lottade grupper som redan är privilegierade?

Jag kan här endast koncentrerat försöka diskutera en del av vårt sociala trygghetssystem utifrån dessa frågeställningar. För att börja med sjukförsäkringen så har ersättningen inom den högsta sjukpenninggruppen ökat från 150 till 242 kr. per dag under den senaste femårsperioden. Den s. k. hemmamekförsäkringen har under samma tid ökat från 6 till 8 kr. per dag. Den sämst ställda gruppen har fått nöja sig med 2 kr. i ökning när den högsta inkomstgruppen inom sjukförsäkringen fått en ökning på 90 kr. per dag.

Man måste ställa sig frågan: Är denna stora skillnad verkligen sakligt motiverad? Det finns kanske de som vill hävda att höginkomstgrupperna är förvärvsarbetande och mera samhällsnyttiga än de hemarbetande. Men är detta sant? En stor del av de förvärvsarbetande – såväl företagare och arbetare som tjänstemän – är t. ex. sysselsatta med att tillverka förstörelsevapen. Andra arbetar med att tillverka olika prylar vars värde man kan diskutera. Ytterligare andra sysslar med tillverkning av vissa leksaker som bidrar till att förstärka fördomarna hos våra barn. Dessa exempel som jag har tagit får inte uppfattas som någon som helst kritik mot dem som arbetar inom dessa områden. I verkligheten är det nog så att de flesta inte har några större valmöjligheter i sin sysselsättning.

Vad sysslar då de hemarbetande med? I många fall är de veckans alla dagar sysselsatta med omsorgen om sina barn. Det är säkert ingen som vill hävda att dessa föräldrar saknar arbete. Det är nog heller ingen som vill påstå att detta vårdarbete inte skulle vara samhällsnyttigt. Snarare är det väl svårt att utpeka arbeten som är mera angelägna än just omvårdnaden om våra barn. Trots detta värderar samhället inte deras arbete högre än till 8 kr. per dag när de blir sjuka. Det är lätt att förstå att dessa människor inte känner någon större glädje över det trygghetssystem som har byggts upp i detta land.

Ser vi på vårt pensionssystem så finner vi att det också ger stora skillnader i standard. Har man haft förmånen av en hög inkomst – ofta också en privilegierad ställning i samhället – är man också garanterad en hög pension under ålderdomen. Oftast har man fått den höga inkomsten tack vare att samhället finansierat en stor del av den utbildning som bidragit till en trygg sysselsättning och en personlig tillfredsställelse som inte går att mäta i pengar.

För kroppsarbetaren, som haft ett kanske slitsamt, smutsigt och hårt arbete med relativt låg lön, blir även pensionen låg. Man kan t. o. m. säga att kroppsarbetarna i många fall får hjälpa till att finansiera den högre pensionen för höginkomsttagarna. I varje fall gäller det för kroppsarbetare som har en lång aktiv tid i produktionen.

Det är svårt att motivera att stora ojämlikheter i inkomstnivån skall återspeglas även på ålderdomen. Särskilt svårt är det att motivera ett socialt trygghetssystem som ger sämst trygghet för de jobb som de flesta människor inte vill ha. Vi har från centerns sida vid åtskilliga tillfällen kritiserat dessa orättvisor i pensionssystemet. LO har också i ett remissyttrande rest allvarliga invändningar mot ATP-systemets svaga fördelningseffekter.

Bostadsbidragen bör också ses som en viktig del av vår socialpolitik. När

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

riksdagen införde denna bidragsform var det i första hand för att hjälpa de sämst ställda i samhället. Den analys av bostadsbidragen som riksrevisionsverket nu genomfört visar att stödformen i vissa fall har en dålig utjämnande effekt. Enligt riksrevisionsverkets rapport kan t. ex. en fyrapersonersfamilj i ett visst inkomstläge efter skatt och med hänsyn tagen till bidrag få en standardnivå som ligger 20 000 kr. högre än en fempersonersfamilj i motsvarande inkomstläge. När bidrags- och skattesystemet får sådana orimliga konsekvenser är det minst sagt oroande. Ett så dåligt fungerande stödssystem kan vara nedbrytande för moralen och solidaritetsviljan i vårt samhälle. Det borde vara en självklarhet att vi snabbt försöker komma till rätta med dessa brister.

Även den nuvarande föräldraförsäkringen skapar vissa klyftor. Under den tid man är hemma och vårdar sitt barn kan skillnaden i ersättning uppgå till ungefär 50 000 kr. mellan den som ligger högst resp. lägst på ersättningsskalan. Vad är det då som motiverar dessa skillnader? Är det så att den som får den högre ersättningen på 242 kr. per dag sköter om sitt barn på ett bättre sätt än den som har 32 kr. per dag i ersättning? Naturligtvis inte. Det är precis samma omsorg, samma omvårdnad, som föräldrarna svarar för. Vad är det då som motiverar så stora skillnader i ersättning för exakt samma arbete?

Den enda skillnaden är att den som får den högre ersättningen på 242 kr. per dag har haft en hög inkomst före det att man fick sitt barn. För den som får nöja sig med grundersättningen på 32 kr. per dag gäller ofta att hon inte kunnat få något arbete. Är det då rätt att hon skall bestraffas även när hon utför samma vårdarbete som höginkomsttagaren? Det är väldigt svårt, för att inte säga omöjligt, att finna en saklig motivering för denna mycket stora skillnad när det gäller stödformerna. Det är sannolikt omöjligt att finna ett annat arbete ute i samhället där inkomstskillnaderna inom ramen för föräldraförsäkringen är så stora som när det gäller det arbete som utförs när föräldrar är hemma och vårdar sina barn.

De slutsatser som man måste dra är att den som har privilegiet att få ett arbete – och då särskilt den som har ett värlönat arbete – också är privilegierad i vårt trygghetssystem. Den däremot som utför ett oavlönat arbete i form av t. ex. vård av barn i hemmet missgynnas tyvärr av stödssystemet.

För att bryta den tendens till att skapa ökade klyftor som det nuvarande trygghetssystemet medför har vi från centerpartiets sida i partimotionen 1231 förordat att det fortsatta sociala reformarbetet inriktas på att skapa ett grundtrygghetssystem som ger en bättre utjämnning mellan olika grupper. Utskottets majoritet menar att den socialpolitiska samordningsutredningen kommer att i sitt arbete ta upp de frågor som aktualiserats i motionen, men med hänsyn till att direktiven för utredningen är hårt avgränsade har vi från centerns sida svårt att se att den kan göra något progressivt på det här området.

Jag vill därför, herr talman, med detta yrka bifall till reservationen i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19.

I detta anförande instämde Arne Magnusson, Eric Carlsson och Maj Pehrsson (samtliga c).

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Den reservation som centerns representanter i socialförsäkringsutskottet fogat vid detta betänkande är från flera synpunkter intressant.

Reservationen är föranledd av en partimotion som centern väckte under den allmänna motionstiden och i vilken man kräver en översyn av det sociala trygghetssystemet.

Om innehållet i motionen skulle man kunna säga mycket. I flera avseenden är motionen avslöjande för tankar och avsikter som centern finner det opportunt att framföra. I reservationen är emellertid tonen delvis en annan. Man är försiktigare och mera återhållsam då det gäller de i motionen framförda kraven. Det hela går ut på att man vill få till stånd en utvärdering av socialförsäkringssystemet, så att det blir, som man säger, heltäckande för alla människor i skilda situationer och att olika författningar samordnas till ett enhetligt trygghetssystem. Detta skall ha som grund en rätt till arbete för alla med möjlighet för den som på så sätt inte kan försörja sig att erhålla en daglig grundersättning.

Vidare vill man överväga möjligheterna till omprioriteringar inom de nuvarande kostnadsramarna och få till stånd en kartläggning av det samlade resultatet av löner, skatter och transfereringar för olika familjetyper.

Socialförsäkringsutskottet har ingående redogjort för de åtgärder som under 1970-talet vidtagits för att belysa och kartlägga olika samordningsfrågor inom det sociala bidrags- och trygghetssystemet. Eftersom jag själv svarade för tillsättningen av socialpolitiska samordningsutredningen, kan det finnas skäl att erinra om att utredningen just har till uppgift att undersöka vilka förbättringar i samordningsavseende som kan genomföras inom ramen för befintliga bidragsformer och för dessa fastlagda principer i fråga om bidragens inriktning och omfattning.

Arbetet med översynen av gällande bestämmelser skall bedrivas med utgångspunkt i den totala resurstilldelningen och den huvudsakliga fördelningen mellan olika områden som är fastställd av statsmakterna. Målet för översynen skall vara att klarlägga hur långt det socialpolitiska bidragssystemet kan samordnas i en allmän socialförsäkring.

Det framhölls i direktiven att en huvudfråga i utredningsarbetet därigenom kommer att bli en systematisk genomgång av lagen om allmän försäkring med beaktande av samordningsfrågorna i denna lag och i förhållande till andra bidragsförfattningar. Kommittén skall slutligen samråda med pågående utredningar som har i uppdrag att pröva olika delar av det socialpolitiska bidragssystemet. Utredningen avser att redovisa sina överväganden i hithörande frågor under andra halvåret 1979.

Om centerns avsikt således är att få till stånd en översyn av gällande bestämmelser och ingående kartlägga hur långt det sociala bidragssystemet kan samordnas i en allmän socialförsäkring, så är den uppgiften sannernligen

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

klart angiven i utredningens direktiv. I så fall kan jag inte finna annat än att man i reservationen i stort sett endast slagit in öppna dörrar.

Av Gösta Anderssons anförande här i dag och av ett närmare studium av centerns partimotion framgår att man egentligen är ute efter någonting helt annat. Motionen är fylld av dunkla antydningar och av påståenden som minst av allt är väl underbyggda. Man säger att trygghetssystemet är komplicerat och svåröverskådligt och att många inte kan överblicka sina rättigheter och kontrollera om utbetalningarna är korrekta. Många blir utan vad de har rätt till och andra tillskansar sig förmåner som de inte skall ha, heter det.

Man har inte täckning för dylika svepande formuleringar. I stort sett fungerar vårt trygghetssystem bra. Försäkringskassorna har byggt ut sin informations- och upplysningsverksamhet. I pensionsdelegationerna behandlas de enskilda ärendena noggrant och ingående. Vi har en väl utbyggd besvärsorganisation, nu senast ytterligare förstärkt genom de nyinrättade försäkringsrätterna. Det finns inga aktuella undersökningar som ger stöd för generella påståenden att många går miste om stöd som de har rätt till. Riksförsäkringsverket har vidare förbättrat rutinerna, så att de försäkrade inte skall gå miste om sina rättigheter. Det kan naturligtvis vara så, att behövande människor inte söker socialhjälp, men vi vet inte hur vanligt det är. Den reform som socialdemokratin lade grunden till genom socialutredningen syftar till en socialtjänst, som bl. a. skall fånga in ekonomiska hjälpbehov och göra människor positiva till att ta kontakt med socialtjänsten, då de behöver bistånd till sin försörjning m. m.

Det har varit mycken diskussion om bostadsbidragen. Men även här effektiviseras kontrollen genom registersamkörning.

Svepande formuleringar om missbruk skadar vår socialpolitik. Så onyanserade beskyllningar ger lätt grogrund för en osaklighet och hets i debatten, som vi sett många exempel på under årens lopp. Det är minst sagt anmärkningsvärt att centern vill ge sig in på denna form av misstänkliggörande av vårt sociala trygghetssystem – låt mig ha det sagt, herr talman.

Man påstår att grundtryggheten fått stå tillbaka för standardtryggheten, och man talar – återigen i svepande formuleringar – om att skapa ett heltäckande grundtrygghetssystem.

Detta är ett allvarligt angrepp på hela vårt socialpolitiska reformarbete. Man bortser f. ö. från att vi under 1960- och 1970-talen byggt ut de riktade insatserna för att förbättra grundtryggheten. Man nämner i motionen exempelvis inte den stora satsningen på bostadsbidragen till barnfamiljerna.

Det är emellertid inte så svårt, herr talman, att finna vad man i motionen i stort är ute efter – och det framgick också av Gösta Anderssons anförande. Även om mycket är inlindat i tekniska termer och dunkla antydningar, så är det tydligen standardtryggheten man tycker illa om. Man säger f. ö. att standardtrygghetssystemet leder till att den som uppnått en hög inkomst kan bevara den vid sjukdom, arbetslöshet och efter pensioneringen, medan däremot de som levt under sämre ekonomiska förhållanden får fortsätta med detta. Man kan fråga sig vilka grupper centern vill försäkra villkoren för,

eftersom man talar om "omprioriteringar inom nuvarande kostnadsramar". På något sätt är man tillbaka till den debatt som fördes om ATP på 1950-talet. Eftersom vi om några veckor – f. ö. den 14 maj – kan fira 20-årsdagen av riksdagens beslut om ATP-reformens genomförande, skulle jag vilja erinra om vad Tage Erlander framhöll efter det historiska beslutet om ATP. Han påpekade nämligen att det inte längre gällde att bekämpa massfattigdomen bland de gamla. Det var 1930-talets problematik. Det gällde inte längre att trygga någorlunda drägliga levnadsvillkor för de gamla, en minimistandard för alla. Det var 1940-talets problematik. Det gällde någonting därutöver, nämligen att för familjerna, de gamla och handikappade trygga en i huvudsak bevarad levnadsstandard, och han tillade: När våra borgerliga motståndare sökte förhindra den lagfästa pensionen genom att inbördes tävla om överbud på folkpensionerna innebar detta att de på nytt försökte utkämpa 1930-talets förlorade fältslag i 1950-talets samhälle.

Låt mig erinra om att ATP-reformen trädde i kraft 1960 och att de första pensionsförmåner utbetalades från ATP 1963. För varje år har sedan reformen fått allt större betydelse för allt fler människor. I år utbetalas närmare 15 miljarder kronor till 1,2 miljoner ATP-pensionärer.

ATP-systemet är ännu i ett uppbyggnadsskede. För att stärka det ekonomiska grundskyddet för dem som saknar ATP eller har låg sådan pension infördes pensionstillskotten 1969. De ökar nu som bekant efter en fastställd plan fram till år 1981, vilket innebär ett åtagande att varje år höja grundförmåner inom folkpensioneringen utöver den kompensation för prisstegringar som erhålls genom värdesäkringen av pensionerna. Resurserna har således i inte oväsentlig grad koncentrerats till pensionärsgrupper där behoven av ekonomiska förbättringar har bedömts vara mest framträdande. Detta bidrar i hög grad till utjämning mellan olika pensionärsgrupper.

Att skapa en "heltäckande" grundtrygghet och samtidigt skära ner de inkomstrelaterade trygghetsanordningarna med kopplingar till skattesystemet och med inslag av arbetsmotivation, som centern tydligen vill åstadkomma, pekar i utvecklingens förlängning hän mot ett slags negativ inkomstskatt. Jag vill rekommendera Gösta Andersson att studera betänkandet från socialpolitiska bidragsutredningen, som ingående redovisat vad det skulle innebära om man gav sig på grundläggande förändringar av vårt trygghetssystem. I utredningen redovisas innebörden av s. k. helhetslösningar – bl. a. minimigaranti, allmänt folkbidrag, negativ inkomstskatt etc. Kom inte sedan och säg, att man med sådana lösningar skulle förbättra grundtryggheten för de många människorna i vårt land!

Men naturligtvis kan det finnas grupper som inte har samma intresse av inkomstrelaterade trygghetsförmåner som de stora löntagargrupperna. Orsakerna här till kan vara flera – förmögenhetsbildning, inkomstförhållanden etc. I det avseendet ger finansutskottets betänkande 1978/79:5 om värdemätning och förmögenhetsredovisning många intressanta upplysningar.

Det sagda innebär, herr talman, givetvis inte att vår socialpolitik är höjd över all kritik. Reformarbetet måste gå vidare. Men centerns motion är ett direkt hot mot stora delar av grundtryggheten. Och nog kan framtiden inge

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

bekymmer. Med ett budgetunderskott som snart är uppe i 50 miljarder kronor blir hotet mot vår sociala trygghet en realitet. Det är den ekonomiska politiken som behöver ändras för att det sociala reformarbetet skall vila på en fast och säker grund. Dessutom visar centerns motion vikten av vakthållningen kring de grundläggande trygghetsreformer som vi byggt upp och av att gå vidare då det gäller att fördjupa och bygga ut tryggheten för de många människorna i vårt land.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 19.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är ledsn över att Sven Aspling både läst vår partimotion illa och har tyssnat dåligt på vad jag tidigare sagt från denna talarstol. Om han vill anklaga centern för att misstänkliggöra det sociala trygghetssystemet, riktar han i så fall exakt samma angrepp mot L.O. som i ett yttrande angående pensionssystemet klart uttalar sig för att man bör se över ATP-systemet för att förstärka dess fördelningseffekt. Det är precis samma uppfattning som också vi har i denna fråga. Vidare säger LO i ett annat yttrande, att det finns starka skäl på en rad punkter att analysera bostadsbidragens fördelningspolitiska effekter. Jag kan inte tänka mig att LO ställer dessa krav bara för att yttranden skall skrivas, utan organisationen har naturligtvis saklig grund för att redovisa dessa uppfattningar. Väljer Sven Aspling att kritisera centern för att misstänkliggöra det sociala trygghetssystemet, riktar han samma kritik mot Landsorganisationen, och det är i så fall intressant.

Sven Aspling försöker göra gällande att det är opportuna åsikter som vi för till torgs. Jag tror inte att Sven Aspling i grund och botten vill förneka att många föräldrar gör en viktig vårdinsats på olika områden av vårt samhälle, inte minst för sina barn. Det är ovedersägligen så att partivänner till Sven Aspling här i kammaren starkt har kritiserat t. ex. hemmamakelförsäkringen och i motion krävt en betydande uppräknings av ersättningarna på det området. Det är inte riktigt hederligt att hävda att vi är ute för att försöka misstänkliggöra det sociala trygghetssystemet.

Jag pekade vidare på den analys som riksrevisionsverket gjort av bostadsbidragen, där man påtalar överutbetalningar på upp till 20 000 kr. Sven Aspling måste antingen underkänna riksrevisionsverkets analys eller tycka att det är riktigt att systemet skall fungera på detta sätt.

När det gäller direktiven försöker Sven Aspling göra gällande att den sociala samordningsutredningen kommer att i stort sett tillgodose de krav vi rest i vår partimotion. Det sägs också i utskottets betänkande. Jag frågar mig: Kan detta vara trovärdigt? Direktiven begränsar ju i hög grad utredningens handlingsfrihet. Utredningen har enligt direktiven att hålla sig inom de resursramar som vi i dag har för våra sociala insatser. Hur skall utredningen kunna föreslå väsentliga förbättringar för de sämst ställda grupperna, om insatserna skall begränsas till de resurser som redan finns? Då tvingas ju utredningen att välja den väg som herr Aspling tydligen tyckte var fasansfull, nämligen att göra omfördelningar inom systemet. Man måste i denna fråga

klart redovisa vilken linje man vill välja för att stödja de sämst ställda. För att utredningen skall kunna göra någonting progressivt krävs ökade resurser.

Det skulle vara intressant att höra Sven Asplings uppfattning om denna sak.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att jag läst centerns partimotion grundligare än Gösta Andersson – jag upplever det i varje fall så.

Gösta Andersson är inte riktigt just i den här debatten, när han försöker förankra sin ståndpunkt i LO:s remissyttrande över pensionskommitténs delbetänkande. Det sätt varpå han refererar remissyttrandet är helt missvisande. Menar Gösta Andersson att LO skulle vilja bryta med inkomstbortfallsprincipen inom socialförsäkringen?

Jag har med mig LO:s remissyttrande. Vi skall väl kanske inte ha alltför mycken högläsning här, men jag vill slå fast att vad LO pekar på är den nuvarande lönestrukturen, vilken LO som den stora centrala fackliga organisationen självfallet ställer i centrum för åtgärderna. Här kommer låglönesatsningen, löneutjämningen, in som ett avgörande instrument. Läs inledningsorden i det stycke som Gösta Andersson citerade:

”Nämnda fråga behandlades vid LO-kongressen 1976. Där fastslogs att strävandena efter jämlikhet i pensionssystemet först och främst är en lönepolitisk fråga.” LO menar att det vore felaktigt att använda pensionssystemet som en sorts utjämningsinstrument. Man får med andra ord icke resignera då det gäller att på det lönepolitiska området fortsätta utjämningssträvandena.

Det är detta det gäller. Hur kan då en representant för centern stå i riksdagens talarstol och försöka pådyvla LO andra åsikter?

Centern har i sin motion sagt följande: ”Vid utformningen av nya sociala trygghetssystem bör man inte bygga på standardtrygghetsprincipen. I stället måste huvuddelen av samhällets resurser för ekonomiska stödåtgärder användas för att skapa ett heltäckande grundtrygghetssystem.”

Vad är det då man är ute efter? Det är ju att radera de grundläggande principer som varit avgörande för det sociala trygghetssystemets uppbyggnad.

Vad skulle det innebära om centern skulle få realisera sina dunkla, egendomliga tankar? Det skulle leda till att vi fick ett allmänt system efter någon sorts grundtrygghetsmodell och därutöver säkerligen florerande privata försäkringar, som de resursstarka i samhället tog i anspråk för att tillförsäkra sig oförändrad standard – en privatisering av tryggheten. Vad centern är ute efter är egentligen fantastiskt: det är att vrida klockan tillbaka. Det är därför, herr talman, jag har engagerat mig i denna fråga på det här sättet. Jag har blivit minst sagt överraskad av att centern går ut med propåer av detta slag.

Nu tar Gösta Andersson upp en rad olika ting, bl. a. familjepolitiken. Men vad centern är ute efter vet vi ju: helt enkelt att konservera traditionella könsroller. Vi vill ha en familjepolitik som skapar trygghet för barnen och

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

frihet för familjerna och för kvinnan. Vi får återkomma till den frågan. Gösta Andersson och jag har sannerligen ett långt arbete framför oss de närmaste dagarna, när just familjepolitiken och föräldraförsäkringen skall behandlas i utskottet.

Som jag har sagt rör det sig här om ett misstänkliggörande. Gösta Andersson observerar uppenbart inte själv hur han formulerar just detta. Vi har ju byggt upp pensionssystemet på principen av i huvudsak bevarad standard på ålderdomen, men vi har dessutom riktade reformer just för att stödja grupper som har det besvärligt. Bostadsbidragen är ett exempel. Barnbidragen är generella. Vi har en allmän folkpension. Vi har en allmän sjukförsäkring. Hemmameförsäkringen – visst kan vi diskutera den, och vi har säkerligen anledning att i mån av resurser förbättra den försäkringen; den frågan är f. ö. nu under utredning.

Det avgörande här är ju centerns sätt att helt enkelt försöka rasera grundläggande principer för hela vårt sociala trygghetssystem. Man blir minst sagt förvånad.

Gösta Anderssons inlägg har egentligen bara understrukit vad jag anade att man var ute efter, nämligen att skjuta in sig på avgörande punkter i det trygghetssystem som för det svenska folket i dag är av avgörande betydelse.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är övertygad om att jag har läst rätt i LO:s yttrande om pensionssystemet. Varken LO eller centern vill riva upp något pensionssystem, men vi vill båda ge de sämst ställda grupperna förbättringar inom pensionssystemet. Det är detta vi vill uppnå och ingenting annat.

Sven Aspling får faktiskt försöka bestämma sig för vilken fot han skall stå på när det gäller utformningen av den framtida sociala trygghetspolitiken. Han säger i slutet av sitt senaste inlägg att nog finns det skäl att förbättra för dem som har en hemmameförsäkring, och då är han tydligen inne på den socialdemokratiska motionen och även på den centermotion som utskottet tidigare har behandlat. Om han har den uppfattningen att vi skall satsa på de svagare grupperna, då är den här diskussionen alldeles överflödigt. Men vad centern har velat åstadkomma är ingenting annat än att förbättra just för de svagare grupperna, och då krävs det också att man är beredd att analysera det trygghetssystem som fungerar i dag. Jag får en otäck känsla av att Sven Aspling försöker inta en attityd som ger intryck av att han är rätt nöjd med de socialpolitiska reformer som utformades under hans tid. Det tycker jag är en rätt farlig, självgod attityd. Vill han verkligen försvara ett system som efter bidrag och skatter i vissa fall ger en standardskillnad på nära 20 000 kr. per år mellan olika barnfamiljer? Eller tror han inte på den analys som utförts av riksrevisionsverket?

LO börjar tydligen – jag upprepar det ännu en gång – tvivla på att bostadsbidragen får den fördelningspolitiska effekt som man skulle önska. LO ställer en rad väsentliga och kritiskt granskande frågor om bostadsbidragen i sitt yttrande till socialdepartementet. Går Sven Aspling emot LO:s

ståndpunkt? Tycker han att LO redovisar helt okunniga ståndpunkter i fråga om bostadsbidragen? Ur jämlikhets- och rättvisesynpunkt är det angeläget att vi får svar på dessa frågor som LO har redovisat. Jag har i varje fall för min del, herr talman, mycket lätt att ställa upp bakom LO:s yttrande i detta fall.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Gösta Andersson, det går inte att komma undan i den här debatten genom att försöka göra gällande att LO och Gösta Andersson har likvärdiga åsikter. Vad jag diskuterade var LO:s synpunkter i remissyttrandet till pensionskommittén. Det gällde ATP, den reform som inte minst LO kämpade för med sin dåvarande ordförande Arne Geijer i spetsen. Vad man har pekat på i remissyttrandet är att lönestrukturen måste ändras – och därmed självfallet också pensionerna och deras materiella innehåll. Det borde Gösta Andersson känna till.

Det är självklart att vårt sociala trygghetssystem ständigt måste ses över, utvecklas och förbättras. Jag har ägnat en hel del av mitt liv åt detta. Och försök inte göra gällande här att jag skulle inta någon självgod attityd! Det är mycket som är ogjort i det här landet. Men man kan inte reformera det sociala trygghetssystemet så som Gösta Andersson och motionen föreskriver. Visst skall vi analysera. Det är det samordningsutredningen har till uppgift att göra, och jag har noggrant citerat direktiven.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mera. Jag vill bara återigen uttala min stora förvåning över centerns agerande på den här punkten. Det tycks här finnas med, har jag tillåtit mig att säga, opportuna taktiska skäl. För vårt vidkommande – och jag hänvisar till arbetarrörelsens hela historia i fråga om socialpolitik och trygghetspolitik – har det gällt att se till att de sämst ställda människorna i landet får det bättre och tryggare så långt resurser och möjligheter föreligger. 1930-talet, 1940-talet, 1950-talet, 1960-talet och 1970-talet är fyllda av dylika reformer i olika avseenden. Gösta Andersson skall vara medveten om att om ni kommer att fortsätta den här kampanjen, det här misstänkliggörandet av grundläggande principer i vårt sociala trygghetssystem, kommer ni att möta hårt motstånd från hela arbetarrörelsen.

GÖSTA ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Är det opportunt att försöka rätta till svagheter i det sociala trygghetssystemet vill jag rekommendera herr Aspling att också bli opportun.

LO har mycket riktigt pekat på ojämlikheterna i lönesystemet i sitt remissyttrande, men man säger samtidigt att LO inte kan finna sig i att invänta ett mer jämlikt lönesystem. Man säger också klart i sitt remissyttrande att det krävs en översyn av det pensionssystem vi har för att få en större jämlikhet inom detta system.

För att ingen skall tro på försöken att måla mörka bilder över centerns grundtrygghetsmotion vill jag gärna försäkra att det inte på en enda punkt i denna motion finns några krav eller några förslag som syftar till att rasera det

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

sociala trygghetssystem vi nu har eller försämlra det för några grupper. Det vi diskuterar är vad vi inom detta trygghetssystem kan göra för att skapa större rättvisa och större jämlikhet.

Jag vill gärna erkänna att vi i det här landet – det kan vara en komplimang till Sven Aspling – haft en hög ambitionsnivå när det gällt att anvisa resurser till utjämning för att skapa social trygghet. Sverige har kommit längre än de flesta andra länder – det kan jag mycket väl understryka. För den skull får vi naturligtvis inte tro att vi funnit de allra bästa metoderna för att fördela resurserna. Det har funnits och finns fortfarande en stark solidaritetskänsla hos det svenska folket. Det gäller för oss att vara rädda om den, och då krävs det att vi sätter in våra sociala resurser där de bäst behövs i fortsättning-en.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Gösta Andersson skall läsa motionen grundligare. Det ni kräver är ju en omprioritering inom nuvarande kostnadsramar. Det innebär att man måste försämlra för vissa grupper. Man måste ta från några – och det måste vara från löntagarna – för att ge till andra. Det är själva innebörden i motionen.

Det är återigen fel när Gösta Andersson söker göra gällande att LO skulle rikta angrepp mot de grundläggande principerna i ATP-systemet. Gösta Andersson kommer att få en protest från LO på den punkten. Däremot är det klart att vi i fortsättningen måste se till att människor i det här landet som fortfarande har det besvärligt och svårt får sin trygghet utbyggd i olika avseenden. Det är det vi hållit på med. Men då kan man inte följa de vägar som centern föreslagit i sin motion. Då kommer man fel – definitivt.

Jag citerade Tage Erlander, och det är intressant hur han belyser utvecklingen i vårt land. Ty Gösta Andersson skall komma ihåg vad det egentligen var fråga om då det gällde ATP. Vissa grupper – framför allt vissa tjänstemannagrupper, inte minst de stats- och kommunalanställda – hade tillkämpat sig inkomstrelaterade förmåner på pensionssidan, medan Sveriges arbetare icke hade det. De fick det genom en hård strid om ATP, den reform vi nu fört i hamn och som i dag betyder så mycket och för varje år kommer att betyda ännu mer för allt fler människor.

Skulle det vara ett framsteg, Gösta Andersson, att vrida klockan tillbaka, att bryta med de inkomstrelaterade förmånerna? Skulle det skapa en större utjämning, en större jämlikhet? Menar Gösta Andersson detta?

Herr talman! Om den här debatten har varit värdefull, så är det väl i det avseendet att det nu står klart att centern – jag trodde inte det tidigare – faktiskt bär på avsikter, som tydligen är allvarligt menade, att åstadkomma djupgående förändringar i trygghetssystemet, omprioriteringar som måste innebära väsentliga försämlringar för grupper som efter hård kamp har tillkämpat sig sociala trygghetsförmåner.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är naturligtvis rätt meningslöst att Sven Aspling och jag för en debatt, där vi beskyller varandra för att inte kunna läsa innantill. Jag förstår att det för Sven Aspling känns litet obehagligt att tvingas konstatera och erkänna att det sociala trygghetssystemet har betydande svagheter, som drabbar de sämst ställda i samhället.

Om Sven Aspling läser första att-satsen i partimotionen, finner han att det där står mycket klart och tydligt att det fortsatta reformarbetet, avseende det sociala trygghetssystemet, skall utgå från de i motionen angivna riktlinjerna om ökad grundtrygghet. Kan vi bli överens om att de framtida satsningarna bör ha denna inriktning? I så fall är denna debatt överflödig, ty då är vi ganska sams i fortsättningen. Det skulle jag hälsa med stor tillfredsställelse.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Vi har byggt upp en grundtrygghet här i landet i många olika avseenden. Det som oroar mig är att centern uppenbart är ute efter att i långa stycken försämra denna grundtrygghet. Jag har sagt att det finns mycket som är ogjort och att vi har mycket kvar att göra. Men vi kan inte följa centerns väg efter de riktlinjer som är angivna i motionen.

Det är uppenbart inkomstbortfallsprincipen, de inkomstrelaterade förmåner, som Gösta Andersson är ute efter. Det skapar ett egendomligt inslag i denna debatt, som jag inte närmare skall gå in på. Vi får väl anledning att återkomma. Men en sak är klar: Skulle centern verkligen ha möjligheter att realisera de här tankarna, då vet vi vad resultatet skulle bli konkret. Det skulle bli försämringar över stora sociala trygghetsfält. Det skulle drabba väldigt många människor. Ni har inte begärt några resursförstärkningar i motionen utan omprioriteringar, och det måste innebära att många måste få det sämre. Detta dunkla tal har jag kallat för ett misstänkliggörande av vårt trygghetssystem. Och jag finner mig ha fog för det.

PER-ERIC RINGABY (m):

Herr talman! I och för sig har jag väl inte någon större anledning att lägga mig i den här tråtan mellan Sven Aspling och Gösta Andersson. Från början tänkte jag inte heller göra det, men som debatten nu har utformats måste jag göra en kort deklaration.

Vi moderater kan under inga omständigheter rösta på centerns reservation. Den är oklar – den saken är alldeles uppenbar. Det förhåller sig så att Gösta Anderssons partikamrat Elis Andersson och jag ingår i den socialpolitiska samordningsutredning som utskottet hänvisar till och som har fått i uppgift att se över hela vårt socialpolitiska system. Både Elis Andersson och jag vet hur svårt det här jobbet är.

Jag ifrågasätter om Elis Andersson kan få med sig de andra i utredningen på ett system som är enbart ett grundtrygghetssystem. Vårt sociala system är kopplat till den inkomst man har – man kan diskutera det, men så är det uppbyggt. Att ändra det låter sig inte göras i en handvändning. Men vi funderar över de här sakerna i utredningen. Och de är svåra, mycket

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

Onsdagen den
18 april 1979

*Översyn av det
sociala trygghets-
systemet*

svåra.

Jag tror att Elis Andersson instämmer med mig när jag säger att vi måste bygga vidare på det system vi har. Vi måste försöka få ett socialt system som i stort sett bygger på de inkomster människorna har men samtidigt försöka hjälpa människor som av olika anledningar aldrig fått någon inkomst här i livet, människor som startar från en mycket låg nivå. Vi är alla ense om att vi skall försöka hjälpa upp dem. Men de i samhället som under livet skaffat sig olika inkomster måste när de blir pensionerade eller sjuka ha en ersättning som bygger på den inkomsten. Kostnaderna för dessa människor upphör ju inte i och med att de blir sjuka eller pensionerade. De måste klara sina kostnader även då. Därför har vi ett system som grundar sig på våra inkomster.

Vi fortsätter i utredningen och jobbar efter den här modellen. Elis Andersson och jag är nog ense om att vi måste fortsätta på den här vägen. Den här debatten är ganska meningslös, tycker jag. Det som centern är ute efter pågår ju för fullt, även om utredningen inte till alla delar kan biträda vad som står i partiprogrammen. Därför kommer kammarens moderata ledamöter att rösta med utskottet i denna fråga.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! Det var utskottets ärade herr ordförande som föranledde mig att begära ordet med sina påståenden att centern vill radera grundläggande principer för vårt socialförsäkringssystem. Herr Aspling tog t. o. m. till brösttoner. Dessutom kom han med ett hot, nämligen att om vi vill förbättra situationen för dem som är sämst ställda i det här samhället så skulle man minsann sätta in krafter mot centern. Det är inte värdigt att föra debatten så från socialförsäkringsutskottets sida med hänsyn till det förflutna som finns i de här frågorna.

Vad vi diskuterar är att inte bara de som har det bra skall få det bättre utan att de som har det sämst i första hand skall få förbättringarna. Det är den omprioriteringen vi måste satsa på i den omfattning som vi får ökade resurser.

Låt mig bara ta två exempel! Vi har i dag i familjestödet en variation mellan 32 kr. per dag och 242 kr. per dag. När det gäller sjukförsäkring har de hemmavarande fått en förbättring från 6 kr. till 8 kr. per dag, samtidigt som den andra gruppen har fått en förbättring från 150 till 242 kr. per dag. Vi säger att de framtida satsningarna inom ramen för de resurser vi har måste läggas på dem som har det sämst ställt. Jag kan inte inse att man därmed raserar eller förstör något system. Man bygger upp en grundtrygghet för de människor som vi lever nära och vilkas talan centern försökt föra här i huset så länge jag har varit med både i andra lagutskottet och i socialförsäkringsutskottet.

Låt mig påminna om att vi inte har fått förbättringar utan kamp, Sven Aspling! Ta frågan om pensionstillskotten för pensionärerna! Ta frågan om den sänkta pensionsåldern! De borde ge anledning till litet grand eftertanke och självkritik och inte till att ta till brösttoner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Eric Carlssons anförande ger mig endast anledning till ett påpekande, nämligen att det är innehållet i centerns partimotion, dess krav och synpunkter som har legat till grund för mina inlägg här i dag.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! Det var brösttonerna från Sven Aspling som föranledde mig att begära ordet. Vad jag har sagt står jag fast vid.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Arne Magnusson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gösta Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Arne Magnusson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gösta Andersson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	209
Nej	–	71
Avstår	–	1

§ 12 Lokal- och utrustningsplaneringen vid statliga högskoleenheter

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:92 om lokal- och utrustningsplaneringen vid statliga högskoleenheter jämte motion.

I propositionen 1978/79:92 hade regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som erfordrades för att avveckla nuvarande kommittéorganisation för lokal- och utrustningsplanering,

2. godkänna de riktlinjer för lokal- och utrustningsplaneringen för statliga högskoleenheter som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen att disponera högst 1 600 000 kr. från nionde

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Lokal- och utrust-
ningsplaneringen
vid statliga högsko-
leenheter*

*Lokal- och utrustningsplaneringen
vid statliga högskoleenheter*

huvudtiteln anslag Kommittéer m. m. för att budgetåret 1979/80 bestrida kostnaderna för den i propositionen förordade organisationen för lokal- och utrustningsplanering.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Med början år 1964 har av Kungl. Maj:t och senare av regeringen tillkallats lokal- och utrustningsprogramkommittéer, en vid varje universitetsort liksom en för jordbrukets högskolor. En speciell universitetsrestaurangkommitté har tillkallats för högskolornas restaurangfrågor. Kommittéernas verksamhetsområden har efter hand vidgats till att omfatta lokal- och utrustningsplanering för i huvudsak all statlig högskoleutbildning samt därtill knuten forskning och förvaltning.

Kommittéerna har att utreda de lokal- och utrustningsbehov som aktualiseras främst av lokala eller centrala högskolemyndigheter. Behoven omsätts i lokal- resp. utrustningsprogram som fastställs av kommittéerna. Lokalprogrammen bildar underlag för de byggnadsprogram som redovisas av byggnadsstyrelsen för regeringen och som efter prövning normalt leder till uppdrag till byggnadsstyrelsen att projektera och utföra byggnader. Kommittéerna utreder högskoleenheternas behov av ersättningsanskaffning av inredning och utrustning och prövar lokalbehov vid förhyrningar.

En särskild samarbetsnämnd svarar för att utarbeta vissa normer och anvisningar för programarbetet samt för övergripande prioritering av aktuella byggnadsobjekt och ersättningsbehov av utrustning. Handläggning av lokal- och utrustningsfrågorna vid kommittéerna sker vid ett gemensamt kansli.

I propositionen föreslås att nuvarande kommittéorganisation för lokal- och utrustningsfrågor avvecklas. Arbetet med dessa frågor inom den statliga delen av högskolan förs i stället till stor del över på de enskilda högskoleenheternas styrelser. I propositionen föreslås speciella organ, s. k. lokalnämnder för hithörande frågor. De regionala aspekterna på framför allt den grundläggande högskoleutbildningens lokal- och utrustningsbehov skall bevakas av regionstyrelserna. Till universitets- och högskoleämbete förläggs samordnande och prioriterande uppgifter. Dit knyts även vissa expertgrupper som finns inom den nuvarande lokal- och utrustningsprogramorganisationen.

Lokal- och utrustningsplaneringen vid Sveriges lantbruksuniversitet föreslås ske på likartat sätt.

Universitetsrestaurangkommittén föreslås bli avvecklad och uppgifterna fördelade på olika myndigheter.

Förslagen syftar till att anpassa planeringen av lokaler och utrustning till den nya högskoleorganisationen och i övrigt ändrade förutsättningar.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:2211 av Georg Andersson (s) och Christer Nilsson (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om organisatorisk anknytning till regionstyrelserna av de handläggarresurser som skulle ställas till förfogande för lokal- och utrustningsprogramarbetet inom högskolan.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de åtgärder som erfordrades för att avveckla nuvarande kommittéorganisation för lokal- och utrustningsplanering för statliga högskoleenheter,

2. att riksdagen beträffande personalresurser för lokal- och utrustningsprogramarbetet vid högskoleenheterna med avslag på motionen 1978/79:2211 godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:92,

3. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för lokal- och utrustningsplaneringen för statliga högskoleenheter som förordats i propositionen 1978/79:92,

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att av det under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade reservationsanslaget till Kommittéer m. m. disponera högst 1 600 000 kr. för att bestrida kostnaderna nämnda budgetår för den i propositionen 1978/79:92 förordade organisationen för lokal- och utrustningsplanering.

Reservation hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh och Lena Hjelm-Wallén (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande personalresurser för lokal- och utrustningsprogramarbetet inom högskoleregionerna som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförut med anledning av motionen 1978/79:2211.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Socialdemokraterna i utbildningsutskottet har reserverat sig på en punkt i betänkandet om lokal- och utrustningsplaneringen vid statliga högskoleenheter. Det gäller placeringen av resurserna för handläggartjänsterna.

Vi utgår ifrån att dessa handläggare skall tjäna hela regionen och inte bara den största högskoleenheten. Vi tar vidare fasta på vad som sägs i propositionen om regionstyrelsernas roll. Där står det bl. a. att de skall ha ett särskilt ansvar för de små högskoleenheternas lokal- och utrustningsbehov, att det skall vägas mot behoven för övrig grundläggande utbildning inom regionen och att erforderlig samverkan i lokal- och utrustningsfrågor kommer till stånd mellan berörda högskoleenheter. Vi tror att regionstyrelserna kan leva upp till detta särskilda ansvar bättre om de får den personresurs som propositionen talar om.

U 68-bredningen var för sin del inne på liknande tankegångar när den förordade att regionstyrelser skulle inrättas, nämligen att det särskilt för de små högskoleenheterna vore bättre om olika slag av service kunde ges från ett regionalt organ som var fristående från de olika högskoleenheterna. Instruktionen för regionstyrelserna fick också i sin 5 § en formulering som pekar i den riktningen:

”Regionstyrelsen skall inom regionen främja ett nära samband mellan forskning och den grundläggande högskoleutbildningen. Regionstyrelsen

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Lokal- och utrustningsplaneringen
vid statliga högskoleenheter*

Onsdagen den
18 april 1979

*Lokal- och utrustningsplaneringen
vid statliga högskoleenheter*

skall handlägga frågor om organ, institutioner eller andra arbetsenheter, inrättningar och resurser som är gemensamma för två eller flera högskoleenheter eller för högskoleenhet och kommun eller landstingskommun som anordnar högskoleutbildning, i regionen.”

Där nämns alltså ordet resurser, och vi anser att de här handläggarna, av vilka det ju skall finnas en per region, är exempel just på en sådan resurs som instruktionen för regionstyrelserna talar om. Vi menar därför att det vore bäst om handläggarna placerades vid regionstyrelserna.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen vid utbildningsutskottets betänkande nr 29.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Det har rätt stor enighet på de flesta punkter i utskottet när det gäller propositionen om lokal- och utrustningsplaneringen vid statliga högskoleenheter. Det är endast på en punkt som de socialdemokratiska ledamöterna har reserverat sig. Som framgick av Lars Gustafssons inlägg vill man från socialdemokratiskt håll knyta en personell resurs till regionstyrelsen i varje region.

Från utskottsmajoritetens sida följer vi i stället propositionens förslag, som innebär att universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå och Linköping får vardera en tjänst. Två tjänster föreslås dessutom för Stockholmsregionen, och placeringen av dessa tjänster skall bestämmas sedan UHÄ har lämnat förslag.

Det finns mycket goda skäl för att följa utskottsmajoriteten och inte reservanterna. Grundinställningen bakom förslaget är ju, att de enskilda högskoleenheterna skall ges ökat ansvar också när det gäller lokal- och utrustningsplanering. Det hör också till bilden att en betydande del av lokalplaneringen berör forskningslokaler, för vilka regionstyrelserna inte har primäransvar eller överblick. Regionstyrelserna har inte heller i remissvaren hävdat att handläggarresorser skall förläggas till den regionala nivån. Regionstyrelsen i Lund t. ex. förordar en organisatorisk uppbyggnad kring större högskoleenhet i varje region.

Regionstyrelserna bör enligt propositionen och utskottsbetänkandet inte medverka i handläggningen av enskilda lokal- och utrustningsärenden utan i första hand yttra sig över de lokala myndigheternas behovsredovisningar. Utskottet understryker dock vad föredragande statsrådet anført om regionstyrelsernas särskilda ansvar i fråga om de små högskoleenheternas lokal- och utrustningsbehov. Enligt propositionen skall också de befattningshavare som knyts till de lokala enheterna vara skyldiga att ägna erforderlig tid åt de mindre högskoleenheternas programbehov.

För att sammanfatta: Skälen för att följa propositionen och utskottsbetänkandet är uppenbara. Förslaget där ligger i linje med den utredning som ligger till grund för den föreslagna omorganisationen. Remissvaren ger sammantaget inte underlag för reservanternas linje. De mindre högskoleenheternas programbehov kan tillgodoses genom att befattningshavarna vid universiteten skall ägna tid också åt de mindre högskoleenheterna. Regionstyrelserna

har också ett särskilt ansvar i fråga om de små högskoleenheternas lokal- och utrustningsbehov.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 150

Nej – 128

Mom. 3 och 4

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 13 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:22 med anledning av motioner om bilavgaser m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Hälso- och miljöfarliga varor m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:23 med anledning av motioner om hälso- och miljöfarliga varor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:229 av Ulla Ekelund (c) och Bengt Bengtsson (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna att användningen av klorerade paraffiner borde förbjudas, om även komplette-

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Hälso- och miljö-
farliga varor m. m.*

Onsdagen den
18 april 1979

*Hälso- och miljö-
farliga varor m. m.*

rande undersökningar bekräftade de resultat som hittills uppnåts,

1978/79:648 av Sonja Fredgardh m. fl. (c),

1978/79:649 av Pär Granstedt m. fl. (c),

1978/79:715 av Birgitta Hambræus (c) och Bertil Fiskesjö (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att åtgärder skulle vidtas så att forskare som arbetade för att undanröja hälsorisker i arbetsmiljön fick tillgång till nödvändiga data,

1978/79:795 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som innebar 1. att ämnens giftighet, särskilt beträffande cancer- och fosterskador, skulle vara utprövade, innan ämnet fick tillverkas för kommersiellt bruk, och godkända av särskilt organ i likhet med läkemedelsprövningen samt att testresurser skulle skapas vid universitetet eller särskilda institut i offentlig ägo, 2. att en utredning tillsattes för att förbättra efterlevnaden av lagen om hälso- och miljöfarliga varor och att särskilt yrkesinspektionernas möjligheter att överta tillsynen beaktades, och

1978/79:1990 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att en gift- och kemikommission tillsattes med de uppgifter som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande användningen av vissa produkter

a. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1978/79:229,

b. lämna motionen 1978/79:648 utan vidare åtgärd,

2. beträffande registrerings- och tillsynsfrågor m. m.

a. lämna motionen 1978/79:649 utan vidare åtgärd,

b. lämna motionen 1978/79:795 utan vidare åtgärd,

c. avslå motionen 1978/79:1990, yrkandet 1,

3. beträffande vissa forskningsfrågor lämna motionen 1978/79:715 utan vidare åtgärd.

Reservation hade avgivits av Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 c bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1978/79:1990, yrkandet 1, anført om tillsättande av en gift- och kemikommission.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Enligt vårt partis uppfattning finns det nu anledning att på bred front angripa de problem som den ständigt ökande förbrukningen av kemiska produkter leder till. Det är många delfronter som ingår i det fälttåget, och därför behövs också bättre överblick och mera effektiv samordning av

insatserna än vi har f. n.

Vi anser att en särskild gift- och kemikommission bör tillsättas för denna uppgift. Att minska och helst eliminera de risker för hälsa och miljö som en teknik med ökad kemikalieanvändning utsätter människorna för, såväl i industrin och i jordbruket som under fritid och i bostaden, är ett viktigt mål för socialdemokratisk miljöpolitik. I hushållningen med våra naturtillgångar och i den långsiktiga planeringen måste man också av hänsyn till och omtanke om miljön speciellt uppmärksamma de kemiska riskerna.

Människan påverkas av de kemiska produkterna på olika sätt. Dels kan produkten påverka de människor som direkt hanterar den och dem som ytligt kommer i kontakt med den, om det finns giftiga substanser i den. Dels kan produkten nå människan via inandningsluften, dricksvattnet, livsmedel m. m. Det finns anledning att med särskild oro se på de skadeverkningar som upptäcks först sedan man använt det hälsofarliga ämnet en längre tid. Det finns exempel på yrkesbetingad eller annan miljöbetingad cancer som uppträder först 20 år efter den första kontakten med det farliga sjukdomsframkallande ämnet. Under resten av detta sekel kommer vi i detta hänseende att få se effekterna av den ökade kemikalieanvändningen fr. o. m. 1950-talet.

Lagen om hälso- och miljöfarliga varor lägger ett stort ansvar på den som tillverkar, försäljer och på annat sätt hanterar eller importerar kemiska varor. Men det behövs bättre översyn genom registrering och kontroll av kemiska varor. Det behövs skärpning av lagstiftningen, ökad forskning och en mera snabb och effektiv administration genom ökad samordning, mera förhandskontroll och märkning av kemiska produkter. Alla dessa problem kan inte lösas endast genom att, som utskottets majoritet gör, hänvisa till den översyn av produktkontrollnämndens administration som nu pågår.

För att få en tillräckligt god överblick över hela det kemiska området – det gäller användning såväl i arbetslivet och i bostaden som i den yttre miljön – behövs det en slagkraftig och fristående kommission, som kan sätta in åtgärder snabbt och utan besvärande administrativt krångel. Det gäller i dag kontrollen av över 4 miljoner kemiska produkter. Sedan andra världskriget har t. ex. tillkommit ca 100 000 nya kemiska produkter. Naturligtvis är inte alla farliga, men nya föreningar av olika kemikalier skapar stor osäkerhet om deras verkan.

En ohejdad tillverkning och en okontrollerad användning av dessa många kemiska ämnen får inte medföra att människor och miljö skadas. Vi måste ha möjlighet att snabbt ingripa mot de farliga kemiska ämnena och deras skadeverkningar. Därför yrkar jag bifall till reservationen som är fogad vid jordbruksutskottets betänkande nr 23.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! De kemiska riskerna är delvis kända sedan flera hundra år tillbaka, men den starka utbyggnaden av den kemiska industrin under senare decennier har mångdubbelt ökat riskerna. Klassiska exempel på sådana risker i arbetsmiljön är riskerna för bly- och kvicksilverförgiftning liksom för silikos,

dvs. stendammslunga. De beskrevs av Linné för mer än 200 år sedan. Likafullt är dessa klassiska risker fortfarande utbredda på de svenska arbetsplatserna. Kunskap och forskning räcker inte för att undanröja dem. Det krävs därför en aktiv kamp mot de kemiska riskerna och för en god arbetsmiljö.

De borgerliga partierna är i dag i stort sett nöjda med nuvarande ambitionsnivå när det gäller att bekämpa de kemiska riskerna. De synes inte heller vilja ändra på lagstiftningen så att den blir mera konkret. De vill i stället ha den så flexibel som möjligt, alltså såsom den nuvarande lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Denna lag är med sina fina målsättningar en papperstiger. De resurser som satsas för att uppnå dessa mål är dessutom ringa. Lagen syftar egentligen inte heller till någon högre ambitionsnivå.

Storfinansintressena får inom ramen för marknadsekonomin fritt forska för att få fram nya produkter. De får införa dessa i marknadsekonominns namn. I många fall rör det sig om mycket giftiga och farliga produkter. De borgerliga partierna vill heller inte bygga upp en samhällsorganisation som kan möta denna anstormning av produkter och som kan utröna de olika produkternas farlighet.

De krav som vpk ställt i motionen 795 avvisas med vackra honnörsord, som är till intet förpliktande för dem som i dag handhar de kemiska ämnena och förgiftar vår miljö och våra arbetsplatser.

Sedan socialdemokraterna förlorade regeringsmakten har verkligheten förmått dem att ändra uppfattning i dessa frågor till det bättre. Nu kräver man åtgärder för att motverka den utveckling som främst kommit till i en tid med socialdemokratiskt regeringsinnehav. Den reservation som SAP har lagt fram till detta betänkande har många positiva drag, men man har – som vanligt, skulle jag vilja säga – glömt maktfrågorna i samhället.

Socialdemokraternas politik behärskar ju fackföreningsrörelsen, och som jag ser det är det denna kraft som måste ges ökade resurser och befogenheter, samtidigt som samhället skärper lagstiftning och kontroll. Denna väsentliga del i kampen mot de kemiska riskerna återfinns inte i SAP:s politik. Den stora frågan är hur SAP kommer att ställa sig i det här avseendet. Kommer man att vilja vara med om att tvinga kapitalintressena att upphöra med användningen av kemiska preparat i samhälle och produktion? Är man beredd att föra en aktiv kamp mot dessa intressen?

Jag vill peka på att fackliga institut för forskning, undersökningar m. m. inte står särskilt högt på den socialdemokratiska listan över politiska frågor av vikt. I stället förlitar man sig på vad som kan uppnås genom samhällets resurser och därmed även på storfinansutbildade och storfinansinfluerade forskningsinsatser. Jag vill i det sammanhanget hänvisa till den inställning som socialdemokraterna redovisar i det betänkande som skall behandlas under morgondagen, alltså socialutskottets betänkande nr 33, där man tillsammans med borgerligheten avslår förslagen om att ge pengar till fackföreningsrörelsen för ett sådant fackligt institut.

För att kunna bekämpa de kemiska risker som nu finns och som är kända liksom kommande risker behövs en helt ny lagstiftning och en helt ny politisk

inriktning och dessutom en avsevärd resursförstärkning både till samhällets organ och till fackföreningsrörelsen som stöd för dess ansträngningar.

I motionen 795 med motivering i motionen 792 krävs att det på riksdagens bord skall läggas förslag som innebär:

1. att ämnens giftighet, särskilt beträffande cancer och fosterskador, skall vara utprovade, innan ämnet får tillverkas för kommersiellt bruk, och godkända av särskilt organ i likhet med läkemedelsprovningen samt att testresurser skapas vid universitet eller särskilda institut i offentlig ägo,

2. att en utredning tillsätts för att förbättra efterlevnaden av lagen om hälso- och miljöfarliga varor och att särskilt yrkesinspektionernas möjligheter att överta tillsynen beaktas.

De kemiska ämnenas akuta effekter är ju relativt kända, däremot inte de kroniska. 1970-talets arbetsmiljöalarm har huvudsakligen gällt kroniska effekter, speciellt cancer. Exempel på farliga produkter är bl. a. asbest, vinylklorid, vissa bekämpningsmedel och arsenik. Även andra kroniska effekter som hjärnskador och hjärnsjukdomar har visat överfrekvens bland lösningsmedels- och dynamitarbetare. Under senare år har allt fler studier ägnats åt giftiga medels inverkan på fortplantningsorganen och ärftligheten. Samband har visats mellan överfrekvens av missfall, fosterskador, sterilitet och kromosomförändringar och olika arbetsplatser med kemisk exposition.

Det är uppenbart att kartläggning av de kemiska ämnenas kroniska effekter bara har börjat. Ju fortare kunskap vinns, desto mindre blir antalet skadade – om företagen tvingas eliminera expositionen. Krav måste sålunda ställas på skadetestning, innan produkter tillverkas för försäljning, vidare på låga hygieniska gränsvärden med säkerhetsmarginaler till lägsta kända skadliga effekt och hög beredskap för utvärdering av akuta och kroniska effekter.

I USA har det antagits en lag om förhandsprovning, innan en produkt får tillverkas för försäljning, och vid denna förhandsprovning kontrolleras vilka tester som har utförts för att belysa produktens giftighet och medicinska effekter, och detta på ett sätt som tycks överensstämma med kraven för registrering av ett nytt läkemedel. På grund av privatkapitalets stora möjlighet att sabotera federala lagar kommer sannolikt den här lagen i USA att få ringa betydelse. Men principen är riktig, och möjligheterna att kontrollera lagens efterlevnad borde vara större i Sverige.

Utvecklingen av testsystem för bedömning av ämnens mutagena effekter och storskaliga djurförsök bör prioriteras. Sverige är på efterkälken när det gäller de här forskningsgrenarna, trots att dessa skulle ha stor betydelse för en bedömning av ämnens giftighet och kroniska effekter. I stor utsträckning har arbetarskyddsstyrelsen fått lita på utländska studier. Vi vet att den största amerikanska testinstitutionen, Bio-test, har vanskötts och att resultaten är otillförlitliga. Detta understryker att Sverige behöver omfattande testmöjligheter, eventuellt i samarbete med de övriga nordiska länderna, och att ett utvecklingsarbete på detta område kan påbörjas.

När nu utskottet har avstyrkt våra yrkanden om förhandsgranskning av olika kemiska produkter här i landet, har utskottet som tidigare år anfört en

rad krystade skäl. Utskottet skriver beträffande förhandsprövning av kemiska produkter att varorna inte får hanteras på ett sådant sätt att risker uppstår för människors hälsa eller för miljön. Man frågar sig hela tiden hur detta skall kunna uppnås. Det är den stora fråga som ingen på den borgerliga sidan kan svara på.

Ytterligare en sak som man hela tiden för fram är att en generell förhandsprövning av kemiska ämnen skulle skapa stora praktiska svårigheter och knappast vara sakligt motiverad. Vad betyder sakligt motiverad i det här sammanhanget? Är det marknadsekonomi, storfinansen och kapitalintressena som är med i bilden? Man skulle vilja ha en precisering på vad som är saklighet i det här sammanhanget.

En annan motivering i utskottsbetänkandet är att en förhandsgranskning skulle skapa enorma resurser hos den prövande myndigheten. Man får väl ställa de resurserna i förhållande till vad man i dag vinner och till vilket läge vi i dag har. Är verkligen dessa resurser så enorma, om man tittar på vilka effekter de skulle få när det gäller att hindra människor från att skadas av giftiga produkter? På alla dessa områden är det schablonmässiga uttalanden och avståndstaganden från en förhandskontroll som jag ser som mycket olyckliga. Och det som enligt min mening ligger bakom detta är att man inte vill stöta sig med de intressen på marknaden som i dag använder lösningsmedlen och de kemiska preparaten.

I den reservation som socialdemokraterna har fogat till detta betänkande finns det, vilket jag sade tidigare, många positiva bitar. Men jag blir litet förvånad över att socialdemokraterna fortfarande vidhåller att det är tillverkare och importörer som skall ta detta ansvar och tydligen lägger ett mycket tungt ansvar på dem. Jag skulle vilja fråga socialdemokratin: Kan vi tro på tillverkare och importörer, som under så många år har förgiftat vår natur och våra arbetsplatser? Vad för slags annorlunda ansvar skall de i framtiden kunna ta? Den insats som samhället enligt reservationen skall göra ser i det sammanhanget mycket blygsam ut, även om den är mer hoppfull än tidigare. Och vad innebär det ökade ansvar som samhället skall ha? Från vilket läge skall det i så fall öka?

När jag i reservationen kommer till avsnittet om forskningsinsatserna och kontrollfunktionerna saknar jag åter fackets roll. Är inte forskningsinsatserna och kontrollen hos den part som drabbas ändå det allra väsentligaste? Det skulle jag här vilja fråga socialdemokratin. Detta är de två stora svagheter i den reservation som i övrigt andas välviljighet till de krav som vpk under många år har ställt.

I detta betänkande behandlas också motionen 715, som i många sammanhang sammanfaller med krav som vpk under årens lopp har ställt och även ställer i årets arbetsmiljömotion. Vi vet att forskare som har velat gå in i företagen och där bedriva forskning har vägrats detta på grund av att arbetsköparna inte har velat lämna ut sina fakta. I motionen krävs att forskare som arbetar med att undanröja hälsorisker skall få tillgång till nödvändiga data. Jag tycker att det är ett riktigt krav som här ställs. I utskottsbetänkandet hänvisas till att denna fråga skall lösas avtalsvägen, dvs. man hänvisar till den

interpellationsdebatt som ägde rum för någon månad sedan. Men i den interpellationsdebatten sade arbetsmarknadsministern bara att regeringen skall överväga att lösa problemet, om det inte blir något avtal. Jag skulle verkligen vilja fråga utskottet: Kan man inte ta en klarare ställning än att bara överlämna åt regeringen att överväga att lösa problemet? Borde det inte vara så, att om det inte blir något avtal, *skall* forskare få del av dessa data? Det kan väl inte vara något att resonera om. Detta problem måste lösas. I det sammanhanget tycker jag att motionen borde bifallas i denna del.

När det gäller de kemiska riskerna på arbetsplatserna och vår miljö kanske det finns skäl att återigen anföra ett citat av Bertolt Brecht. Han sade: "Man kallade på arbetskraft, men det kom människor." Det citatet är en rubrik i vår arbetsmiljömotion. I dagens läge och med dagens slappa inställning hos riksdagsmajoriteten till arbetsmiljön och riskerna där verkar det enligt min mening som om man bara ser arbetskraften som en vara, som man tydligen kan förbruka och sedan slänga. I verkligheten gäller det ju människor.

I fråga om motviljan mot åtgärder på arbetsmiljöns område skylls det på olika saker, som att de skall vara sakligt motiverade och att de förutsätter stora resurser. Är det inte omtanken om människorna som är det viktigaste? Omtanken om kapitalet och vinstintressena är ju det rakt motsatta. Därför är kraven på en förhandsgranskning och ökade resurser i vpk-motionen 795 till för människorna, och jag yrkar därför bifall till motionen 795.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg och jag är överens om att de ökande kemiska riskerna ställer till problem. Men jag tycker att det är en felaktig historieskrivning att säga att socialdemokratin har ändrat inställning i denna fråga sedan 1976. Den grundläggande lagstiftningen på detta område har ändå arbetats fram under den socialdemokratiska regeringens ledning, och man har sedan arbetat vidare med denna lagstiftning som utgångspunkt. Man har nu fått vidgade erfarenheter, och en ökad mängd produkter har kommit till, och man är helt på det klara med att lagstiftningen behöver stärkas ytterligare. Därför har också socialdemokraterna i miljöskyddsutredningen i en reservation yrkat på hårdare tag mot dessa risker, bl. a. en starkare lagstiftning för att brott mot miljökraven skall kunna beivras.

Socialdemokraterna i jordbruksutskottet har vidare gjort ständiga påstötningar, både före och efter 1976, för att få miljökontrollen att fungera bättre och har bl. a. krävt ökade anslag för detta. Därför tycker jag att Lars-Ove Hagbergs angrepp var helt onödigt.

När det sedan gäller frågan om forskningsresurserna har vi varit mycket aktiva och bl. a. verkat för att skyddsombuden skall få tillgång till produktregistret för att bättre kunna ta itu med de kemiska riskerna. Vi har vidare från socialdemokratiskt håll motionerat om förbättringar av yrkesmedicinen. Man har inom arbetarrörelsen hela tiden varit positiv till att förstärka både forskning och kontroll på detta område. Jag tror därför inte att det finns någon anledning att tala om delade meningar när det gäller värdet av ökade satsningar på detta område.

Onsdagen den
18 april 1979

*Hälso- och miljö-
farliga varor m. m.*

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att vi är överens om att bedöma läget så att det finns stora behov av insatser, men jag vill göra gällande att detta har varit känt sedan lång tid tillbaka. Jag vill inte heller gå med på att socialdemokratin bara skall dra sig undan i oppositionsställning. Man befann sig ändå i regeringsställning när man lade fram förslaget till den lag som i dag uppvisar så stora brister. Om man först 1978/79 upptäcker att det behövs väldiga insatser på detta område, tycker jag att man har vaknat mycket sent – men det är bättre att vakna sent än att inte vakna alls på detta område.

Frågan är dock vilka slutsatser man drar. Tänker man sätta åt dem som i dag överöser vårt samhälle med kemiska preparat? Det finns i dag mängder av undantag från gällande lagstiftning på området. Tänker ni verka för en sådan förändring i lagstiftningen som ni skriver om i er reservation, att det blir möjligt att göra ingrepp på arbetsmiljöområdet, även om de är till men för den s. k. företagsekonomiska lönsamheten, som alltid åberopas av företag och andra intressenter i sådana sammanhang? Är socialdemokratin beredd att sätta människan före andra hänsyn? Det är den stora fråga som vi måste ta ställning till, om vi skall kunna nå verkliga resultat på detta område inom den närmaste tiden.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Lagen om hälso- och miljöfarliga varor fungerar så att gränsvärden skall fastställas för olika kemikalier för att undvika att de som kommer i kontakt med dessa i arbetet skadas. Det finns ingen anledning att göra alla tillverkare eller importörer av kemikalier till bovar. Vi måste ändå tro på att man kan få till stånd ett samarbete med dem till människornas bästa, men vi måste samtidigt ge samhället klara maktmedel för att begränsa missbruk, och det är vad vi ständigt kräver från socialdemokratiskt håll.

Vidare kan jag inte förstå varför man inte på vpk-håll kan vara positiv till en gift- och kemikommission. När man sammansätter en sådan kommission har man ju möjlighet att få in representanter för bl. a. arbetstagarparterna och på det sättet få ett förstärkt arbetstagarinflytande över denna viktiga del av miljöområdet. På den punkten har vi inte fått något klart besked.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om forskningen kan jag summera ganska kort. De forskningsinsatser som hittills varit vägledande både för socialdemokraterna här i riksdagen och för fackföreningsrörelsen har varit de som samhället står för. Arbetarnas egna erfarenheter och forskningsinsatser vägrar man att i någon större utsträckning bygga upp. Men det är de som är de viktiga i ansträngningarna att påverka det förfärliga inflödet av kemiska ämnen som finns.

Vidare verkar det som om socialdemokraterna tror att de bland dem som importerar eller tillverkar giftiga ämnen skall kunna utsortera de hederliga från de ohederliga. Om socialdemokratin kan göra det och skriva en lag som fungerar i det avseendet, så är det naturligtvis O.K. Jag kan inte finna att det

är möjligt att göra det. Därför tycker vi att både samhällets och fackföreningsrörelsens kontrollfunktioner måste vara effektiva och gälla alla.

När det gäller frågan om en gift- och kemikommission tycker vi att det i dag är bättre att anta vårt förslag. Det ger en klar anvisning om vad som skall komma. I andra hand kommer vi naturligtvis att rösta för förslaget om en gift- och kemikommission, vilket är mycket bättre än borgerlighetens förslag.

KERSTIN ANÉR (sp):

Herr talman! Det vi diskuterar i dag är inte en resursfråga – det är ju ingen som har yrkat på ytterligare pengar – utan det är en organisationsfråga. Jag skall helt kort uppehålla mig vid denna.

Frågan gäller om vi bör inrätta en gift- och kemikommission och om en sådan bättre än den organisation vi har i dag skulle kunna sköta försvaret mot gifterna.

Den nuvarande organisationen är inte färdig. Vi har arbetat länge med våra miljölagar. En hel rad utredningar pågår, och flera har lagt fram sina förslag. Det hela är alltså under arbete. Det är möjligt att en gift- och kemikommission skulle vara en tänkbar lösning. Men vi kan från utskottets sida i dag inte säga någonting om det. Vi är överens om målet, nämligen att vi så långt det är möjligt skall bekämpa gifterna i vår miljö och särskilt i arbetsmiljön. Men en gift- och kemikommission skulle nödvändigtvis komma att beröra en mängd områden som i dag handhas av andra myndigheter. Särskilt skulle den helt förändra produktkontrollens nuvarande organisation. Produktkontrollens organisation är f. n. föremål för utredning, och då anser utskottet att det är bäst att vi väntar till dess att den utredningen är färdig innan vi börjar tänka på ytterligare omorganisationer. Utredningen om produktkontrollen skall bli färdig någon gång i år. Utredningen skall enligt direktiven syfta till en planmässig resursutbyggnad, som medger effektivaste möjliga kontroll av hälso- och miljöfarliga ämnen och som motsvarar utvecklingens krav.

Vad beträffar frågan om ökad forskning, som också berörs i samband med förslaget om en gift- och kemikommission, vill jag säga att i en proposition som ligger på riksdagens bord men som antagligen inte kommer att behandlas i vår, nämligen propositionen nr 120, finns det ett förslag om ett miljömedicinskt laboratorium, som i samråd med arbetarskyddsstyrelsen, livsmedelsverket osv. skulle genomföra den sortens undersökningar som här krävs.

I verkligheten skulle en gift- och kemikommission inte kunna göra särskilt mycket mer än det som redan görs i dag utöver det att den skulle kunna åstadkomma en annan form av samordning mellan olika myndigheters arbete. Det är egentligen också vad som står i reservationen. Samordningen kan naturligtvis alltid vara bättre eller sämre. Vi hoppas nu att utredningen om produktkontrollen kommer att lägga fram goda förslag om hur man skall kunna göra samordningen bättre. Då blir förhoppningsvis en hel del av reservanternas krav tillgodosedda – dessa gäller ju i huvudsak rent organisatoriska frågor. Det är mycket bra med en helhetssyn, men en sådan kan ju inte helt ersätta delarbetena.

Sedan vill jag bara säga några ord beträffande frågan om tillgången till data

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

*Hälso- och miljö-
farliga varor m. m.*

på arbetsplatserna. Det är väl ändå ganska självklart att arbetsmarknadsministern och även utskottet måste avvakta vad arbetsmarknadens parter kommer fram till. Om de inte lyckas, får vi överväga vilka åtgärder vi bör vidta. Det är väl en vanlig princip att man inte i förväg säger till arbetsmarknadens parter att om ni inte sköter er så kommer vi att ingripa. Först sedan vi sett resultatet av parternas arbete bör vi ta upp den politiska diskussionen om vad vi bör göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Under de senaste åren har vi fått många signaler om ökade risker. Det är det som lett oss fram till uppfattningen att vi behöver en effektiv organisation, som snabbt kan gripa in. Det är inte meningen att utvecklingen av produktregistret skall rubbas eller att miljövårdsforskningen skall trappas ned därför att vi får ett nytt organ. En gift- och kemikommission skall fullgöra uppgifter utöver de insatser som görs redan nu. Det behövs nämligen en mer slagkraftig kontroll av de kemiska produkterna, och vi tror att denna kan åstadkommas av en sådan här övergripande kommission.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om jag skulle ha glömt det förut, så yrkar jag nu bifall till motionen 795 och även till motionen 715, som jag tycker tar upp en väsentlig del av frågan.

Så till Kerstin Anér. Effektivaste möjliga kontroll av de kemiska produkterna skall det vara, säger hon, och det kan väl var och en skriva under på. Men varför undandrar man sig den effektivaste möjliga kontrollen, nämligen förhandskontrollen? Varför vill man inte ha den? Kan Kerstin Anér, som vill vara miljökampe i andra sammanhang, säga varför det knappast är sakligt motiverat med förhandskontroll, som ni bl. a. skriver i utskottsbetänkandet, och varför en förhandsgranskning skulle vara enormt resurskrävande? I förhållande till vad? Vad hänvisar ni till när ni skriver det här i utskottsbetänkandet?

Jag tycker att Kerstin Anér i hederlighetens namn skall tala om, vad det är för effektivaste möjliga kontroll man kräver och vad det är för enorma krav på resurser man är så förfärligt rädd för.

KERSTIN ANÉR (fp) kort genmäle:

Herr talman! De enorma resurserna är först och främst de som inte finns i statsbudgeten i dag, så det är ganska enkelt. Man kan ju inte plötsligt säga att nu skall vi ha en oerhört dyr kontroll – för dyr kommer den i varje fall att bli i absoluta tal – när man inte kan säga var man skall ta pengarna ifrån. Men vi har ju en miljöskyddslag, som i princip säger att man inte får sälja någonting som man inte kan visa är ofarligt.

Uttrycket sakligt onödigt syftar på att alla varor ju inte är farliga eller i varje fall inte lika farliga. Man får koncentrera de resurser man har – vi har inte

obegränsade resurser av någonting – på de farligaste sakerna, och det är just vad produktkontrollen gör.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det är viktigt med de enorma resurserna, som kanske inte finns i statskassan i dag. Men ur statskassan öser man enorma resurser på ohälsa, på det som skapar ett mycket sämre liv osv. De resurserna räknas inte hit. Skall vi börja förändra detta måste vi väl någon gång satsa de resurserna, så att vi kan slippa denna ohälsa. Jag tycker att utskottsmajoritetens försvar är mycket dåligt.

Beträffande förhandskontrollen säger Kerstin Anér att man måste välja ut en och annan produkt. Jag tror att en förhandskontroll, när den får in sina rutiner, mycket snart vet vilka produkter den behöver ingripa mot. Dessutom vet man inte på förhand vilka varor som är farliga och vilka som inte är det. Därför krävs det framför allt att den som vill föra in en produkt skall bevisa att den är ofarlig.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Lars-Ove Hagbergs påstående att det är de kapitalistiska arbetsköparna som styr ställningstagandena i utskottet när det gäller svensk miljöskyddslagstiftning, är orättvist och felaktigt. Jag vill bara erinra om att den svenska lagstiftningen på såväl miljöskyddets som miljökontrollens område hör till de mest ambitiösa lagstiftningarna i världen. Det finns en del finesser i den amerikanska lagstiftningen, men – det säger Lars-Ove Hagberg själv – de realiserar dock inte av vissa skäl. Jag medger att det finns formuleringar som är intressanta och kanske värda att pröva också för vår del.

Jag vill dock omedelbart säga att ingenting är så bra att det inte kan göras ännu bättre, och här finns säkert utrymme för mycket av förbättringar. Men jag blir litet fundersam när både Grethe Lundblad och Lars-Ove Hagberg med en rad påståenden och litet svulstiga formuleringar gör gällande att de kan lösa problemet. I betänkandet står att det är angeläget att vi nu får en helhetssyn och att det är viktigt att lagstiftningen ses över och skärps. Alla felaktigheter måste rättas till. Det finns anledning att på bred front angripa problemen. En mängd åtgärder måste sättas in på vitt skilda fält. Det måste vara en effektiv samordning av insatserna. Den erforderliga överblicken över det kemiska området saknas.

Vad är nu allt detta? Det är mycket fina ord och fina formuleringar. Men slutsatsen och förslaget till lösning är att det måste vara en ny organisation, en ny, slagkraftig kommission, som skall göra stora insatser. Det skulle vara mycket förnämligt och rätt, om nu detta vore någon garanti för att det plötsligt skulle hända något. Här har vi en inarbetad organisation, med alla dess brister – bristande resurser och kanske alltjämt inkörningsproblem. Men vad är det som säger att en helt ny kommission plötsligt skulle vara så annorlunda och så effektiv och kunna lösa alla problem? Vi är inte riktigt säkra på det, och därför har vi nöjt oss med att säga att den översyn som nu

pågår över både resurser och organisation inom produktkontrollnämnden bör kunna ge besked om vad det är som nu behöver rättas till ytterligare.

Jag tycker att det inte är riktigt rättvist att man vid alla sådana här tillfällen, år efter år, försöker misstänkliggöra varandras ambitionsnivå. Jag vill slå fast att för utskottsmajoritetens del är en mycket angelägen ambition att komma till rätta med alla dessa miljörisker, att följa principen i lagstiftningen att "skada på människor eller i miljön genom kemiska produkter skall förebyggas". Det "åläggs var och en som tillverkar, försäljer eller på annat sätt hanterar eller importerar kemiska varor att vidta de åtgärder och iaktta de försiktighetsmått som behövs för att hindra eller motverka att varorna får skadliga verkningar". Vidare heter det: "En grundprincip är att redan misstanke om att en kemisk produkt kan vara skadlig för människan eller miljön medför att producenter m. fl. måste vidta försiktighetsmått ---."

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att citera ytterligare ur betänkandet. Dessa principer tycker jag inte går att angripa; de är riktiga. Jag medger att det än så länge är svårt att följa upp alltsammans. Än så länge måste det till nya åtgärder. Vi måste gå vidare och utveckla kunskaper, åtgärdsprogram och resurser. Men jag kan inte se att det finns några riktigt stringenta förslag i vare sig motionerna eller reservationerna som direkt kan antas av riksdagen.

Jag vill helt tillbakavisa det onödiga resonemanget varje år om att det skulle vara skillnad i ambitionsnivå. Det handlar inte om det, utan det handlar om att utskottsmajoriteten måste stödja sina ställningstaganden på faktiska förhållanden och realistiska undersökningar för att det skall bli ett effektivt resultat. Då räcker det inte med svulstiga formuleringar och beskyllningar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det kan inte vara okänt för Einar Larsson att vi vartenda år i jordbruksutskottet sedan lagen om hälso- och miljöfarliga varor kom till har konstaterat att det går väldigt långsamt när det gäller produktkontrollen. Vi har ständigt fått konstatera att det finns inkörningsproblem. Nu, efter sex år, tycker vi att det snart måste börja hända litet mer.

Ute på arbetsplatser i olika orter möter man ofta dessa risker och upplever människornas oro över att det händer så litet. Man ser att det finns gifter i omgivningen, och man vet att tillverkare och importörer kan sälja och hantera dem utan några större begränsningar. Då förstår man att det kanske måste till en mer effektiv organisation. Det är bakgrunden till vårt krav.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Giftskandalerna och de kemiska skandaler som inträffat på senare tid är väl ändå de allra största som hänt i arbetsliv och miljö på många årtionden. Det är en jätteskandal att något sådant fått förekomma.

Man frågar sig: Varför förekommer detta? Arbetsköparna och företagsin-

tressena har naturligtvis inte styrt utskottet. Men de har kanske ändå påverkat Einar Larssons ambitioner att satsa resurser på att upprätthålla de högtidliga formuleringarna i lagen en aning.

Mängder av dispenser och otillräckliga möjligheter gör i dag att de kemiska riskerna kan införas utan kontroll. Det är dagens verklighet. De krav vpk ställt på att ändra lagen så att en förhandsprövning kan bli möjlig, att se till att facket får ordentliga resurser till detta, kallas svulstiga formuleringar. De skall jämföras med det Einar Larsson själv tog fram, nämligen att krav skall ställas på företagsamheten. Det var vad han kunde komma fram till att det står i lagen i dag. Men han nämner inget om de resurser som behövs för att följa upp riskerna. Einar Larssons inlägg blir mer av en skandal än svårigheten att komma till rätta med gifterna och kemikalierna, då man inser att den som är ansvarig i utskottet för de här frågorna har en sådan begränsad syn på dem att han är tvungen att gömma sig bakom det som står i en arbetsmiljölös, och glömmer att resurserna inte finns.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 795 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 2 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 795 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 13
Avstår - 1

Mom. 2 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Maj Britt Theorin m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Grethe Lundblad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
18 april 1979

*Hälsa- och miljö-
farliga varor m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 2 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Maj Britt Theorin m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Grethe Lundblad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153

Nej – 133

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 715 av Birgitta Hambræus och Bertil Fiskesjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 715 av Birgitta Hambræus och Bertil Fiskesjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 260

Nej – 20

Avstår – 6

§ 15 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2492 av *Per Olof Håkansson* och *Lennart Pettersson*

1978/79:2493 av *Marianne Karlsson*

1978/79:2494 av *Alf Wennerfors*

med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m.

1978/79:2495 av *Alf Wennerfors* och *Sten Svensson*

med anledning av propositionen 1978/79:136 om trädgårdsnäringen

1978/79:2496 av *Johan Olsson*

1978/79:2497 av *Per-Eric Ringaby* och *Blenda Littmarck*

med anledning av propositionen 1978/79:168 om föräldrautbildning och
förbättringar av föräldraförsäkringen m. m.

Nr 126

Onsdagen den
18 april 1979

1978/79:2498 av *Arne Andersson* i Ljung

1978/79:2499 av *Anton Fågelsbo* och *Kerstin Göthberg*

1978/79:2500 av *Torsten Gustafsson* och *Per-Axel Nilsson*

1978/79:2501 av *Wilhelm Gustafsson m. fl.*

1978/79:2502 av *Olle Göransson m. fl.*

1978/79:2503 av *Ingemar Hallenius m. fl.*

1978/79:2504 av *Nils Hjorth m. fl.*

1978/79:2505 av *Gördis Hörnlund* och *Rune Carlstein*

1978/79:2506 av *Paul Jansson m. fl.*

1978/79:2507 av *Erik Johansson* i Simrishamn m. fl.

1978/79:2508 av *Hilding Johansson m. fl.*

1978/79:2509 av *Arne Nygren m. fl.*

1978/79:2510 av *Yngve Nyquist m. fl.*

1978/79:2511 av *Marianne Stålberg m. fl.*

1978/79:2512 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1978/79:2513 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:2514 av *Olle Westberg* i Hofors m. fl.

1978/79:2515 av *Håkan Winberg*

med anledning av propositionen 1978/79:112 om regionalpolitik

1978/79:2516 av *Gunnar Björk* i Gävle m. fl.

1978/79:2517 av *Torsten Gustafsson* och *Per-Axel Nilsson*

1978/79:2518 av *Yngve Nyquist m. fl.*

1978/79:2519 av *Johan Olsson m. fl.*

1978/79:2520 av *Arne Persson m. fl.*

1978/79:2521 av *Magnus Persson m. fl.*

1978/79:2522 av *Per Petersson* och *Tore Nilsson*

1978/79:2523 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:2524 av *Håkan Winberg*

med anledning av propositionen 1978/79:152 om transportstöd

1978/79:2525 av *Karl Boo*

1978/79:2526 av *Hilding Johansson m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:157 med förslag till lag om ändring i
rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar,
m. m.

1978/79:2527 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:2528 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:165 om den svenska kapitalmark-
naden

1978/79:2529 av *Ivan Svanström m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:170 med förslag till lag om
finansbolag, m. m.

1978/79:2530 av *Elis Andersson*

1978/79:2531 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:2532 av *Bengt Fagerlund m. fl.*

1978/79:2533 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:175 med förslag till lag om
jämförbarhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m. m.

1978/79:2534 av *Gunilla André m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:179 om ändring i tryckfrihetsför-
ordningen m. m.

1978/79:2535 av *Lennart Bladh m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:180 om läroplan för grundskolan
m. m.

1978/79:2536 av *Karl Boo m. fl.*

1978/79:2537 av *Anna Eliasson m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:181 om lokala organ i kommun-
erna

1978/79:2538 av *Erik Hovhammar m. fl.* med anledning av propositionen
1978/79:184 om lag om ändring i lagen (1976:350) om styrelserepresenta-
tion för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser

1978/79:2539 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1978/79:2540 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:189 om medelstillskott till Datasaab
AB

1978/79:2541 av *Karl Leuchovius och Sten Svensson*

1978/79:2542 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:192 om finansiellt stöd till Luxor
Industri AB

1978/79:2543 av *Sune Johansson m. fl.*

1978/79:2544 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:194 om ändring av lån till
Uddeholms AB

1978/79:2545 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:2546 av *Ove Nordstrandh m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:198 om utvidgad försöksverksam-
het med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning m. m.

1978/79:2547 av *Hans Wachtmeister m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:200 med förslag till riktlinjer för införande av sommartid

1978/79:2548 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1978/79:2549 av *Nils Hörberg*

1978/79:2550 av *Stig Josefson*

1978/79:2551 av *Per-Eric Ringaby m. fl.*

1978/79:2552 av *Lars Schött*

med anledning av propositionen 1978/79:202 om avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggspension och arbetsskadeförsäkringen under åren 1980–1984, m. m.

Anmälan av interpellation

§ 16 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 18 april

1978/79:174 av *Anders Dahlgren* (c) till kommunikationsministern om obligatorisk säkerhetsbesiktning av fritidsbåtar:

År 1962 diskuterades sannolikt för första gången, inom den dåvarande regeringen, om någon form av kontroll av fritidsbåtar borde krävas. Av olika anledningar blev ingenting gjort förrän 1971, då det uppdrogs åt sjöfartsverket att utföra frivillig typprovning av fritidsbåtar. Än i dag är typprovningen helt frivillig. Det betyder att det inte finns någonting som reglerar standarden och säkerheten hos båtar som säljs i dag. I Danmark har man sedan länge obligatoriska krav på uthyrningsbåtar, krav som går mycket långt i fråga om säkerhet. I Finland har man likaledes en lag som reglerar säkerheten på fritidsbåtar. Det betyder att man kan förbjuda försäljning av klart olämpliga båtar i Finland. I Norge föreligger f. n. ett förslag att göra viss säkerhetsbesiktning på fritidsbåtar obligatorisk.

Båtlivsutredningen 1974 ansåg att en av de mest angelägna frågorna var att få en obligatorisk säkerhetsbesiktning av fritidsbåtar. F. n. säljs 40 000–50 000 fritidsbåtar i Sverige varje år utan någon som helst kontroll av att de mest elementära sjösäkerhetskrav är tillgodosedda.

Sjöfartsverkets typprovning av fritidsbåtar har i dag certifierat 160 000 båtar. De allra flesta av dem är små öppna roddbåtar och kanoter. I Sverige finns ungefär 800 000 båtar. Merparten av båtarna utsätts inte för någon som helst kontroll när det gäller sjösäkerheten. Många menar att det är ingen risk att färdas i båt. Årligen registreras dock ungefär 100 dödsolyckor i samband med båtfärder. Men ger det en rimlig bild av olycksriskerna? Jämför man med t. ex. bilsidan och räknar ut antalet dödsolyckor per 10 000 bilar finner man att antalet döda uppgår till 3–4 personer, medan däremot antalet döda per 10 000

Onsdagen den
18 april 1979

*Meddelande om
fråga*

båtar ligger på 2–3 personer, detta trots att båtarna används mindre än halva året. Det satsas årligen stora pengar på att informera och kontrollera bilarna. Men för att kontrollera båtarna görs egentligen ingenting.

Sjösäkerhetsrådet får disponera litet drygt 1 milj. kr. och sjöfartsverkets fritidsbåtsprovning lika mycket.

Ett system i likhet med dem som finns i våra grannländer borde införas även i Sverige för att kontrollera båtarnas säkerhetsstandard och även minska riskerna vid användandet.

Med anledning av vad här framförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att framlägga förslag om en obligatorisk säkerhetsbesiktning av fritidsbåtar? Om inte, vad avser regeringen i så fall vidta för åtgärder för att höja sjösäkerheten för fritidsbåtarna?

§ 17 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 18 april

1978/79:495 av *Filip Johansson* (c) till industriministern om verksamheten vid boardfabriken i Piteå:

Vid industriminister Huss besök i Luleå fick facketets representanter från boardfabriken i Piteå besked om att ASSI:s boardfabrik i Piteå skall fortsätta sin verksamhet t. v.

Kan det mot denna bakgrund vara lämpligt att föregripa skeendet och förbereda ett nedläggande av Piteåanläggningen och en överflyttning av produktionen till Skinnskatteberg genom att som nu skett överflytta hela försäljningsorganisationen för de bägge enheternas produktion till Skinnskatteberg?

§ 18 Kammarén åtskildes kl. 17.25.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert